زنجیرەی هزری هاوچەرخی ئیسلامی

39

احمد دیدات

بەپێی تەورات و ئینجیل

محمد صلی الله علیه وسلم

جێنشینی عیسایە

وەرگێرانی

مەلا جەعفەر گوانی

پێداچوونەوەی

عبداللطیف یاسین

به پێی تەورات و ئینجیل

جێنشینی عیسایە

به پێی تەورات و ئینجیل

جێنشینی عیسایە

نوسینی:

ئەحمەد دیدات

وەرگێڕانی:

مـەلا جەعفـەر گوانـی

بە پێی تەورات و ئینجیل محمد ﷺ جێنشینی عیسایە

نوسینی	ئەحمەد دیدات
وەرگێڕانی	مەلا جەعفەر گوانی
پێداچونەوەی	عەبدو للەتیف یاسین
بڵاوکردنەوەی	نوسینگەی تەفسیر بۆ بڵاوکردنەوەو ڕاگەیاندن/ هەولێر
نەخشەسازی ناوەوە	زەردەشت کاوانی
خەت	نەوزاد کۆیی
نەخشەسازی بەرگ	امین مخلص
نۆرە و ساڵی چاپ	یەکەم ١٤٣٦ك - ٢٠١٥ز
تیراژ	١٥٠٠ دانە

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەکان ژمارەی سپاردنی (٧٨٢) ساڵی ٢٠٠٦ پێدراوە

نوسینگەی تەفسیر
بۆ بڵاوکردنەوەو ڕاگەیاندن
هەولێر - شەقامی دادگا - ژێر ئوتێلی شیرین پالاس
Mob: +964 750 460 51 22
Tel: +964 750 818 08 66
www.tafseer-pub.com
tafseeroffice@yahoo.com

پێشەکی

قسەکردن لەسەر ئیسلام و مەسیحییەت باسێکی زۆر کۆنە و، بە درێژایی مێژووی ئیسلامەتی باسێکە هەر هەبووە، بەڵام هەندێك جار باسەکە کز بووە و، هەندێك جاریش گەرم و گوڕ بووە، ئەنجامی هەموو جارێکیش زانا و بلیمەتەکان بۆیان دەرکەوتووە ئیسلام گشتگیرتر و فراوانتر و بە کەڵکترە، چونکە هەموو لایەنێکی ژیانی گرتۆتەوە، بە پێچەوانەی مەسیحییەت کە تەنها گرنگی بە لایەنی رۆحی نێوان مرۆڤ و خودا دەدات، بۆیەش ژمارەیەکی زۆری پسپۆڕان و شارەزایانی زانستخواز و زانست دۆست و شارەزا لە ئەنجامی ئەو واقیعبینییەی ئیسلام، بڕوایان پێی هێناوە.

موسڵمانان هیچ کێشەیەکیان لەوەدا نییە کە باوەڕ بە (عیسا) ـ درودی خودای لەسەر بێت - پێغەمبەر بێنن، چونکە(عیسا) بەلای موسڵمانەکانەوە یەکێکە لە پێغەمبەرە (ئولولعەزمەکان) و، هەر کەسێکیش باوەڕی بە (عیسا) نەبێت، ئەوا باوەڕی بە پەیامبەری ئیسلامیش نییە.

بەڵکو مەسەلەکە لەوەدا دەست پێدەکات، کە موسڵمانان پێیان وایە (موحەمەد)ی ـ درودی خودای لەسەر بێت ـ پەیامبەری خوا، جێنشینی (عیسا) پێغەمبەرە و، بە هەموو پێوەرێکی مێژوویی و سروشتی و زەمەنی و جوگرافی و.. جێگرەوەی (عیسا)یە، بەمەش هەرکەسێك خۆی بە شوێنکەوتەی (عیسا) بزانێت دەبێت باوەڕی بە (موحەمەد) بێت و، بە دوای ئایینەکەی ئەو بکەوێت، ئەگینا راست ناکات لەگەڵ (عیسا) پێغەمبەردا، بۆ ئەمەش موسڵمانان دڵنیان کە خوای مەزن لە کتێبە ئاسمانییەکانی پێش قورئان، بەتایبەتی تەورات و ئینجیل، موژدەی بە هاتنی موحەمەدی پەیامبەری ئیسلام داوە، بەمەش چەندین بەڵگە لە ئینجیلی بەرنابا دەهێننەوە، وەڵا لەبەر ئەوەی ئەو ئینجیلە بەلای مەسیحییەکانەوە جێی متمانە نییە، موسڵمانان هەوڵ دەدەن لە ئینجیلەکانی دیکە و لە تەوراتدا ئەو موژدانە دەربهێنن.

جا ئەو کتێبەی بەردەستت ئەو باسە روون دەکاتەوە، ئەو کتێبە لە بنەڕەتدا دوو کتێبی ئەحمەد دیداتە، کتێبی یەکەم بەناوی (کتێبی پیرۆز لە بارەی موحەمەدەوە چی دەڵێت؟)، گرنگی ئەو کتێبە لەوەدایە کەسێك نووسیویەتی کە لەنێو جەرگەی مەسیحیەت ژیاوە و، زۆریش شارەزا بووە، لە ئەنجامی توێژینەوە و لێکۆڵینەوە، گەیشتۆتە ئەو باوەڕەی کە بەڵی (موحەمەد) جێگری (عیسایە) و، ئەرکی هەموو شوێنکەوتووانی (عیسا)شە شوێن (موحەمەد) بکەون، شوێنکەوتنی (عیسا) لە شـــوێنکەوتنی (موحەمەد) دایە، بۆیە چەندین کتێبی لە بارەی ئیسلام و مەسیحیەت نووسیوە، هەروەها بەشداری چەندین گفتوگۆی کرد لەگەڵ قەشە گەورەکانی دونیا و، توانی لەبەرامبەر هەمووشیان سەرکەوتن وەدەست بهێنێت. ئەوەشی کە وەریگێڕاوەتەوە سەر زمانی عەرەبی بەناوی (ئیبراهیم خەلیل ئەحمەد) پێشتر ناوی (قەشە ئیبراهیم خەلیل فلیپس) بوو، کە پێشتر مامۆستای پرۆفیسۆر بووە لە کۆلیژی لاهووتی ئینجیلی لە ئەسیوت، بۆیە نووسینی کەسێکی شارەزا لە مەسیحیەت و، وەرگێڕانی کەسێك کە پێشتر پرۆفیسۆری لاهووتی بووە و، دواتر هەردووکیان موسڵمان بوونە، خۆی لە خۆیدا ئەو راستییە دەگەیەنێت، کە راستە (موحەمەد) جێگری راستەقینەی (عیسای) مەسیحە، هەر بۆیەش ئەو دوو کەسە شارەزایەی مەسیحیەت لە ئەنجامی لێکۆڵینەوەدا، بڕوایان پێی هێنایە. کتێبی دووەمیش بەناوی (موحەمەد جێنشینی سروشتی عیسایە) ئەویش نووسینی ئەحمەد دیداتە و، (رەمەزان صەفناوی) کردوویەتییە عەرەبی. کتێبی یەکەم پتر جەغت لەسەر پێشبینییەکانی تەورات دەکاتەوە، بێگومان دەقی ئینجیلیشی تێدایە، بە پێچەوانەی کتێبی دووەم، کە پتر جەغت لەسەر پێشبینییەکانی ئینجیل دەکاتەوە، ئەوەش مانای ئەوە نییە، کە ئەو کتێبە هەموو پێشبینییەکانی تەورات و ئینجیلی دەربارەی موحەمەدی پەیامبەری ئیسلام تێدایە، بەڵکو شتگەلێکی دیکە ماون، کە لەو کتێبە باس نەکراون.

بەمەش ئەو کتێبەی بەردەستت زۆر بە روونی دەیسەلمێنێت، کە نەك هەر ئینجیلی بەرنابا، بەڵکو ئەو ئینجیلانەی ئێستاکە و تەوراتیش لەگەڵ دابێت، موژدە بە هاتنی (موحەمەد) دەدەن، بەڵام خەڵکێك چاوی خۆیان و، چاوی خەڵکیشیان بەستووە.

بۆیە لەو کاتەدا کە هەڵمەتێکی زۆری بە فەلەکردن و خەڵك کردنە مەسیحی لە کوردستان هەیە و، لە پەنای پارە و تەماحی سەروەت و دۆلارەوە زۆرێك لە گەنجان فریو دەدرێن، ویستم وەك دیارییەك ئەو دوو نامیلکەیە وەربگێڕمە سەر زمانی شیرینی کوردی و، پێشکەشی گەنجە ژیر و وشیارەکانی گەلەکەمی بکەم، بۆ ئەوەی نەکەونە ناو تەڵەی کەسانێك کە لە پەنای ئەو کارەدا هەم خۆیان قەڵەو دەکەن و، هەمیش گرژی دەخەنە نێوان موسڵمانەکان و مەسیحییەکانی کوردستان، کە چەندەها ساڵە پێکەوە بەبێ هیچ کێشە و گرفتێك دەژین.
من گومانم لەوە نییە، کە ئەوەی لە کوردستان دەکرێت بەناوی تەبشیر و خەڵك کردنە مەسیحی، هیچ پەیوەندی بە تێگەیشتن و، متمانەی ئایینییەوە نییە، چونکە لەوەدا ئیسلام لە سەرووی هەموو ئایینەکانی دیکەوەیە، کە باوەڕ بە هەموو ئاینەکان و کتێبەکان و تێکڕای پێغەمبەران دەهێنێت و، واجبی سەرشانی موسڵمانانیش دەکات، دەبێ بڕوایان پێ بهێنن، ئەوانەش، کە بە دوای ئەو تەبشیرە نوێیە دەکەون، پتر کەسانێکن هیچ شارەزاییان لە ئیسلام نییە و، ئیسلام تەنها لە زاری چەند کەسانێکەوە دەناسن، نەك وەکو خۆی، چونکە بەبێ توێژینەوە و لێکۆڵینەوە، ئەو شارەزاییە ناهێتەدی، کە گەرەکە، بۆیە بە بڕوای سەد دەر سەدی من، ئەوانەی بۆ دینداری بوونەتە مەسیحی و، بە دوای ئەو تۆڕە کەوتوون، لەگەڵ خوێندنەوەی ئەم کتێبە و کتێبە هاوشێوەکانی، هەموو تەمی سەر دڵ و چاویان لادەچێت و، دەگەڕێنەوە باوەشی ئەو ئایینەی، کە جێگای موحەمەد و عیسا و موسا و باقی پێغەمبەرانی دیکەی تێدا دەبێتەوە، بەڵکو ئەوەی ئەمڕۆ لە کوردستان هەیە، زیاتر بۆ چەند شتێك دەچێتەوە، لەوانە مەسەلەی پارەپێدان و بەڵێنی گەورەپێدان، بەوەی دەبنە خاوەنی دۆلار و دەوڵەمەندتان دەکەین، بۆیە ئەمریکا راستەوخۆ پارەیان دەداتێ، بۆ زانیاری زیاتر لەسەر پشتیوانی پارەیی ئەمەریکا، لە کۆتایی ئەم کتێبەدا پاشکۆیەك بخوێننەوە، کە نووسینێکی منە، لە وەڵامی قەشەیەك نووسیومە و، لە هەفتەنامەی میدیا بڵاوکراوەتەوە، ئەوەی لێرەدا جێی سەرنجە، ئەگەر ئەوانەی خەڵکی بەناوی پارەپێدان فریو دەدەن، بە خەڵکی و بەوانەوە بڵێن: بەڵێ ئێمە ئارمانجمان پارەیە، نەك ئایین، ئەوا ئێمە هیچ گرفتێکمان نامێنێتەوە، بەڵام کێشەکە ئەو چەواشەکارییەیە کە دروستی دەکەن، کاتێك خۆیان وا پیشان دەدەن، کە گوایە بۆ مەسیحیەت

ئەو کارە دەکەن و، ئارمانجیان پارە نییە، ئا ئەوە دەبێتە چەواشەکردن، چونکە ئەگەر ئامانج بوونە مەسیحییەتە، بۆ هێشتا هیچ نەبووە، لە نێو خۆیان بوونەتە دوو کەرت، یان بۆچی ناچن لەگەڵ مەسیحییەکانی کوردستان رێك بکەون، بۆ خۆیان لەوانە دەدزنەوە و، پەیوەندی بە مەسیحییەکانی ئەمەریکاوە دەکەن، مەگەر مەسیحیەت یەك ئایین نییە، بۆ دەبێ مەزهەبی ئەوانە هەڵنەبژێرن، کە لە کوردستانن و، چەندین ساڵە لە سایەی ئیسلامدا بەوپەڕی ئازادییەوە مومارەسەی دروشمە ئایینیەکانی خۆیان دەکەن و، بە درێژایی مێژووی ئیسلام هەر ماون، مەگەر ئەوان ئامانجیان دڵسۆزی نییە بۆ مەسیحیەت، بگرە بە پێچەوانەوە دژایەتی مەسیحییە رەسەنەکانی کوردستانیش دەکەن، ئەوانیش لەبەر ئەوەی چاك لە نیازی ئەوان تێدەگەن و، دەزانن ئەوان ئارمانجیان دینداری نییە، بۆیە هەر زوو خۆیان لەوانە بەری کرد و، رایانگەیاند، کە ئەوانە هیچ پەیوەندییان بەوانەوە نییە و، ئەوانە بۆ تێکدانی نێوان موسڵمانان و مەسیحیەکانی کوردستان هاتوون، ئەوەی زۆر دیارتر دەریدەخست، کە ئامانجی ئەوانە پتر دارایی بێت، نەك دینداری، ئەوەبوو، کە ئەوانە لە هەموو کۆنگرەکانیان لە تەنیشت ئاڵای کوردستان، ئاڵای ئەمەریکایان بەرز دەکردەوە، نازانم من کە بەمەوێت موسڵمانێتی بکەم، چ پێویست دەکات، لەگەڵ ئاڵای کوردستان، ئاڵای سعوودیە، یان هەر وڵاتێکی دیکەی ئیسلامی بەرز بکەینەوە، مەگەر کاری ئێمە دینداری و خواناسی نییە، چ پەیوەندی بەو شتانەوە هەیە، تەنها ئەگەر وەفدێکی ئەو وڵاتانەوە بەناوی پەیوەندییەوە سەردانمان بکات و، بۆ پێکەوەژیان ئەو کارە بکەین، نەك بۆ کۆنگرەی ئایینی.

بۆیە لەو کتێبەدا زۆر بە نەرمی و لەسەرخۆیی و دوور لە دەمارگرژی، تیشك دەخرێتە سەر لایەنی زانستی و، خوێندنەوەی زانستیانەی دەقەکانی کتێبی پیرۆز، بۆ ئەوەی ئەو گەنج و لاوانەی فریو دراون، چاویان روون ببێتەوە و، نەکەونە ناو داوی ئەوانەی دمیانەوێت بەوانەوە خۆیان قەڵەو بکەن و، ئەوانیش بێبەشی دونیا و قیامەت بکەن، بێگومان پتریش روو دەکەینە ئەوانەی، کە لەوانەیە نیازیان خاوێن بێت و، لە ئەنجامی نەشارەزاییان تێیان گەیاندبن، بەوەی ئەوەی ئەوان دەیکەن مەسیحییەتە، بۆ ئەوەی وریا و وشیار ببنەوە، هەروەك ئەو کتێبە زۆر پێویستە بۆ هەموو کەسێك بگرە بۆ مامۆستایانی ئایینیش، چونکە

وەك جۆخینێکی ئامادەکراو وایە و، وەك تیشکی خۆر چاوی هەموومان روونکا دەکاتەوە، بە بڕوای من بۆ مەسیحییەکانی کوردستانیش زۆر پێویستە ئەو کتێبە بخوێننەوە، چونکە لەوانەیە بۆیان نەڕەخسابێت ئەو شتانە بخوێننەوە، ئەوەی ئەوان رۆژانە ئەنجامی دەدەن، لەوانەیە بەس رێورەسمی عیبادەت بێت، شارەزاییان لە ناوەڕۆکی عەقیدە نەبێت، بۆیە ئەو کتێبە لەگەڵ ئەوەی موژدەی کتێبی پیرۆز بە پێغەمبەری ئیسلام روون دەکاتەوە، بە هەمان شێوە چەند لایەنێکی عەقیدەی مەسیحیش روون دەکاتەوە، بۆ نموونە مەسەلەی لەدایکبوونی عیسا پێغەمبەر و، هەروەها بوختانەکانی جولکە و هەندێك لە دیانەکان بە عیسای مەسیح، هەروەها هەڵوێستی قورئان و ئیسلام لەو بارەوە، تا ئەوەی دەگاتە ئەو ئەنجامەی هەموو ئینسانێکی ئاقڵ دەزانێت، ئەو رێزەی قورئان و پێغەمبەر موحەمەد لە عیسا و مەریەمیان ناوە، هیچ یەکێك لە کتێبی پیرۆز و، بگرە مەسیحیەك لێی نەناوە، ئەو هەڵوێستەش پاڵی بە چەندەها زانای وەك ئەحمەد دیدات ناوە، ببنە موسڵمان و، بێنە مەجلیسی پێغەمبەری ئیسلام، کە مەجلیسی عیسا و موسا و هەموو پێغەمبەرانی دیکەیە.

هەوڵیشمان داوە پتر لە شێوەی روونکردنەوە وەربگێڕین، نەك وشە بە وشە، چونکە خوێنەر بە ئاسانی تێی ناگات، بەتایبەتی بۆ بابەتێکی وها. لەوانەشە سەرەتای کتێبەکە هەندێك هەستراکێش نەبێت، بەڵام بە ئارامییەوە پێیدا بڕۆ ئەنجامی باش وەدەست دەهێنیت.

بۆ راڤەکردنی قورئانی پیرۆزیش پشتمان بە وەرگێڕانەکەی مامۆستا (هەژار) بەستوە.

پێم خۆشە خوێنەرانی خۆشەویست بە ئارامییەوە ئەو کتێبە بخوێننەوە، چونکە لەلایێکەوە پێویستیان پێی دەبێت لە ژیانی رۆژانەیاندا، لەلایێکی دیکەش بابەتێکی لەوانەیە هەندێك قورس بێت، چونکە چیرۆکێك و رۆمانێك نییە، بەڵکو بابەتێکی تێکەڵە، دەبێ خوێنەر بە ئارامی و سنگفراوانیەوە بیخوێنێتەوە، دڵنیاشم هەرکەسێك دوور لە دەمارگیری بیخوێنێتەوە ئەنجامێکی باش وەدەست دەهێنێت، بەتایبەتی بۆ ئەوانەی دەیانەوێت بانگەواز بۆ ئیسلام بکەن، پێویستە خۆیان لەو بارەوە پڕ چەك بکەن، نەك بێخەبەر بن، تۆ بەوەی قورئان باس لەوە دەکات، کە ئینجیل و تەورات موژدە بە هاتنی پەیامبەری ئیسلام دەدەن،

ناتوانی ئەوە بسەلمێنی بۆ کەسێك کە بڕوای بە قورئان نەبێت، بۆیە ئاگادار بوون لە خودی تەوڕات و ئینجیل بەو پێیەی کە کەسێکی شارەزای وەك (دیدات) نووسیویەتی شتێکی پێویستە. بەو هیوایەی هەموو لایەك سوودی لێوەربگرن.

لە هەموو ئەوانەش گرنگتر ئەوەیە، هەر لە دوای خوێندنەوەی ئەم کتێبەدا بڕیار بدەی، هەنگاو بە هەنگاو پابەندی ڕێنماییەکانی پێغەمبەری ئیسلام بیت و، خەڵکیش بەرەو ئەو ئاراستەیە ببەیت، بەتایبەتی ئەوانەی کەوتوونەتە داوی ئەوانەی بەناوی تەبشیر خەڵکی فریو دەدەن.

جا کتێبی یەکەم دەقی گفتوگۆیەکە، کە لە نێوان دیدات و قەشەیەك کراوە، سەرەتای گفتوگۆیەکە ئەحمەد دیدات، پرسیارە لە قەشەکە دەکات، کە ئایا کتێبی پیرۆز هیچ لە بارەی موحەمەدەوە باس دەکات، قەشە وەڵام دەداتەوە: نەخێر، ئەویش پێی دەڵێت: ئەی ئێوە ناڵێن: کتێبی پیرۆز باس لە هەموو شتێك دەکات، چۆن باسی ئەو کەسە ناکات، کە ژمارەیەکی زۆری خەڵکی باوەڕیان پێی هێنایە و، بە توندیش دیفاع لە عیسای مەسیح دەکات، ئەویش دەڵێت نەخێر هیچ لە بارەی ئەوەوە باس ناکات، ئینجا دەقێکی تەوراتی لە سیفری تەسنیەی بۆ دەخوێنێتەوە، کە تێیدا خوا باس لەوە دەکات، دوایی لە نێو براکانیان پێغەمبەرێکی وەك تۆیان بۆ دەنێرم، قەشەش دەڵێت: ئەوە لەگەڵ عیسای دایە، ئینجا دیدات بە هێواشی و هێدی هێدی لەگەڵی دەڕوات، تا دەیگەیەنێتە ئەو ئەنجامەی، کە ئەو پێشبینییە بەبێ هیچ شك و گومانێك تەنها بۆ موحەمەدە و، دوور و نزیك پەیوەندی بە یەسوعی مەسیحەوە نییە.

مەلا جەعفەر گوانی
هەولێر/ کوردستان
دووشەممە، ١٨ ئەیلولی، ٢٠٠٦

کتێبی یەکەم
کتێبی پیرۆز
لە بارەی محمد ﷺ
چی دەڵێت؟

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِن كَانَ مِنۡ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرۡتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٞ مِّنۢ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثۡلِهِۦ فَـَٔامَنَ وَٱسۡتَكۡبَرۡتُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ ﴾ [1]

واتە: (بێژە: ئاخۆ چ دەڵێن ئەگەر (ئەم قورعانە) لە خواوە بێ و ئێوە حاشای لێبکەن و یەك[2] لە تۆرەمەی ئیسرائیلیش شایەتی بدا لەسەر وێنەکەی و بڕوابێنێ و ئێوە هەر خۆ بەزل زان بن؟ خودا خێڵی غەدرکەران بەرەوخۆی شارەزا ناکا)[3].

بەڕێز جەنابی سەرۆك، خوشك و برایانی بەڕێز:

ئەمشەو باس لەوە دەکەین داخۆ (کتێبی پیرۆز لە بارەی (موحەمەد)ەوە چی دەڵێت؟)، بێگومان ئەوەش شتێکی لەناکاو و موفاجەئەیە، چونکە ئەوەی قسە لەوبارەوە دەکات کەسێکی موسڵمانە، چۆن موسڵمانێك وای لێدێت قسە لە پێشبینییەکانی کتێبە ئاسمانییەکانی جولەکە و دیانەکان بکات.
کاتێك چل ساڵ بەر لە ئێستا گەنج بووم، بەردەوام ئامادەی زنجیرە وتارە ئایینییەکانی پیاوێکی لاهووتی مەسیحی دەبووم، کە قەشە هیتێن (Hiten) بوو لە هۆڵی شانۆی پادشایەتی لە بەدریان.

پاپا یان کسینجەر pope or Kissinger ؟

ئەو قەشە خواناسە پێشبینییەکانی کتێبی پیرۆزی شیدەکردنەوە، بەردەوام بوو لە لێکۆڵینەوە، تا ئەوە دەر بخات، کە کتێبی پیرۆزی مەسیحی زۆر لەمێژە پێشبینی دامەزراندنی دەوڵەتی سۆڤیەتی روسی کردووە، تا لە رۆژانی دوایی کەرەتێکیان هاتە سەر باسی ئەوەی، کە لێکۆڵینەوەی لەوەش کردووە، کە تا

(١) سورەتی ئەحقاف.
(٢) ئەوە ئاماژەیە بۆ موسا پێغەمبەر سەلامی خوای لەسەر بێت.
(٣) قورئانی پیرۆز وەرگێڕانی (هەژار/٥٠٣).

دوورترین مەودا کتێبە پیرۆزەکەی، پاپاشی لە پێشبینییەکان بە دوورنەگرتووە، ئینجا بە جیدی هەوڵیدا دواقسەی ئەوەبێت، کە بڕوا بەگوێگرانی بێنێت، کە ئەو کێوییەی[1] ژمارە شەش سەدو شەست و شەش (٦٦٦) باسکراوە لە (سیفری روئیا ١٨/١٣)، کە دوا ئیسفارەکانی پەیمانی نوێیە، مەبەست لەو ژمارەیە ئەو پاپایەیە، کە جێگری خوایە لەسەر زەویدا، بۆ ئێمەی موسڵمانان شیاو نییە، بچینە ناو مشتومڕی نێوان رۆمی کاسۆلیك و پرۆتستانت. بەبۆنەی ئەوەی کتێبی پیرۆزی مەسیحی دوا وەحش ٦٦٦ دیاری دەکات، کە دکتۆر هنری کسنجەرە، زانا مەسیحییەکان بۆ سەلماندنی دەعواکەیان هەست بە هیچ ماندووبوون ناکەن. چونکە پێیان وایە هەرچی شتی گرنگی سەر زەوی هەیە لە کتێبی پیرۆز ئاماژەی بۆ کراوە، لەوانە دەولەتی روسی، تا دەگاتە پاشاو، ئەو پاپایەی ئەوان باسیان کردوە.

وتارەکانی قەشە هیتێن (Hiten) وای لێکردم بپرسم:

ئەگەر کتێبی پیرۆز هەواڵی شتگەلێکی زۆری پێداوین، نەك هەر ئەوانەی تایبەت بە (پاپا و ئیسرائیل)، بەڵکو وەك گووتیان هەمو شتێکی گرنگ، کەواتە بێگومان دەبێ شتێکیشی لە نێودا بێت هەواڵ بە بەرزترین رەحمەت و رێنماییکاری رەگەزی مرۆڤایەتی موحەمەد ـ درود و خوای لەسەر بێت ـ بدات. وەك مرۆڤێکی تەمەن بچووك، دەستم بە توێژینەوە کرد تا وەڵامم دەستکەوێت، دیداری قەشە دوای قەشەم دەکرد، بەردەوام بووم لە ئامادەبوونی وتارەکان و گوێگرتنیان، هەر شتێك کەوتە بەردەستم لەوانەی پەیوەندییان بە پێشبینییەکانی کتێبی پیرۆز هەیە کۆمکردنەوە، جا ئەمشەو چیرۆکی یەکێك لە دیدارە تایبەتییەکانی خۆمتان لەگەڵ قەشەی کلێسای چاکسازی (هۆڵەندی) بۆ دەگێڕمەوە.

---

(١) کارامەکان لە شیکردنەوەی تەورات، گرنگییەکی پلەدار (متدرج) دەدەنە ژمارە ٦ لەگەلا ئەبجەدی ئینگلیزی، جا بۆ ئەوەی ژمارە ٦٦٦یان بۆ دەربچێت، لە ئەبجەدییەکەوە دەستپێدەکەن (a = ٦، b = ١٢، c = ١٨) جا بەو پلەبەندییە ژمارەییە، ژمارەی کێوی ٦٦٦یان بۆ دەردەچێت، کەواتە مەبەست لێی کسینجەرە.

ژمارە ١٣ی دڵشاد Lucky Thirteen

بۆ شاری ترانسڤال بانگهێشتکرام، تا وتارێك بەبۆنەی یادی لە دایکبوونی پێغەمبەری مەزن (موحەمەد) ـ درودی خودای لەسەر بێت ـ بخوێنمەوە، دەشمزانی کە لەو هەرێمەی ئەو کۆمارە، زمانی ئەفریقی زۆر بەرفراوانە، تا وەك لە نێو نەوەکانی گەلەکەی خۆشم، هەستم کرد بەوەی دەبێ بەشێکی سەرزاری دەربارەی ئەو زمانە وەدەست بهێنم، تا بەلانی کەم واهەست بکەم لە نێو نیشتیمانی خۆمدام، راستەوخۆ دەستمدایە تەلەفۆن، یەکەمجار پەیوەندیم بەو کلێسایانە کرد، کە بەزمانی ئەفریقینە و، مەبەستەکانی خۆشم بۆ ئەو قەشانە شیکردنەوە، کە دەمەویست گفتوگۆمان لە نێواندا بێت، بەڵام ئەوان داواکەی منیان بە چەند بیانوویەکی نیمچە قبوڵ رەتکردەوە، ئینجا قەشەی ژمارە ١٣، ژمارە دڵشادەکەی من بوو، تەلەفۆنی سێزدەهەمین بە خۆشحاڵی و موژدەوەم بۆهات، قەشە (ڤان هیردن) رازی بوو رۆژی شەممە دوای نوێژی نیوەڕۆ لە ماڵی خۆی دیدارم لەگەڵدا بکات، بەڵام دەبێ من بڕۆمە ترنسڤال.
قەشە لە نێوهەیوانە فراوانەکەی ماڵەکەی زۆر بەڕێز و خۆشەویستییەوە پێشوازی لێکردم، گووتی: ئەگەر رازی بیت، پێمخۆشە، خزمێکی (Free State) تەمەن حەفتا ساڵ ئامادە بێت، تا لەو گفتوگۆیە بەشداریمان لەگەڵدا بکات، منیش رازی بووم، هەرسێکمان لە هۆڵی پەرتوکخانەی قەشە دانیشتین.

بۆچی هیچ شتێك نا ؟ (Why Notning?)

پرسیارێکم دروستکرد و لێم پرسی: کتێبی پیرۆز لەبارەی (موحەممەد)ەوە ـ درودی خودای لەسەر بێت ـ چی دەڵێت؟ بەبێ دوودڵی وەڵامی دامەوە هیچ شتێك ناڵێت.
بۆ هیچ شتێك ناڵێت؟ خۆ بە گوێرەی شیکردنەوەکانی ئێوە کتێبی پیرۆز پڕە لە پێشبینی، جا - گوایە - هەواڵ دەدات بە دامەزراندنی دەوڵەتی سۆڤیەتی روسی و، رۆژانی دوایی و، تا هەواڵ بە پاپای کلێسای رۆمی کاسۆلیك دەدات؟، قەشە وەڵامی دامەوە ((بەڵی، وەلێ لە بارەی (موحەمەد)ەوە هیچ ناڵێت)).
دووبارە لێم پرسییەوە بۆ هیچ شتێك دەربارەی موحەمەد ناڵێت؟ بەبێگومان ئەو پیاوە (موحەمەد)ەی بۆتە لێپرسراو لە ملیۆنەها کەس لە جیهانی ئیسلامی،

ئەوانەی متمانەیان پێی هەیە و، بە پێغەمبەر و هەناردەی خوای دەزانن، باوەڕیشیان بەو سێ شتانە هەیە:

١ - موعجیزەی لە دایکبوونی یەسووعی مەسیح.
٢ - عیسای کوڕی مەریەم مەسیحە.
٣ - عیسا بە ئیزنی خودا ژیانی داوەتەوە مردووان و، بینایی داوەتە ئەوانەی بە کوێری لەدایکبوونە، کەسانی گوڕیشی بە ئیزنی خودا پاك دەکردنەوە.

بێگومان ئەو کتێبە پیرۆزە دەبێ شتگەلێکی تێدا بێت، تا هەواڵی ئەو ڕێنماییکارە مەزنەمان بداتێ، کە قسەی باشی لە بارەی یەسووعی مەریەم و مەریەمی دایکی کردووە.

پیاوە پیرەکە (Free State) وەڵامی دایەوە: ((کوڕی خۆم پەنجا ساڵی رابردوو کتێبی پیرۆزم خوێندۆتەوە، ئەگەر هیچ باسی موحەمەدی تێدابێت، من دەمزانی)).

هیچ کەسی (بەناو) باس نەکردووە! (Not One by Name)

بە حسابی خۆت بە دواداگەڕاوی، مەگەر کتێبی پیرۆز لە پەیمانی کۆن سەدان پێشبینی تێدانییە لە بارەی هاتنی یەسووعی مەسیح؟، قەشە تینی بەخۆیدا و گووتی: ((نەك سەدان بەڵکو هەزاران پێشبینی تێدایە)). منیش گووتم: ((من قسە لەو هەزار پێشبینییانە و تەنانەت یەك پێشبینی پەیمانی کۆن ناکەم، لەوەی پەیوەندی بە هاتنی یەسووعی مەسیح هەیە، چونکە هەموو موسڵمانانی جیهان ئێستا باوەڕیان بە عیسای مەسیح هەیە، بەبێ گەواهیدانی هیچ پێشبینیەکی کیتابی، ئێمە موسڵمانان دانمان بەوەدا ناوە، تەنها لە ڕێگای بەراستزانینی موحەمەدەوە درودی خوای لەسەر بێت[1]، ئێستا

---

(١) واتە ئێمە لەوەی باوەڕمان بە موحەمەد هێناوە، باوەڕیشمان بە عیسا ناوە، چونکە کە ئێمە باوەڕمان بە موحەمەد هەیە، دەبێ هەمووئەو شتانەش بە راست بزانین کە بۆ موحەمەد لەلایەن خواوە هاتووە یان خۆی باسی کردووە، باوەڕهێنان بە عیسا پێغەمبەریش هەم لە قورئانداء هەم لە فەرموودەکاندا پێغەمبەر لەسەرمانی واجب کردووە، کەواتە بۆ ئەوە پێویستمان بە پێشبینی تەورات نییە. -وەرگێڕی کوردی-.

نزیکەی (١،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠) شوێنکەوتەی موحەمەد هەیە، ئەوانە هەموویان خۆشەویستی و ڕێز و گەورەییان بۆ یەسوعی مەسیح پێغەمبەری مەزنی خوا هەیە)). بەبێ ئەوەی پێویستیان بە مەسیحییەکان هەبێت تا بڕوایان پێبهێنن لە ڕێی گفتوگۆی کتێبی و، دوور لەو هەزاران پێشبینییەی پەیوەستن پێیەوە.

بەڵام پرسیاری من ئەوەیە: ئایا دەتوانی تەنها یەك پێشبینی تەوراتم بدەیتێ، کە ناوی یەسووعی وەکو خۆی بە ڕێکو پێکی هێنا بێت؟ ئەوەی هاتووە بەوەی ڕاڤەی (مسیا)ی تەورات وەرگێڕدراوە بۆ مەسیح، ئەوە ناو نییە، بەڵکو نازناوە. ئایا یەك پێشبینی هەیە بڵێت: ناوی میسیا دوایی دەبێتە یەسووع؟ وە دایکیشی ناوی ماری دەبێت، وە ئەوەی گومانی بۆ دەبرێت[1] بەوەی یوسفی نەجار دەبێتە باوکی، وە لە سەردەمی دەسەڵاتدارێتی هیرۆدۆسی پاشا لەدایك دەبێت .. هتد.؟، ئایا ئەوانەی وا بە زەقی تێدا هەنە؟

قەشە وەڵامی دایەوە: ((نەخێر، بەو درێژییەی تێدا نییە)). جا کەوابوو چۆن دەتوانی ئەوە دەربخەی کە ئەو هەزار پێشبینییە بۆ عیسایە؟.

پێشبینی چییە ؟ What is Prophecy

قەشە وەڵامی دامەوە و گووتی: ((تۆ دەزانی پێشبینییەکان، بریتین لە: چەند وشەیێکی وێنەکێشی بۆ هەر شتێك کە لە ئاییندەدا دێت؟ هەرکاتێك ئەو شتەش بە کردەیی هاتەدی، بە ئاشکرا دەزانین ئەوە هاتنەدی ئەو پێشبینییانەیە، کە پێشتر هەواڵی پێدرا بوو))[2]. منیش گووتم: لە ڕاستیدا ئەوەی تۆ دەیکەیت، دەرەنجامی ئەو ماندووبوونەیە کە دەریدێخیت و، گفتوگۆی لەسەر دەکەیت، تۆ دوو دووی شتەکان پێکەوە دادەنێی و ئەنجامێکی لێوە دەردێنیت))، گووتی:

---

(١) مەبەست لەو ڕستەی (وا گومان دەبرێت) واتە: مەسیحییەکان پێیان وایە لەوانەیە یوسفی نەجار باوکی مەسیح بێت، نەك دڵنیابن، پێچەوانەی موسڵمانان کە بێ باوکی عیسا بە موعجیزە دەزانن. —وەرگێڕی کوردی-.

(٢) واتە: ڕاستەوخۆ ناوی ناهێنێت، بەڵام کۆمەڵێك نیشانەی بە دوای یەك ریز کردووە، هەر کاتێك ئەو نیشانانە لە هەر کەسێك هاتنەدی، ئەوا مرۆڤ دەزانێت، ئەوانە هەمان ئەو پێشبینیانەنە —وەرگێڕی کوردی-.

((بەڵێ)). منیش گووتم: ئەگەر ئەو هەوڵەی لەگەڵ ئەو هەزار پێشبینییەی دەکەیت، بۆ سەلماندنی داواکەت، بۆ گرنگیدانتە بە دۆزینەوەی چەند بنەمایەکی راستیەقینە بۆ مەسیح و، دەتەوێت پێیەوە راستەقینەیی پێغەمبەرایەتی عیسا بسەلمێنی، بۆچی هەمان شێواز و مەنهەجیش بۆ موحەمەد هەڵنەبژێرین[1]؟[2].
دیار بوو قەشە رازی بوو لەسەر ئەو رایە دادپەروەر و رێبازە مەعقولە بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ کێشەکە.
داوام لێیکرد، لە تەوراتدا سیفری (التثنية ١٨،١٩/١٨) بکاتەوە، ئەویش لە تەوراتدا ئەو دەقەی کردەوە و هەر بە ئەزبەری و بە شێوەزاری ئەفریقی خوێندییەوە، چونکە دەیەویست هەر بەو شێوەزارە مومارەسە بکات، ئەگەر بە کەمیش بێت، ئەوەش زمانی چینی دەسەڵاتدارە لە باشووری ئەفریقیا.
مانای دەقی پێشبینیەکە بە زمانی کوردی پێشکەش بە خوێنەران دەکەین:
"لە نێو براکانیان پێغەمبەرێکی وەك تۆیان بۆ دەنێرم، قسەکانم دەخەمە سەر زاری و، هەموو ئەو قسانە دەکات، کە پێی رادەسپێرم، ئەو مرۆڤەش کە گوێ بەو قسانەی من نەگرێت، کە ئەو دەیڵێت، ئەوا من لێپێچانەوەی لەگەڵ دەکەم"[3].

پێغەمبەرێکی وەك موسایە Prophet Like Moses

دوای ئەوەی دەقەکەی بە ئەزبەری خوێندەوە، بە زمانی ئەفریقیشی مانای لێدایەوە، داوای لێبوردن دەکەم، کە بە چاکی ناتوانم بیڵێم، قەشە بۆی دووپاتکردمەوە، کە من بەجوانی دەرم بڕیوە. ئینجا پرسیم: ((ئەو پێشبینیانە وەپاڵ کێ دەدرێن و بۆ کێ هاتوونە؟)). بەبێ دوو دڵی و کەموکوڕی، قەشە

---

(١) بۆ ئەوەی بزانین داخۆ هەمان شتە هەمان پێشبینی لە موحەمەدیش دێتە دی. -وەرگێڕی کوردی-.
(٢) قەشە بۆ سەلماندنی ئەوەی تەورات پێشبینی بە هاتنی مەسیح تێدایە، پشتی تەنها بە ئاماژەء شتی وێنەیی بەستووە، بەو مانایەی وەنەبێت تەورات ناوی عیسای هێنابێت، بەڵکو کۆمەڵێك شتی باسکردووە، قەشەکان پێیان وایە ئاماژەیە بۆ هاتنی مەسیح، دیداتیش دەیەوێت، هەمان ئەو رێبازە بۆ هاتنی موحەمەدی پەیامبەری ئیسلام بگرێتە بەر لەگەڵ قەشە. - وەرگێڕی کوردی -.
(٣) سیفری (التثنية ١٨،١٩/١٨).

وەڵامی دامەوە: ((وەپاڵ یەسوع دەدرێن)).
لێم پرسی: لەبەرچی بۆ یەسوع؟ خۆ ناوەکەی لێرە نەگووتراوە؟ قەشە وەڵامی دایەوە: بەو پێیەی پێشبینی وەسفێکی وێنەکێشییە، یان وشەیەکی وێنەکێشییە بۆ شتانێك کە لە ئاییندەدا روودەدەن، ئێمە دەزانین ئەو گوزارشتانەی دەقەکە، بە چاکی وەسفی یەسوع دەکەن، تۆ دەزانیت گەورەترین دەستەواژە لەو پێشبینییە بریتییە لەوەی دەڵێت: ئەو پێغەمبەرە ((وەك تۆیە)) - واتە وەك موسا -.
ئینجا من پرسیم: ((ئایا یەسوع وەکو موسا وایە؟)) بە چ شێوازێك یەسوع بە موسای دەچێت؟
وەڵامەکەی قەشە ئەوە بوو: یەکەمجار موسا جولەکە بوو، یەسوعیش بە هەمان شێوە. دووەم: موسا پێغەمبەرە یەسوعیش پێغەمبەرە. ئا لێرەوە یەسوع بە موسای دەچێت، ئەوە رێك هەمان ئەو شتەیە کە خوا هەواڵی بە موسا داوە کە گووتوویەتی: (پێغەمبەرێکی وەك تۆیە).
منیش پرسیم: ((دەتوانی بیر لە وێچواندن و خاڵی هاوبەشی دیکەش بکەیتەوە لە نێوان یەسوع و موسادا؟))[1].
قەشە گووتی: هیچم بە بیر نایەت. منیش وەڵامم دایەوە: جا ئەگەر ئەوشتە هاوبەشانە پێوەری پاڵێوراو بن بۆ دیاریکردنی پاڵێوراوی ئەو پێشبینییەی سیفری (التثنية ١٨،١٩/١٨) و، تەنها لەبەر ئەو دوو شتانە بڵێی مەبەست عیسای مەسیحە.
کەواتە لەو حاڵەتەدا، دەکرێ ئەو دوو پێوەرانە لەسەر هەر یەکێك لە پێغەمبەرانی دیکەی کتێب بێنیتەدی، بەوەی ئەوانیش کەسیانێکن بە موسا دەچن، بۆ نموونە: سلێمان، ئەشعیا، حزقیال، دانیال، هوشەع، یوئیل، ملاخی، یوحەننای مەعمەدان.. هتد.
چونکە ئەوانە هەموویان جولەکە بوون، هەروەك پێغەمبەرانیش بوون، کەواتە بۆ ئەو پێشبینییە لەسەر یەکێکی دیکە لەو پێغەمبەرانە نەهێنینەدی، بۆ تەنها بۆ یەسوع بێت؟

---

(١) بۆ ئەوەی بزانین داخۆ مەسیحو موسا لە هیچ شتێکی دیکە وێك دەچنو خاڵی هاوبەشی دیکەیان هەیە، چونکە هەتا خاڵی وێکچوونو هاوبەش پتر بن، ئەوا پێشبینییەکە لەوەوە نزیکتر دەبێت. - وەرگێری کوردی-.

بۆ دەبێت بۆ کەسێك ماسی و بۆ کەسێکیش مریشك ئامادە بکەین؟ قەشە وەڵامی نەدایەوە. منیش دەستم پێکردەوە و گووتم: ((جەنابت باش دەرەنجامی قسەکانی من دەزانی، ئەویش ئەوەیە بەشێوەیەکی زۆر یەسوع بە موسا ناچێت، جا ئەگەر من هەڵەم تکا دەکەم بەرەو راستیم ببە.

سێ شت بەیەك ناچن Three Unlikes

ئا بەم شێوەیە هاتمە قسە و، سەرەتا لەگەڵی کەوتمە دەمەقاڵی و گووتم: یەسوع بە موسا ناچێت، چونکە بەپێی باوەڕی ئێوە یەسوع خوایە لەلاشەدا، بەڵام موسا خوا نەبوو، ئایا ئەوە راستە؟، وەڵامی دایەوە (بەڵێ)، جا گوتم: بەپێی ئەو باوەڕەتان یەسوع بە موسا ناچێت!.

دووەم: بە پێی باوەڕی ئێوە ((یەســوع مرد لە پێناو تاوانەکانــی جیهان))[١]، بەڵام موسا لە پێناوی تاوانەکانی جیهان نەمرد، ئایا ئەوەش راستە؟ بۆ دووەم جار وەڵامی دایەوە ((بەڵێ)). جا گووتم: ((بۆیە - لێرەشەوە - یەسوع بە موسا ناچێت)).

سێیەم: بەپێی باوەڕی ئێوە یەسوع چووە دۆزەخ بۆ ماوەی سێ رۆژ[٢].

---

(١) لە پەیمانی نوێدا (رۆمیە ٨/٥).

(٢) لە ئینجیلی نیقۆدیمۆس هاتووە: ئادەم و ئیبراهیم و پێغەمبەران، پاش مردن چوونە دۆزەخ، تا ئەو کاتەی مەسیح چووە لایان، پاشان بەرزیکردنەوە بۆ فیردەوس لە ئاسمان، ئینجا دیداری سێ بنیادەمیان کرد و کە دۆزەخیان نەچێشتووە، ئەوانیش: ئوخنوخ و ئیلیا و ئەو دزەی دەڵێن لەگەڵ مەسیح لە خاچ درا، باش بوو لەگەڵی. جا ئەو ئینجیلە لە بارەی دابەزینی مەسیح بۆ دۆزەخ دەڵێت: ((ئینجا پاشای شکۆدار (مەسیح) هات و، مردنی خستە بن هەردوو پێیــەکانی و، ئەمیری دۆزەخیشی گرت و، لە هەموو توانای بێبەش کرد، باوکی سەزەویمان (ئادەمی) لەگەڵ خۆی هێنا بۆ شکۆمەندییەکەی -١٣/١٧))،((بێگومان بناغەیەکی پتەو هەیە بۆ باوەڕبوون بۆ هاتنە خوارەوەی مەسیح بۆ دۆزەخ —کە زۆر لە گەورە زانا کۆنەکانی مەسیحی وەکو جیرۆم جەغتی لەسەر دەکەنەوە))، (The lost Books of The Bible) کتێبە ونبووەکانی کتێبی پیرۆز—کۆمپانیای بڵاوکراوەی جیهانی- نیۆیۆرك، ساڵی ١٩٢٦، هەردوو لاپەڕەی ٨٥، ٨٢، ئەوەش پۆلسە باس لە دۆڕان و رووخانی مردن و گۆڕ دەکات و، دەڵێت: "ئیتر ئەی مردن کوا ســەرکەوتنت؟ ئەی گۆڕ، کـوا پێـوەدانت؟" (کۆرنسۆسی یەکەم ٥٥/١٥).

بەڵام موسا داوای چوونە دۆزەخی لێنەکرا، ئایا ئەوە راستە؟ بە دڵنەرمی و شەرمەوە گووتی: (ب ە ڵ ێ). منیش ئەنجامی قسەکان و دەرەنجامەکەم دەرهێنا و گووتم: ((کەواتە عیسا بە موسا ناچێت!)).
بەڵام ئەی قەشە - دەستم بە قسەکانم کردەوە - ئەوانە چەند راستییێکی بزر نین، بەڵکو چەند راستییێکی قوڵ و بەردەستن، ئەوانە تەنها کێشەو گرفتی باوەڕن لە سەرووی ئەوانەی لە سەرووی منداڵانەوەن، لەوانەیە تێیدا بچنە خوار و بڕوخێن.
لێگەڕێ با گفتوگۆ لەسەر شتی زۆر سادە بکەین، تا ئەگەر بانگی منداڵانیش بکەیت بۆ تێگەییشتن لەو گفتوگۆیە، هیچ زەحمەت نابینن بۆ بەدواداچوونی.
دەی با دەستی پێبکەین؟ قەشە بەو پێشنیارە زۆر ئاسوودە و شادومان بوو.

١- باوك و دایك Father and Mother

موسا دایك و باوكی هەبوون، "وأخذ عمرام یوكابد عمته زوجة له. فولدت له هارون وموسی"[1]. واتە: عیمرام یوکابیدی کردە هاوسەری و، هارون و موسای لێبوو. موحەمەدیش بەهەمان شێوە، دایك و باوكی هەبوون، بەڵام یەسوع تەنها دایکی هەبوو، هیچ باوکێکی مرۆڤی نەبوو، ئایا ئەوە راستەقینەیە؟ قەشە گووتی: بەڵێ، ئینجا بە زمانی ئیفریقی گووتی: ئە لێرەدا یەسوع بە موسای ناچێت، (ئێستاکە خوێنەر باش دەزانێت، کە من زمانی ئەفریقیم تەنها بەمەستی تاقیکردنەوە بەکارهێناون، لێرەوە لەو گێڕانەوەیە واز لە بەکارهێنانی دەهێنم).

٢- لەدایکبوونی موعجیزە Miraculous Bizth

موسا و موحەمەد بەشێوەیەکی سروشتی و ئاسایی لەدایکبوون، نموونەی ئەوانە: بەیەکگەییشتنی سروشتی نێوان پیاو و ژنە، بەڵام یەسوع بە قودرەتی جودای خوایی دروست بوو، با ئەوەش بێتەوە یادت، کە ئینجیل لە ئینجیلی (مەتتا: ١٨/١) دا دەڵێت: "لەدایك بوونی عیسا بەم شێوەیە بوو: لەکاتێکدا مریەم دەزگیرانی یوسف بوو، پێش ئەوەی بگوێزرێتەوە، بەهۆی رۆحی پیرۆز سکی پڕ بوو"[2].

---

(١) سیفری (خروج ٦/٢٠).
(٢) ئینجیلی (مەتتا: ١٨/١).

بە هەمان شێوە قەشە لۆقاش هەواڵی ئەوەمان دەداتێ، لەو کاتەی مریەم مژدەی خۆشی پێدرا بە لەدایکبوونی کوڕی پیرۆزی، کەوتە گفتوگۆ لەگەڵ فریشتەکان و گووتی: "مریەم بە فریشتەکەی ووت: (چۆن شتی وا روودەدا کە من شووم نەکردبێ؟). فریشتەکە وەڵامی دایەوە: (رۆحی پیرۆز دێ بەسەرتا و هێزی خودا سایەی سەرت دەبێت. چونکە ئەو پیرۆزەی لێت دەبێت بە رۆڵەی خودا ناودەبرێت)"[١].

قورئانی پیرۆز بە دەستەواژەی زۆر جوانتر و شیاوانەتر جەخت لەسەر ئەو موعجیزە خواییەی لەدایکبوونی عیسا دەکاتەوە، لە وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارە مەنتیقی و لۆژیکیەی مەریەمدا[٢]، خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرمووێت:

﴿قَالَتْ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكِ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾﴾[٣]

واتە: (لەو کاتەدا فریشتەکان گووتیان: مریەم! خودا مژدەی بەڵێنێکی خۆت پێدەدا، کوڕت دەبێ و بەناو مەسیحی کوڕی مەریەم ناو دەردەکا و لە دنیاش و لە قیامەتیش قەدری هەیە و یەکێك دەبێ لە نزیکەکانی خودا * لە بێشکەدا و بە گەورەییش، قسە دەگەڵ مەردم دەکا و یەکێك لە پیاوچاکان دەبێ * گووتی: ئەی پەروەرندەی من! جا چلۆن من کوڕم دەبێ، هیچ مرۆیەك تاکو ئێستا تخوونم نەبووە؟! گووتی: خودا هەرچی حەزکا بەدی دێنێ، هەرکە ویستی کارێك ببێ، هەرپیی ئێژێ: ببە! دەبێ)[٤].

بۆ خودا شتێکی ناچاری و زەحمەت نییە، کە وەچەیەك لە رەگەزی پیاو یان گیاندار دابنێت، خوا تەنها ویستی دەبێت، ئەوەی ویستیشی دەبێت، ئا ئەوەیە رای ئیسلامە لەبارەی لەدایکبوونی عیسای مەسیح)).

(لەو کاتەی لەگەڵ سەرۆکی کۆمەڵەی کتێبی پیرۆز لە شارە گەورەکەمان،

---

(١) ئینجیلی (لۆقا: ١/ ٣٤ و ٣٥).

(٢) کە گووتی: چۆن شتی وا روودەدا کە من شووم نەکردبێ؟.

(٣) سورەتی ئالیعیمران.

(٤) وەرگێڕانی هەژار/ ٥٥ - ٥٦.

بەراوردم لە نێوان دەقی قورئانی و دەقی کتێبی پیرۆز دەکرد دەربارەی لەدایکبوونی عیسای مەسیح، پێم گووت: کامە لەو دوو دەقانە هەڵدەبژێریت تا پێشکەشی کچەکەتی بکەیت؟ واتە تۆ بۆ کچی خۆت، گێڕانەوەی قورئان بەشیاوتر دەبینیت یان کتێبی پیرۆز. پیاوەکە سەری خۆی نەوی کرد و، وەڵامی دامەوە: دەقی قورئانی). بە کورتی بە قەشەم گووت ((ئایا راستە عیسا بە شێوەیەکی موعجیزەیی لە دایك بووە، وەك ئەوەی پێچەوانەی ئەو لەدایکبوونە ئاسایی و سروشتییەیە، کە موسا و موحەمەد پێی لەدایکبوونە؟ بە خۆبەزلزانییەوە وەڵامی دامەوە ((بەڵێ!))، جا من وەڵامم دایەوە، کەواتە عیسای مەسیح وەکو موسا نەبوو، بەڵام موحەمەد وەکو موسا بووە، خواش لە (سیفر التثنیة ۱۸/۱۸) بە موسا دەڵێت (وەکو تۆیە)، (وەکو تۆ، - واتە - وەکو موسا)، موحەمەدیش وەکو موسا بوو.

٣- گرێبەستی هاوسەرێتی. Marriage Ties

هەریەك لە موسا و موحەمەد زەواجیان کرد و منداڵیشیان بوو، بەڵام عیسای مەسیح بەدرێژایی رۆژانی ژیانی، هەر بەبێ ژنی مایەوە، ئایا ئەوە راست نییە؟ قەشە وەڵامی دایەوە: (بەڵێ). جا وەڵامم دایەوە: کەواتە عیسا وەکو موسا نەبووە، بەڵام موحەمەد وەکو موسا بووە.

٤- خەڵك عیسایان نەویست[1] Jesus Rejected by his People

هەریەك لە موسا و موحەمەد لە ژیانیاندا خەڵك دانیان پێداهێنان وەکو پێغەمبەر، ئەوەی گومانی تێدا نییە، یەهوودییەکان بوونە هۆی ئازاری زۆری بێ سنوور

(١) ئەوەی راستی بێت عیسا رووبەرووی دوو جۆرە مرۆڤ بوویەوە، کە بریتی بوون، لە گەلی (لاحول ولا قوه الا بالله)ء، ئەو سەرۆکانەی دەسەڵاتیان بەسەر گەلەوە هەبووء، دەسەڵاتی خۆیان بەسەر خەڵکی دەسەپاند، لەوانەیە موعجیزەی زیندووکردنەوەی لەعازر لە نێو مردووان بە ئیزنی خوا، ئەو دوو جۆرەی وەدیارهێنابێت: (١) "ژمارەیەکی زۆر لە جولەکەکان لەوانەی کە هاتبوون بۆ دڵنەوایی مریەم، کاتێ ئەمەیان بینی باوەڕیان هێنا بە عیسا" (یۆحەننا ۱۱/٤٥). (٢) "ئینجا سەرۆك کاهینەکانء فەریسییەکان ئەنجومەنی باڵایان کۆکردەوەء.... لەو رۆژەوە ئیتر جولەکەکان بڕیاریاندا عیسا بکوژن" (یۆحەننا ۱۱/٤٧-٥٣). "ئیتر ئەویش بە ئاشکرا بەناو جولەکاندا نەدەڕۆیشت" (یۆحەننا ۱۱/٥٤). ئەوەش خۆپاراستنە.

بۆ موسا و، لە دەشتاییدا یەخەیان گرت و، کردیانە بۆڵە بۆڵ لەسەری، وەك تەورات دەڵێت:"هەر کۆمەڵێك دەنگی خۆی لەسەری بەرز کردەوە، گەلەکە ئەو شەوە هاوار و گریانیان بوو، هەموو نەوەی ئیسرائیل یەخەی موسا و هارونیان گرت و لەسەریان کردە بۆڵە بۆڵ"[1]. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا وەکو ئوممەت دانیان بەوە هێنا، کە موسا پێغەمبەری خوایە بۆ لای ئەوانەوە. وەك تەورات دەڵێت: "لەو رۆژەدا خوا، ئیسرائیلی لە دەست میسریەکان رزگارکرد. ئیسرائیل تەماشای کرد میسریەکان لەرۆخی دەریا مردوونە. جا ئیسرائیل ئەو کارە گەورەی دیت کە خوا لەگەڵ میسرییەکانی کرد. جا گەلەکە لە خوا ترسان و باوەڕیان بە خوا و موسای بەندەکەی هێنا"[2]. رووداوی دەرچوونی نەوەکانی ئیسرائیل لە میسر موعجیزەیێکی بەردەوامە و، خوا بە رزگارکردنیان دەخاتەوە بیریان کە "هەر من خوام، ئەو خوایەت کە تۆی لە خاکی میسر لەماڵی بەندایەتی بردە دەر. هیچ خوایێکی دیکەت نابێ بەرامبەرم"[3].

موشریکەکانی عەرەبیش، بەشێکی ژیانی موحەممەدیان کردە ژیانێکی نەگونجاو، لەسەر دەستیانەوە زۆر ئازاری چەشت، دوای سێزدە ساڵ لە مەککە بەردەوام بوو و، کۆڵی نەدا لە بانگەوازیکردن بۆ یەکتاپەرستی بەبێ شەکەتی و وەڕەس بوون، لەگەڵ دۆزەخی چەوساندنەوەدا، ناچار بوو کۆچ بکات، لەخۆشەویسترین خاکی بەر دڵی، خاکێك تێیدا لەدایك بووە، لە مەککە بۆ یەسریب (مەدینەی مونەوەرە). بەڵام پێش وەسیەتکردنی، بەر لە وەفاتی، ئوممەتی عەرەبی بە تێکڕایی بە پێغەمبەر و رەوانەکراوی خوا وەریان گرت.

کەچی بە پێی ئەو وتەی کتێبی پیرۆز، دەربارەی عیسا دەڵێت: "ئەو بۆلای گەلەکەی هات، کەچی ئەوان پێشوازیان لێ نەکرد"[4]. تا ئەمڕۆکەش و دوای دوو هەزار ساڵ، گەلە یەهوودییەکەی بە تێکڕایی هەر نەیانویست. ئایا ئەوە راستە؟ قەشە وەڵامی دایەوە (بەڵێ). جا گوتم: کەواتە عیسا وەکو موسا نییە، بەڵام موحەممەد وەکو موسا وایە.

---

(١) سیفری (عدد: ١/١٤ و ٢).

(٢) سیفری (خروج: ٣٠/١٤ و ٣١).

(٣) سیفری (خروج: ٣٠/١٤ و ٣١).

(٤) ئینجیلی (یۆحەننا ١١/١).

٥- وڵاتێك گرنگی بە كاروباری دوایی دەدات. (Other Worldly Kingdom)

موسا و موحەمەد پێغەمبەر بوون، هەروەك سەركردەش بوون، مەبەستم لە پێغەمبەرایەتی: ئەو مرۆڤەیە كە وەحی لەلایەن خوداوە بۆ دێت، تا خەڵكی رێنمایی بكات، ئەو رێنوێنیكردنەش تەسلیمبوونە بەخوای بەدیهێنەری رەگەزی مرۆڤ، هەروەك وەحی بۆ هاتووە، بەبێ هیچ زێدەكردن و لابردنێك.
وەڵا سەركردە مەبەستم پێی: ئەو مرۆڤەیە كە دەسەڵاتی ژیان و مەرگی بەسەر گەلەكەیەوە هەیە، ئەوە بەڕاستی رابەرایەتییێكی رۆحییە، جا چ تاجی لەسەردانابێت وەكو پاشا یان نا، یان بەردەوام خۆی بە پاشا و دەسەڵاتدار پیشان بدات، جا ئەگەر مرۆڤەكە بە ئیمتیاز دەیتوانی ئیمزای سزای لەسێدارەدان بكات، ئەوە پاشایە، موسا ئەو دەسەڵاتەی هەبوو، ئایا ئەو مرۆڤە ئیسرائیلییەت دێتەوە یاد، كە داری سووتاندنی لە رۆژی شەممە كۆدەكردنەوە، موسا فەرمانی كرد بەردبارانی بكەن تا مرد، هەروەك لە تەوراتی لە(عدد ٣٦/١٥)دا هاتووە، چەندین تاوانی دیكە لە كتێبی پیرۆزدا باسكراون، كە بە فەرمانی موسا سزای لەسێدارەدانیان بە بەردبارانكردن بەسەر سەپێندراوە. وەك (چیرۆكی كوڕی ژنە ئیسرائیلییەكە، كە كفری بە خوا كرد)[1]، ئەوە سەرباری فەرمانكردنی موسا بە كوشتنی ئەوانەی گوێرەكەیان پەرست[2]، [3].

---

(١) سیفری (لاویون ٢٤/١٠-١٦).

(٢) سیفری (خروج ٣٢/٢٦ و ٢٧).

(٣) قورئان ئاماژە بۆ ئەو رووداوە دەكات، خوای گەورە دەفەرمووێت:﴿ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓاْ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَٱقْتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾ ﴾ (سورەتی بەقەرە). واتە: (ئەوسا موسا بە هۆزەكەی خۆی راگەیاند: گەلۆ بە گۆلك پەرستی، ناهەقیتان لەخۆتان كرد، پەژیوانەوە لەلای بەدیهێنەرتانەوە دەربڕن، سا وەرن یەكتر بكوژن، لای بەدیهێنەرتانەوە ئەم كارە بۆتان چاترە، كە تۆبەی لێ قبولا كردن، هەر ئەویشە لە پەژیوانان خۆش دەبێ دلۆڤانە)، (هەژار/ ٨).

موحەممەدیش بە هەمان شێوە دەسەڵاتی ژیان و مردنی بەسەر باوەڕداران هەبوو. لە قورئانی پیرۆزدا هاتووە:

﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾ ﴾ [1]

واتە: (بەڵام نەخێر، سوێندەکە بە پەروەندەی تۆ ئەمانە نابنە خاوەنی بڕوا مەگین وەختێ کە لە کێشە و هەرای نێوان خۆیانان بتکەنە قازی و لە دڵەوە بە هەر فەرمانێ تۆ بیدەی ڕەدایان بێ و بە تەواوی ملکەچی بن)[2].

لە کتێبی پیرۆز چەند بەڵگەیەك لەسەر کەسانی زۆر هەن، کە خوا تەنها دیاری پێغەمبەرایەتی پێبەخشیون، بەڵام نەبوونەتە جێگای پڕاکتیککردنی ڕێنماییەکانیان، هەندێك لەو پێغەمبەرە پیرۆزانەی بێ توانا و هێز بوون لە بەرەنگاربوونەوەی هەڵوێستە توندەکان و، وەڵاوەنانی پەیام و ڕێنماییەکانیان، ئەو پێغەمبەرانەش بریتیبوون لە: لوت، یونان، دانیال، عزرا، یۆحەننای لە ئاوکێشراو، ئەوانە توانیان پەیامەکەیان رابگەیێنن، بەڵام بە شەرعەکەیان ناچار نەکران .

جا عیسای مەسیح، پەیامبەری پیرۆز، بەداخەوە لەو کۆمەڵەی پێغەمبەرانە. ئینجیلی مەسیحییەکانیش پشتگیری ئەو رایە دەکات، لەو کاتەی دەستبەسەر داگیراوەکەیان هێناوە، کە گومانیان وادەبرد ئەوە یەسوع بێت، بە تۆمەتی هەڵگەڕانەوە بردیانە پێش والی رۆمانی (بیلاتسی بەنتی).

لێرەدا عیسا جەخت لەسەر باسێکی[3] بڕواپێکەر دەکاتەوە بۆ دیفاع لەخۆکردنی،

---

(١) (سورەتی نیساء).

(٢) (هەژار/٨٨).

(٣) لە ئینجیل (یۆحەننا ٤٥/٥) دانپێداهێنانەکی راشکاوانە هەیە، لەسەر ئەوەی یەسوع هیچ شتێکی بەدەستەوە نییە، کاتێك دەڵێت: "لەو باوەڕەدا مەبن من شکاتتان لێ بکەم لای باوك، لەوێ یەکێکی کە هەیە شکایەتتان لا بکات، ئەویش موسایە کە هیواتان پێیەتی. ئەگەر باوەڕتان بە موسا بکردایە، ئەوسا باوەڕتان بە منیش دەکرد، چونکە ئەو لەبارەی منەوە نووسیویەتی. کەواتە گەر ئێوە باوەڕ نەکەن بەوەی موسا نووسیویەتی، ئیتر چۆن باوەڕ بە قسەکانی من دەکەن؟" (یۆحەننا ٤٥/٥ - ٤٧).

بۆ ئەوەی ئەو تۆمەتە بەتاڵەی لە دژی کراوە بەدرۆی بخاتەوە، "عیساش لە وەڵامدا ووتی: (پادشاهێتی من سەر بەم جیهانە نییە، گەر پادشاهێتی من سەر بەم جیهانە بوایە، ئەوسا خزمەتکارەکانم دەجەنگان تا نەدرێمە دەست دەسەڵاتدارانی جولەکە. بەڵام پادشاهێتی من هی ئێرە نییە"[١]. ئەو پارێزگاریکردنە بڕوای بە بیلاتسی (بتپەرست) هێنا، بەوەی عیسا لەوانەیە ئەقڵی تەواو نەبێت، ئاوڕیشی لەوە نەداوەتەوە کە مەترسییە بۆسەر دەسەڵات، دوای ئەوە عیسا بانگەشەی ئەوەی کرد، کە ئەو تەنها مەلەکوتێکی رۆحییە، بە مانایێکی دیکە بانگەشەی ئەوەی کرد، کە ئەو تەنها پەیامبەری جولەکانە. ئایا ئەوە راستە؟ قەشە وەڵامی دایەوە: ((بەڵێ)). منیش گووتم: ئە لێرەدا عیسا بە موسا ناچێت، بەڵکو موحەمەد بە موسا دەچێت .

٦- هیچ شەریعەتێکی نوێ نییە. No New Laws

هەر یەکێك لە موسا و موحەمەد یەکە و یاسا و شەریعەتێکی نوێ و ئەحکامی نوێیان بۆ گەلەکانیان هێنا، موسا (١٠) دە وەسییەتەکانی نەداونەتە نەوەی ئیسرائیل، بەڵام نەریتی دینی گشتگیری داونەتێ بۆ رێنماییکردنی خەڵك. موحەمەدیش درودی خوای لەسەر بێت بۆ گەلێکــی نقوم بوو لە نێوان کێویەتــی و نەفامی هات، گەلێك دایکەکانی خۆیان مارە دەکردنەوە[٢]، بە زیندەبەچاڵکردنی کچەکانیان ناوبانگیان دەرکردبوو، مەیخۆری بەردەوام بوو، داوێنپیس و، بتپەرست و، بەپێی تەرتیبی رۆژەکان خولیای قومارکردن ببوون[٣]. جیبۆن (Gibbon) لە کتێبی (داڕوخان و کەوتنی ئیمپراتۆریەتی رۆمانی)

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٨/٣٦).

(٢) بەنو ئیسرائیلیەکانیش بەهەمان شێوە بوون، {١} «رەئوبین لەگەڵ خێزانی یەعقوبی باوکی دەخەوت" (تورین ٣٥/٢٢). {٢} «ئەبشـالۆمیش لەگەڵ کەنیزەکانی داودی باوکی دەخەوت" (صموئیلی دووەم ١٦/٢٢). ئەدۆنیاش داوای خێزانی داودی باوکی، لە بەتشبعی دایکی سولێمان دەکرد" (الملوك الاول ٢/١٧).

(٣) ئەوە دونیای کۆنی بەر لە رێنوێنییە بۆ یەکتاپەرستی. بە تێڕوانین و بیرکردنەوەوە، ئەوە بخوێنەوە، کە لە نامەی ناردراو بۆ خەڵکی رۆمیە هاتووە (١٣/١١-١٤).

مەبەستی دیدات ئەوەیە بڵێت ئەو حاڵەتەی لە نێو نەتەوەی عەرەبدا هەبووە، وەنەبێت تایبەت بووبێت بەوانەوە، بەڵکو دونیای ئەو کات خولیای ئەو کارانە بوونە، بۆیە بە بەڵگەی ئینجیل

عەرەبەکانی پێش ئیسلام بەوە وەسف دەکات، کە دەڵێت: عەرەبی پێش ئیسلام ((مرۆڤێکی کێوی و، زۆربەی جار بێ هەست بوو، زەحمەت بوو لە گیاندارەکانی دیکە جودای بکەیتەوە. لەو کاتیدا زۆر بە زەحمەت شتێکت چنگ دەکەوت جیاوازی لە نێوان مرۆڤ و گیانداران بکات، مرۆڤەکان گیاندارانێکی لە شێوەی مرۆڤ بوون[1])).

لەو نامەی پترۆس بۆ خەڵکی رۆمیییەی ناردووە، هەمان ئەو شتە دەفامرێتەوە، کە ئەوانیش بە هەمان شێوە خولیای ئەو کارانە بوونە، لە کاتێکدا مەسیحی و دیان بوون، نەك عەرەب، جا بۆ ئاسانکاری بۆ خوێنەر ئێمە لێرەدا ئەو دەقەی نامەکە دەنووسینەوە، کە بەم شێوەیە: "جگە لەوەش ئێوە دەزانن ئێمە لە چ کاتێك داین، کاتی ئەوەتان هاتووە لە خەو هەستن، ئێستا رزگاری لێمان نزیکترە لەو رۆژەی باوەڕمان هێنا. خەریکە وا شەو تەواو دەبێ و رۆژ هەڵدێت. با واز لە کرداری تاریکی بهێنین و چەکی رووناکی هەڵگرین. با بە شێوەیەك رەفتار بکەین بگونجێ لەگەڵ رۆژ، نەك بە وورگ پڕکردن و سەرخۆشی، بەرەڵلایی و خراپەکاری، دوژمنایەتی و چاوپیسی". -وەرگێڕی کوردی-.

(١) ئەوە بیری رەگەزپەرستانەیی رۆژئاواییە لەدژی عەرەبدا، دەبوو بەدواداچوونی هەر لەسەر بکرابایە، چونکە عەرەب لە سەردەمی نەفامیشدا کۆمەڵێك هەڵسوکەوتی تایبەتیان هەبوون، کە ئیسلام هەر لەسەری هێشتنەوە، ئەوان بەم شێوە ناشیرین و پۆخڵە نەبوونە، بەڵکو رۆمانەکانی سەردەمی ئیمپراتۆری رۆمانی لە نەفامی و بتپەرستیان دابوون و لە گیاندارانی دارستانەکان جودا نەدەکرانەوە.

((تێبینی)): نازانم ئەو پەراوێزە هی دیداتە، یان هی وەرگێڕی عەرەبییە.، بەڵام بە پێی پەرەگرافی دواتر کە لەسەرەوە نووسراوە وا دەردەکەوێت کە هی وەرگێڕی عەرەبی بن، نەك هی دیدات، چونکە دیدات هەر لەسەری دەڕوات و نەفی ناکات، بۆیە ئەز واتێدەگەم زۆربەی پەرەگرافەکان هی وەرگێڕ بن، بە هەر حاڵ ئەوە کێشەی ئێمە نییە، بەڵام نکۆڵی لەوە ناکرێت کە عەرەبەکان لە پێش ئیسلامدا لە حاڵەتێکی نەفامی دوور لە شارستانییەت و ژیانی نیمچە مەدەنیانەی هەندێك نەتەوەکانی ئەو سەردەمی بوونە، کۆمەڵێك سیفات لە نێویان باوبوونە، کە هیچ عەرەبێکی دادپەروەر نکۆڵیان لێناکات، هەر بۆیەش ئەو سەردەمە لە فەرهەنگی ئیسلامی و عەرەبیدا بە سەردەمی نەفامی عەرەبی ناوزەد دەکرێت، تا ئەدەبیاتیشیان بە ئەدەبیاتی سەردەمی نەفامی ناودەبرێت، هەر بۆیەش یەکێك لەو هۆکارانەی بووە مایەی ئەوەی پەیامبەری ئیسلام لەوێ بێت نەفامی بوو، لەگەڵ ئەوەشدا مانای ئەوە نییە هیچ سیفەتێکی باشیان نەبووە، وەك جوامێری و، نەبەردی و، هاوکاریکردنی ئەوانەی بۆ بازرگانی دەهاتنە ئەوێ، هەروەك هەموو مرۆڤەکانیشیان وەکو یەك نەبوون، بەڵکو کۆمەڵێکی تێدا بوون لە سەردەمی ئیسلامیش و پێش ئیسلامیش هەر جێگەی شانازی بوون و، کاری بدڕەوشتی و، مەی خواردنەوەیان نەدەکرد. -وەرگێڕی کوردی-.

ئا لە نێو ئەو بێبایەخییە کێوییە، موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت، هەروەك تۆماس کارلیل (Thomas Carlysle)دەڵێت: عەرەبی شەرەفدار کردن و، کردنییە هەڵگری چرای نور و زانیاری.
بۆ نەتەوەی عەرەب بووە داینەمۆی دەرچوون لە تاریکـی بەرەو رووناکی و، بەهۆی ئەوانەوە نیمچە دوورگەی عەرەبی چووە نێو ژیانێکی نوێوە، نەتەوەیێکی شوان، هەژار، گەڕیدە، نەناسراو هەر لە سەرەتای بوونەوەرەوە.
تەماشا بکە: ئەو عەرەبە کەسنەناس و نەناسراوانە بوونە ناسراو و بەناوبانگی جیهان و، ئەو پارچە زەوییەی بچووکەش گەشەی کرد و، بووە جیهانێکی فروان، لە ماوەی سەدەیێك عەرەبایەتی[1] گەیشتە غەرناتە لە ئیسپانیا و، درێژ بووەوە بۆ دەلهی لە هیندستان، کە هەر لە نێو جوانی و مەجد و ئازایەتی دەیانڕوانی و تیلایی چاویان دەدا، نوری ئەو بلیمەتانە کەوتە سەر گەورەترین رووبەری جیهان. راستەقینەکەی ئەوەیە، موحەمەد یاسا و ئەحکامێکی وای دایە گەلەکەی، کە پێشتر هیچ زانیاری و شارەزاییان لێی نەبوو.
ئەو گەواهیدانەی کارلیل، قورئانی پیرۆزیش لەو ئایەتەدا ئاماژەی پێکردووە، کە دەفەرمووێت:

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾﴾[2]

---

(١) بێگومان، ئیسلامەتی بوو، نەك عەرەبایەتی. چونکە ئەو شوێنانە کاتێك موسڵمان بوون، خۆ دروشم و شتە نەتەوەییەکانیان لە چنگ نەدان و، هەروەها ئیسـلامیش هیچ تاکە نەتەوەیێکی نەچەوساندەوە، تا ببێتە مەسـەلەی عەرەبایەتی و نەتەوایەتی نەتەوەکانی دیکە، کارکردنی ئیسلام بۆ ئیسـلامەتی بوو، نەك بۆ عەرەبایەتی، هەر نەتەوەیێکیش بەخۆی حەزی لە گۆڕینی خۆی نەبووبێت، ئیسـلام هیچی عەرەبایەتی نەخستۆتە ملی، لەگەڵا موسڵمانبوون و دوای موسڵمانبوونیش تورك و فارس و کورد و پشتۆ و ئەفغانی و بۆسنی و.. هەر بە دروشـمە نەتەوایەتییەکانیان دەدرەوشێنەوە، ئەویش بەپێی کات و سەردەمی خۆی، نەك نەتەوایەتی بە مانای ئێستاکە، کە لەدایکبووی سەردەمی دوای خەلافەت و دەسەڵاتی ئیسلامە. -وەرگێڕی کوردی-.
(٢) (سورەتی ئالی عیمران).

واتە: (باوەڕداران بەرمنەتی چاکەی خودان، کە یەکێك هەر لە خۆیانی ناردووە پێغەمبەریان بێ، نیشانەکانی خودایان بەسەردا دەخوێنێتەوە و بە پاقژی رایان دەگرێ و لە کتێب و کارزانیدا رایان دێنێ، کە دەپێشدا هیچیان لە هیچ نەدەزانی)[١]

دەربارەی عیسای مەسیحیش، لەو کاتەی جولەکەکان لێی کەوتنە گومان، کە لەوانەیە فێڵی لێکرابێت بۆلادان لە ئایینی راست و، شێواندن و تەحریفکردنی رێنماییەکانی، ئەم شتە وای لە مەسیح کرد کۆشش و تەقەلایەکی زۆر ببەخشێت، تا بۆیان بسەلمێنێت، کە ئەو ئایینێکی تازە و، یاسایەکی تازە و، ئەحکامی تازەی نەهێناون، بەو وشانە وەڵامی دانەوە و گووتی: "وابیرنەکەنەوە من هاتووم شەریعەت، یان وتەی پێغەمبەران، لابەرم، من نەهاتووم لای بەرم، بەڵکو تەواوکەرم بۆی. راستیتان پێدەڵێم: هەتا زەوی و ئاسمان لە ئارادابێ، وشەیەك یان خاڵێکی شەریعەت لەناو ناچی، تا هەمووی دێتەدی"[٢]

بە واتایەکی دیکە، عیسا هیچ شەریعەت و ئەحکامێکی نوێی نەهێناون، تەنها بۆ ئەوە هاتووە شەریعەتە کۆنەکە تەواو بکات. عیسا ویستی لەوە تێبگەن، ئەگەر ئەوەی عیسا گاڵتەپێکردن نەبێت پێیان، بە هەوڵی ئەوەی فێڵیان لێبکات و لێیان بشارێتەوە، ئەوەش وەك ئامادەسازییەك بۆ ئایینی نوێ لەژێر چەناگەیان (down their throats).

نەخێر، ئەوەش نابێت، چونکە عیسا پێغەمبەری خوایە، پێغەمبەریش نابێت پەنا بۆ شتی نەشیاو ببات بۆ تێکدانی دینی خوا، ئەو خۆی شەریعەتی تەواو کرد، پارێزگاری لە راسپاردە و وەسێتەکان کرد و، رێزی رۆژی شەممەشی گرت و پاراستی. چ وەختێك جولەکەیەك دەتوانێت بە پەنجەی تۆمەت ئاماژەی بۆ بکات و بڵێت: بۆ بە رۆژوو نابیت؟)) یان ((بۆچی پێش نانخواردن دەستەکانت ناشۆری؟))، ئەو تۆمەتانە هەمیشە بەرەو رووی قوتابییەکانی دەکرانەوە. مەتتا لە ئینجیلەکەیدا دەڵێت "ئینجا چەند کەسێك لە مامۆستایانی شەریعەت و فەریسیەکان لە قودسەوە هاتنە لای عیسا و پرسی: (بۆچی قوتابییەکانت

(١) (هەژار / ٧١).

(٢) سیفری (مەتتا ٥ / ١٧ و ١٨).

سەرپێچی خو و رەوشتی پیران دەکەن، پێش نانخواردن دەستیان ناشۆن؟))"[١].
وەڵا هیچ کاتێك ئەو تۆمەتانە بەرەو رووی عیسا نەکرانەوە، ئەوەش لەبەر ئەوەی عیسا وەکو جولەکەیەکی ساڵح و چاك بەرێزەوە پارێزگاری لە شەریعەت کرد، شەریعەتی پەیامبەرانی پێش خۆی، بەکورتی عیسا هیچ ئایینێکی نوێی نەهێنا ئاراوە و، وەکو موسا و موحەمەد هیچ شەریعەتێکی نوێی نەهێنا. ئایا ئەوە راست نییە؟)) ئەو پرسیارەم لە قەشە کرد، ئەویش وەڵامی دامەوە: (بەڵێ).
جا گووتم: کەواتە عیسا وەکو موسا نییە، بەڵام موحەمەد وەکو موسا وایە.

٧- چۆن کۆچیان کرد؟ How They Departed?

هەر یەك لە موسا و موحەمەد خوای گەورە بەشێوەیەکی زۆر سروشتی گیانی کێشان، بەڵام بەپێی باوەڕی مەسیحی عیسا بە خراپترین شێوە کۆچی کرد، کە لەسەر خاچ کوشتیان. ئایا ئەوە راست نییە؟ قەشە وەڵامی دایەوە ((بەڵێ))، ئا لێرەشەوە دەرکەوت عیسا وەکو موسا نییە، بەڵام موحەمەد وەکو موسا وایە.

٨- مەقامی ئاسمانی. Heavenly abode

هەریەك لە موسا و موحەمەد لەسەر زەوی لەنێو گۆڕەکەیاندان، بەڵام بەگوێرەی ئایینەکەی ئێوە مەسیح "لەلای راستی خودای بە تواناوە دادەنیشێ"[٢].
ئایا ئەوە راستە؟ قەشە لەسەر هەمان ڕا بو و، وەڵامی دایەوە ((بەڵێ)). جا گووتم: ئەلێرەشەوە عیسا وەکو موسا نیە، بەڵام موحەمەد وەکو موسا وایە.

دوای ئەو گفتوگۆیە لۆژیکی و سەرسامکەرە، بەرێز (ئەحمەد دیدات) درێژە بە قسەکانی دەدات لە شیکردنەوەی دەقی پێشبینییەکە، بەشێوەیەکی زۆر مەنتیقی و بابەتیانە، جا دەڵێت:

---

(١) ئینجیلی (مەتتا ١/٥ و ٢).
(٢) ئینجیلی (لۆقا ٦٩/٢٢).

١- ئیسماعیلی زگنۆبەرە Ismael The First Born

لەبەر ئەوەی قەشە ڕازی بوو لەسەر چوونە ناو هەموو باس و بابەتێك، پێم گووت: تاکو ئێستاکە ئەوەی گوتومە، تەنها بۆ بەڵگەهێنانەوە بووە لەسەر یەك بابەت لە هەموو بابەتەکانی ئەو پێشبینییە، ئەویش بە لێکۆڵینەوەی دەستەواژەی (وەکو تۆیە) واتە (وەکو موسا). کە لە پێشبینییەکە هاتووە، بەڵام ئەو پێشبینییەی تەورات زۆر لەو تاکە دەستەواژەیە فراوانترە، ئەو پێشبینییە بریتییە لەوەی کە دەڵێت: "لە نێو براکانیان پێغەمبەرێکی وەك تۆیان بۆ دەنێرم، قسەکانم دەخەمە سەر زاری و، هەموو ئەو قسانە دەکات، کە پێی ڕادەسپێرم، ئەو مرۆڤەش کە گوێ بەو قسانەی من نەگرێت، کە ئەو دەیڵێت، ئەوا من لێپێچانەوەی لەگەڵ دەکەم"[١].

جەختکردنەوە لەسەر ئەو وشانە (لە نێو براکانیان، پێغەمبەرێکی وەك تۆ)، ئەو خیتابە بۆ موسا و گەلی جولەکەیەتی، وەك ڕەگەزێکی خاوەن کەسایەتییەکی مەعنەوی، بەهەمان شێوە لەو کاتەی پێشبینیەکەی دەڵێت (لە نێوا براکانیان)، بە دڵنیاییەوە مەبەستی لەو دەستەواژەیە عەرەبە، تۆ باش دەزانیت کە کتێبی پیرۆز بە (خۆشەویستی خودا) باس لە ئیبراهیم[٢] دەکات و ناوی دەهێنێت،[٣] ئیبراهیم دوو هاوسەری هەبوون- (سارە و هاجەرە)، هاجەرە لە ئیبراهیم کوڕێکی بوو، کە کوڕە زگنۆبەرەکەی بوو، "ئیراهیم ناوی ئەو کوڕەی خۆی کە لە هاجەرە بوو، بە (ئیسماعیل) بانگ دەکرد"[٤]. "ئیبراهیم ئیسماعیلی کوڕی گرت... تەمەنی ئیبراهیم نەوەد و نۆ (٩٩) ساڵ بوو، لەو کاتەی لە گۆشتی

---

(١) سیفری (التثنیة ١٨/١٩،١٨).

(٢) وەك دەڵێت: "وەچەی ئیبراهیمی خۆشەویستت تا هەتایە" (أخبار الأیام الثاني ٧/٢٠)، "وەچەی ئیبراهیمی خۆشەویستم" (ئەشعیا ٨/٤١).

(٣) لێرەوە دیدات دەیەوێت ئەو سەلمێندراوە روون بکاتەوە، کە مەبەست لەو دەستەواژەی تەورات، کە گووتی: لە نێو براکانیان، نەتەوەی عەرەبە، دیدات دەیسەلمێنێت کە مەبەستی تەورات لەو برایانە عەرەبەکانە، نەك بەنی ئیسرائیل، کە عیسا پێغەمبەر لەوانەوەیە. -وەرگێڕی کوردی-.

(٤) سیفری (تکوین ١٥/١٦).

منداڵێتی خەتەنە کرا (سونەتکرا)، ئیسماعیلی کوڕیشی تەمەنی سێزدە ساڵی بوو کاتێك خەتەنە کرا..."[1].
لەو کاتەی خوای مەزن پەیمانی لەگەڵ ئیبراهیم بڕیاردا، تا تەمەنی سێزدە ساڵیش ئیسماعیل کوڕە تاقانەی وەچەی ئیبراهیم بوو[2].
خوای گەورە کوڕێکی دیکەی لە سارەی دایە ئیبراهیم، ناوی نا ئیسحاق، کە زۆر لە ئیسماعیلی برای بچووکتر بوو.

٢- عەرەب و جولەکە Arabs and Jews

ئەگەر ئیسماعیل و ئیسحاق کوڕانی هەمان ئیبراهیمی باوك بن، کەواتە ئەوان برای یەکترین، بەهەمان شێوە کوڕانی هەر یەکێکیان دەبنە برازای ئەوەی دیکە، کوڕانی ئیسحاق جولەکەکانن، وە کوڕانی ئیسماعیلیش عەرەبەکانن، جا بەپێی ئەوە هەریەکێك برازای ئەوەی دیکەن، کتێبی پیرۆزیش جەخت لەسەر ئەو راستییە دەکاتەوە "(ئیسماعیل) بەرامبەر هەموو براکانی جێگیر دەبێت"[3].
لە کاتی وەفاتکردنی ئیسماعیلیش تەورات دەڵێت: "ئەوانە ساڵانی ژیانی ئیسماعیل بوون، سەد و سی وحەوت (١٣٧) ساڵ، گیانی دا و مرد و گەڕاوە لای نەتەوەکەی، لە حویلە هەتا شوری بەرامبەر میسر جێگیر بوون، لەو کاتەی بەرەو لای ئەشوور دێت، بەرامبەر هەموو براکانی[4] دێتەخوار"[5].
کوڕانی ئیسحاق برای کوڕانی ئیسماعیلن، بەهەمان شێوە موحەمەد لە نێو براکانی نەوەی ئیسرائیلە، ئەوەش لەبەر ئەوەی لە وەچەی ئیسماعیلی کوڕی ئیبراهیمە.

---

(١) سیفری (تکوین ١٧/٢٣-٢٦).
(٢) "ئەوە پەیمانی منە لەگەڵ تۆدا، تۆش دەبیتە باوکی جمهوری نەتەوەکان" (تکوین ١٧/٤).
(٣) سیفری (تکوین ١٦/١٢).
(٤) مەبەست لە (براکانی) کوڕە مامەکانن، لەبەر ئەو وتەی تەورات کە دەڵێت: "وەسیەتی گەلەکەی کردء گووتی: ئێوە بەلای سنووری براکانتان نەوەکانی عیسۆ تێدەپەڕن، کە لە سەعیر جێگیرن" (التپنیە ٢/٤). "موسا چەند نێردراوێکی لە قادش نادرن بۆلای پاشای ئەدۆم، ئیسرائیلی براتان ئاوا دەڵێت، هەموو ئەو ئەشکەنجەء ئازارانە دەزانیت کە تووشمان هاتن" (عدد ٢٠/١٤).
(٥) سیفری (تکوین ٢٥/١٧ء١٨).

ئەوە راستەقینەیە، هەروەك پێشبینییەكە هەواڵی پێداوە "لە نێو براكانیان پێغەمبەرێكی وەك تۆیان بۆ دەنێرم"[١]. ئا لێرەدا پێشبینییەكە زۆر بە روونی پێمان دەڵێت: ئەو پێغەمبەرەی دێت، كە وەكو موسا وایە و، خوا دەریدەخات، لە (كوڕانی نەوەی ئیسرائیل) نییە، هەروەها لە (خۆشیانەوە) نییە، بەڵكو (لە نێو براكانیان)ە، كەواتە موحەمەد لە نێو براكانیانە.

٣- قسەكانم دەخەمە سەر زاری Words in the Mouth

دەست بەو قسەی پێشبینییەكە دەكەینەوە كە گووتی: "قسەكانم دەخەمە سەر زاری و، هەموو ئەو قسانە دەكات، كە پێی رادەسپێرم"[٢]، مەبەستی ئەو پێشبینییە چییە كە دەڵێت: "قسەكانم دەخەمە سەر زاری"، قەشە، دەبینی لەو كاتەی داوات لێدەكەم سیفری تەسنیە، ئیسحاحی هەژدەهەم، ژمارەی هەژدە لەسەرەتاوە بكەوە، جا ئەگەر داوام لێتكرد بیخوێنیتەوە، كە تۆش خوێندتەوە، ئایا ئەوە مانای ئەوەیە من قسەكانی خۆم دەخەمە سەر زاری تۆ؟ قەشە وەڵامی دایەوە ((نەخێر))، دەستم بە قسەكانی خۆم كردەوە و گووتم: بەڵام ئەگەر ویستم شتێكت بە زمانی عەرەبی فێر بكەم، ئەو عەرەبییەی هیچی لێنازانیت، جا بۆ نموونە ئەگەر داوام لێكردی ئەو ئایەتانەی من دەیخوێنم و دەیڵێمەوە بخوێنەوە، وەك:

﴿قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴿٤﴾﴾[٣].

ئایا ئەو وشانەم نەخستنە سەر زارت كە پێشتر لەسەر زاری هیچ كەسێكی ئەجنەبیت نەبیستوونە، كە ئێستا قسەیان پێدەكەی؟

قەشە رازی بوو و گووتی بەڕاستی وایە. پاشان گووتم: بەشێوازێكی وەك ئەوە لە هێنانەخوارەوەی قورئانی پیرۆزدا، جبرائیل قسەكانی خوای بە وەحی دەخستە سەر زاری موحەمەدی پێغەمبەر درودی خوای لەسەر بێت، جبریل دەیهێنا

(١) سیفری (التثنیة ١٨/١٨).
(٢) سیفری (التثنیة ١٨/١٨).
(٣) (سورەتی ئیخلاص).

سەر زاری پێغەمبەر تاکو ببێتە یەکێك لە پێغەمبەران. دەقەکەی تەوراتیش دەڵێت"قسەکانم دەخەمە سەر زاری و، هەموو ئەو قسانە دەکات، کە پێی رادەسپێرم"[(١)].

مێژوو بۆمان باس دەکات، کە لەو کاتەی موحەممەد تەمەنی گەییشتە چل ساڵی، لە ئەشکەوتی حەڕا خواپەرستی دەکرد، کە سێ میل لە باکوری شاری مەککەی پیرۆز دوورە، لەو ئەشکەوتەدا جبرائیلی سەرۆکی فریشتەکان لە شەوی ٢٧ی رەمەزان، مانگی پیرۆزی رۆژووگرتن هاتە لای و، بەزمانی عەرەبی پاراو فەرمانی پێکرد: بخوێنە. یەکەوسەر گیانی موحەممەد پڕ لە ترس و سەرسامی بوو و، وەڵامی دایەوە: من خوێندەوار نیم. جبرائیل فەرمانەکەی دووبارە کردەوە: بخوێنە. بۆ سێیەمین جار دووبارەی کردەوە: ئەو قورئانەی کە سروش ئەکرێ بۆت بیخوێنە بەناوی پەروەردگارتەوە کە هەموو شتی دروست کرد. ئێستا موحەممەد زانی ئەوەی فریشتەکە فەرمانی پێدەکات، دووبارەکردنەوەی هەمان ئەو وشانەیە کە ئەو دەخاتە سەر زاری.

﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ (١) خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ (٢) ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ (٣) ٱلَّذِي عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ (٤) عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ (٥) ﴾[(٢)].

واتە: (ئەو قورئانەی کە سروش ئەکرێ بۆت بیخوێنە بەناوی پەروەردگارتەوە کە هەموو شتی دروست کرد* ئادەمی دروست کرد لە خوێن پارە* بخوێنە لە کاتێکا هەر پەروەردگارت بەخشندە و میهرەبان ترێکە* کە مەردومی فێرکردووە بەهۆی قەڵەمەوە کە شتێکی بێ گیانی بێ زمانە* ئادەمی فێر کرد و زانای کرد بە شتێ لە پێشەوە نەیئەزانی)[(٣)]. ئەو پێنج ئایەتانە یەکەمین شتێکی قورئانی پیرۆز بوون دابەزین، کە دەستپێکی سورەتی عەلەقە، کە خوا خستییە سەر زاری موحەممەدەوە.

---

(١) سیفری (التثنية ١٨/١٨).

(٢) (سورەتی عەلەق).

(٣) (تەفسیری قورئانی پیرۆز، عوسمان عەبدولعەزیز ٥١٤/١٥ - ٥١٥).

٤- شایەتێکی راسبێژ و ئەمین.The Faithfui Witness

دەستبەجێ فریشتەکە بەرزبووەوە، موحەمەدیش بەترسەوە خێرا بەرەو ماڵەوەی هاتەوە و، لاشەی ئارەقەی لێدەچۆڕا و، داوای لە خەدیجە هاوسەرە وەفادارەکەی کرد، بە پۆشاکێك دایبپۆشێت، دوای ئەوەی هێور بووەوە، هەرچی بینی بووی و هەرچی بیستبووی بۆ خەدیجەی گێڕایەوە، ئەویش باوەڕی پێی هێنا و، بۆی دووپاتکردە کە قەت خوا رێگە نادات تووشی خراپە بهێت.

ئایا ئەو دانپێداهێنانە راشکاوانەی موحەمەد کاری جامباز و جادوگەرانە؟ ئایا فاڵچی و جامبازەکان توانای دانپێداهێنانیان هەیە بەوەی فریشتەیەکی خوا لە بەرزاییەکانەوە بە پەیامێك هاتۆتە لایان، جابترسێن و خەوفی ئەو شتە کاری تێکردبن و، ئارەقیان لێبچۆڕێت و، خێرا بەرەو ماڵەوە بڕۆن و، بچنە لای هاوسەرەکانیان تا هێوریان بکەنەوە؟.

هەر رەخنەگرێکی زانا دەکرێ لەو کاردانەوە و دانپێداهێنانە راشکاوانە ئەوە دەربخات، کە ئەو قسانە تەنها هی کەسێکی راسبێژ، ئەمین، راست، شەریف، دادپەروەر، دەستپاکەوەن.

لە ماوەی بیست و سێ ساڵی ژیانی پێغەمبەرایەتی، جبرائیل دەهاتە خوارەوە و قورئانی بۆ موحەمەد دەهێنا تاکو ببێتە یەکێك لە پێغەمبەرە راگەیێنەرەکان، ئایا ئەوە هاتنەدی ئەو پێشبینییەی موسا نییە کە دەڵێت: "قسەکانم دەخەمە سەر زاری و، هەموو ئەو قسانە دەکات، کە پێی رادەسپێرم"[١]. هاتنەخوارەوەی وەحی[٢] کاریگەرییەکی وای بەسەر دڵ و ئەقڵەوە هەبوو، کە نە رەش دەبێتەوە و

---

(١) سیفری (التثنية ١٨/١٨).

(٢) خوای پەروەردگار دەفەرمووێت: ﴿وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ (١٩٢) نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ (١٩٣) عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ (١٩٤) بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ (١٩٥) وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ (١٩٦) أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ ءَايَةً أَن يَعْلَمَهُۥ عُلَمَٰٓؤُا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ (١٩٧)﴾ (سورەتی شوعەرا)، واتە: (راهێنەری گش جیهانە، ئەم قورئانەی ناردۆتە خوار* (روح الامین) هێنایە خوار* بۆ سەر دڵت، تا تۆ لە ترسێنەران بی* بە زوانێکی عەرەبی رەوان و هاسان* لە کتێبەکانی پێشوشدا باسی هەیە* داخۆ ئەمە بۆ ئەوان بەڵگەیەك نییە؟ کە زاناکانی تۆرەمەی ئیسرائیلیش، هەر لەوە ئاگایان هەیە)، (هەژار/٣٧٥).

نە دەڕوات، پێغەمبەریش دەستبەجێ لەگەڵ هەر هاتنەخوارەوەی ئایەتەکان فەرمانی دەکردە هاوەڵە وەفادارەکانی قورئانی لەبەر بنووسنەوە، ئەوە سەرباری ئەزبەرکردنی لەسەر دڵاندا و دەرخستنی، جا قورئانیان لەسەر لاسکی گەڵای دارخورما و لەسەر پێستەکان و لەسەر ئێسکی شانی گیانداران نووسییەوە، کۆکردنەوەی قورئان بەو ڕێزبەندییەی لەسەری ڕێککەوتن پێش وەفاتکردنی پێغەمبەر درودی خوای لەسەر بێت، ئەو کۆکردنەوەیە کە ئێستا لە قورئانی پیرۆز لەبەر دەستمانە.

قورئانی پیرۆز لە ڕاستیدا هاتنەدی ئەو پێشبینییەی موسایە سەلامی خوای لێبێت "قسەکانم دەخەمە سەر زاری و، هەموو ئەو قسانە دەکات، کە پێی ڕادەسپێرم"[١]. ئەو پێغەمبەر و هەنێردراوی نەخوێندەوارە. جبرائیلی فریشتەی ڕێزدار بە لەفز و ماناوە خستییە سەر زاری و، پێغەمبەریش بەهەمان ئەو شێوەی هاتەخوار دەریخست.

٥- پێغەمبەری نەخوێندەوار Un Lettered Prophet

گۆشەگیری و خواپەرستی موحەممەد لە ئەشکەوتی حەڕا، کە ئەمڕۆ بە کێوی نور ناسراوە، هەروەها وەڵامدانەوەی موحەممەدیش بەیەکەم دابەزینی وەحی لە ڕێگای جبرائیلی فریشتەوە، ئەو ڕێك هاتنەدی پێشبینییەکی دیکەیە لە (سیفری ئەشعیا ١٢/٢٩)، کە ئەوە دەقەکەیەتی: "یان کتێبەکە دەدرێتە ئەو کەسەی کە نووسین نازانێت و، پێی دەگووترێت: بخوێنە، دەڵێت نایزانم"، مەبەست لەو کتێبە قورئانە، "یان کتێبەکە دەدرێتە یەکێك کە نووسین نازانێت"، وەك خوای گەورە لە قورئاندا دەفەرمووێت ﴿وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِيِّ ٱلْأُمِّيِّ﴾[٢].

واتە: (دەسا ئێوە بەخودا و پێغەمبەری نەخوێندەوار بڕوا بکەن)[٣]، تەوراتیش دەڵێت: "یان کتێبەکە دەدرێتە یەکێك کە نووسین نازانێت و، پێی دەگووترێت: بخوێنە، دەڵێت نایزانم"[٤].

---

(١) سیفری (التثنية ١٨/١٨).

(٢) سورەتی ئەعراف/١٥٨).

(٣) (هەژار/١٧٠).

(٤) سیفری (ئەشعیا ١٢/٢٩).

خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا لە بارەی پێغەمبەری نەخوێندەوار دەفەرموێت:

﴿فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِيِّ ٱلْأُمِّيِّ ٱلَّذِى يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾﴾[١]. واتە: (دەسا ئێوە بەخودا، پێغەمبەری نەخوێندەوار بڕوا بکەن، کە ئەویش خۆی باوەڕی بە خودا هەیە، بەهەرچی خودا گووتوویە بڕوا دەکا)[٢].

تەورات گووتی: "پێی دەگووترێت: بخوێنە، دەڵێت نایزانم"[٣]. وشەکانی (I pray thee) بەمانا (تکا دەکەم، تکایە) لە نوسخەی عیبری ئەسڵیدا نییە، بەراوردی بکە لەگەڵ نوسخەی رۆمی کاسۆلیك نوسخەی دیوی (Douay Version)، هەروەها لەگەڵ نوسخەی قیاسی (دەڵێت: نووسین نازانم)، ئەو (Revised Standard Version)، کە تەرجەمەی تەواوی (ما أنا بقارىء)ە، واتە (من خوێندەوار نیم)[٤].

ئەو وشانەی سەرەوە موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت دوو جار بۆ جبریلی سەرۆکی فریشتەکان قسەی پێکرد، لەو کاتەی داوای لە پێغەمبەر کرد و پێی گووت: بخوێنە.

لێم گەڕێ با دەقەکە بە تەواوی بێنم و، بەبێ هیچ بڕینێك لە نوسخەی سانت

---

(١) (سورەتی ئەعراف/ ١٥٨).

(٢) (هەژار/١٧٠).

(٣) سیفری (ئەشعیا ١٢/٢٩).

(٤) من وێنەیەکی تەوراتی و ئینجیلم لەبەر دەستدایە، کە لە سایتەکانی (http://www.esmaa.com/) http://www.baytallah.com

بە پێی ئەو وێنەیەش دەقەکەی بەم شێوەیە نووسراوە " أو يدفع الكتاب لمن لا يعرف الكتابه ويقال له: "اقرأ هذا". فيقول: "لا أعرف الكتابه" " (أشعيا و ١٢/٢٩). کە لەگەڵ ئەو وشەی (ما أنا بقارىء) تێکدەکاتەوە، کە ئە وشەیە پێغەمبەر درودی خوای لەسەر بێت، لە ئەشکەوتی حەڕا لە وەڵامی جبریل گووتی تێك دەکاتەوە، جا ئەوەی راستی بێت، لەو بڕگەی تەوراتدا زۆر بە راشکاوی ئاماژە بە پێغەمبەری ئیسلام دەکات، هیوادارم هەموو ئەوانەی بە دوای راستیدا دەگەڕێن باش بیر لەو باسە بکەنەوە، چونکە هیچ گوومان و دوو دڵیەك ناهێڵێتەوە. - وەرگێڕی کوردی-.

چیمس یان نوسخەی قیاسیە و، لە هەمووان بە رەواجترە. دەڵێت:
"یان کتێبەکە دەدرێتە ئەوەی کە نووسین نازانێت و، پێی دەگووترێت: بخوێنە، دەڵێت نایزانم"[١].
زۆر گرنگە ئەوە بزانیت کە هیچ نوسخەیەکی تەوراتی عەرەبی لە سەدەی شەشەمی زایینی نەبووە، لەو کاتەی موحەممەد ژیا و بانگەوازی بۆ رێی خوا کرد!.
جگە لەوەش بە شێوەیەکی گشتی نەخوێندەوار بوو، نووسین و خوێندنەوەی نەدەزانی، کەسیش وشەیەکی فێرنەکرد، مامۆستاکەی تەنها خالیقەکەی بوو، لەبەر ئەوەی خوا دەفەرموورێت:

﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلْهَوَىٰٓ ﴿٣﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْىٌ يُوحَىٰ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُۥ شَدِيدُ ٱلْقُوَىٰ ﴿٥﴾ ﴾[٢].

واتە: (بە ئارەزووی خۆی ناخێوێ (قسە ناکات)* هەرچی ئێژێ، لە خواوە تێگەیەنراوە* فریشتەیێ فرە توانا فێری کرد)[٣]، بەبێ هیچ مەعریفەتێکی بەشەری، حیکمەت و کارزانییەکانی مەحەممەد پێغەمبەر زاناکانی شەرمەزار کرد و، نەیانتوانی رکابەری بکەن.

٦- وریاکردنەوەیەکی ترسناك Grave Warning

بە قەشەم گووت: (تەماشاکە). ((چۆن ئەو پێشبینییە تەواو لەسەر موحەممەد دێتەجێ، وەك هاتنەجێی دەستکێش و پەنجەوانە بۆ سەر دەست، لەگەڵ ئەوەشدا خۆ هەموو هێز و وزەشمان سەرف نەکردووە بۆ پێشبینییەکان، بۆ لێکۆڵینەوەی هاتنەدی ئەو پێشبینییانە لە موحەممەددا - درودی خوای لەسەر بێت -.
قەشە وەڵامی دایەوە و گووتی: ((بەڕاستی هەموو شیکردنەوە و تەفسیراتەکانت، پشکنینی زۆر باشن، بەڵام گرنگییەکی تەواویان نییە، ئەوەش بەهۆی ئەوەی

(١) سیفری (ئەشعیا ١٢/٢٩).
(٢) (سورەتی نەجم).
(٣) (هەژار/٥٢٦).

بەلای ئێمەی مەسیحی، عیسا ئەو خــوا تەندارمیە[١] کە لە بەندایەتی گوناه رزگاری کردین))[٢].
جا من پرسیم: ((نە جێی مەترسییە و نەشتێکیشە؟)) بێگومان خوا بەم شێوەیە بیرناکاتەوە، خوای گەورە بەسەر زۆر شێوەی بێزارکردن و وەرەزکردندا تێپەڕیوە، بە مەبەستی بەڵگەهێنانەوە لەسەر ئاگادارکردنەوەکانی، ئەوەش بۆ ئەوەی خــەڵکی دوای ئەو هــەموو پێشبینیانە هیچ بەڵگەیەکیان بەدەستەوە نەمێنێت بەسەر خواوە، ئەی قەشە خوای گەورە دەزانێت کە زۆرێك لە خەڵکی وەك تۆ بە رێکەوتی زمانیــان و بە ویست و ئیرادەی دڵە سووکەکانیان کەلامی خوا دەبڕنەوە و لادەبەن، بۆیە وازبێنە با بەدواداچوونێـك بکەین لەســەر ئەو سیفرەی تەورات (تەسنیە ١٨/١٨-١٩)، ئەویش لە ئاگادارکردنەوەیەکی ترسێنەردا لە بارەی پێشبینییێك کە دوایی دێتەدی دەڵێت: "ئەو مرۆڤەی گوێ بۆ ئەو قسانە ناگرێت کە بەناوی منەوە دەکرێن من لێپێچینەوەی لەگەڵدا دەکەم"[٣].
لە نوسخەی کاسـۆلیکیدا بەم شێوەیە کۆتایی دێنێ (من دوایی ئینتیقامی لێدەکەمەوە) = (من لێپێچینــەوەی لەگەڵدا دەکەم) لە نوسخەی بەیروتیی،

---

(١) واتە: (الإله المتجسد).
(٢) ئەو عەقیدەیە لە داهێنانەکانی پۆڵسە و، ئەو عیسای مەسیحە لێی بەرییە، کە رایگەیاند و گووتی: "بڕۆن و مانای ئەوە فێربن: (من داوای بەزەیی دەکەم نەك قوربانی)" (مەتتا ١٣/٩). کەچی پۆڵس دەڵێت: "بەڵام ئێستا ئازاد بوون سەبارەت بە گوناه، بوون بە کۆیلەی خودا، جا ئێوە لە بەرهەمی پاك و پیرۆزی دەچننەوە، کە ئەنجامەکەی ژیانی هەتا هەتاییە. چونکە کرێی گوناه مردنە، بەڵام دیاری خودا ژیانی هـەتا هـەتاییە لە عیسـای مەسیحی خوداوەندمان" (رۆما ٢٢/٦ و ٢٣). یان دەڵێت: ".... چونکە ئەوەی لە توانای شەریعەت نەبوو، لەش لاوازی کردبوو (ئەوەندە عەرەبییەکەی نووسراوە: لأنه ما كان الناموس عاجزا عنه، في ما كان ضعيفا بالجسد" کە کەمتر مانای لەگــەڵکوردییەکە تێکدەکاتەوە -وەرگێڕی کوردی-)، خودا هێنایەدی کاتێ ڕۆڵەکەی نارد لە شێوەی لەشێك لە لەشــی گوناهباری ئێمە دەکات، ئەوسا ئەو لەبەر گوناه، حوکمی دا بەسەر ئەو گوناهەی لە لەشدایە" (رۆما ١/٨-٧)، "مەسیح ئێمەی بەخوێن کڕییەوە لە نەفرەتی شەریعەت بەوەی بوو بە نەفرەت لێکراو لە پێناوی ئێمە، چونکە نووسراوە: (نەفرەت لێکراوە ئەوەی لەسەر دار هەڵبواسرێ)" (غەلاتیە ١٣/٣-١٤).
(٣) سیفری (تثنية ١٩/١٨).

ئایا ئەو دەستەواژەیە ناتترسێنێت کە دەڵێت: (دوایی تۆڵەی لێدەسەنمەوە = ئینتیقامی لێدەکەمەوە)، ئایا ئەوە ترس ناخاتە نێو دڵتەوە! ئەو خوا گەورەیە خاوەنی تەواوی ئیرادەی خۆیەتی بەڵێنی تۆڵەسەندنەوە دەدات، ئێمە دڵمان لە ترسان لێدەدات لەو کاتەی خوێنرێژێك هەڕەشەمان لێدەکات! لەگەڵ ئەوەشدا تۆ لەو بەڵێنە مەترسیدارەی خوا ناترسیت کە دەڵێت: (من لێپێچینەوەی لەگەڵدا دەکەم) لە نوسخەی پرۆتستانتی. (ئینتیقامی لێوەردەگرم) لە نوسخەی کاسۆلیکی.

موعجیزەی موعجیزەکان ژمارە نۆزدەیە لە ئیسحاحی هەژدە لە سیفری تەسنیە لە تەوراتدا، جیا لەوەش هاتنەدی پێشبینییێکی دیکە هەیە کە بەتەواوی لەسەر موحەممەددا دێتەدی، تێبینی ئەو وشانە بکە: "پێغەمبەرێکی وەك تۆیان بۆ دەنێرم، قسەکانم دەخەمە سەر زاری و، هەموو ئەو قسانە دەکات، کە پێی رادەسپێرم".

منیش قورئانی پیرۆز دەکەمەوە، لە وەرگێڕانی ئینگلیزی، مامۆستا عەبدوڵلا یوسف عەلی، قورئان لە سورەتی ژمارە (١١٤) (سورەتی ناس) دەکەمەوە،کە دواهەمینی سورەتەکانی قورئانی پیرۆزە، دەستپێکی سورەتەکەم بۆی کردەوە (بسم الله الرحمن الرحيم) بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان، بەهەمان شێوە پێشەکی سورەتی ژمارە (١١٣) واتە سورەتی (الفلق) بە (بسم الله الرحمن الرحيم) دەست پێدەکات، هەر یێك لە سورەتەکانی ژمارە (١١٢،١١١،١١٠) یەك لە دوای یەك بێیتە خوارەوە تا دەگەیتە سورەتی یەکەمی قورئان کە فاتیحایە، هەمان دەستپێکیان وەك ئەوانە بە (بسم الله الرحمن الرحيم)، دەست پێدەکات.

((ئەو پێشبینییە چی دەوێت؟)) دەڵێت: ((قسەیان بۆ دەکات بە هەموو ئەو شتانەی من پێم راسپاردوون))، واتە بەناوی منەوە قسەیان بۆ دەکات. ئایا موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت بەناوی کێ قسەی دەکرد؟ ئەو قسەی دەکرد بە: (بسم الله الرحمن الرحيم)، بۆیە بەڕاستی ئەو پێشبینییە پیت بە پیت لەسەر موحەممەدی پێغەمبەری خوا دێتەجێ.

دەستپێکی هەموو سورەتێکی قورئانی پیرۆز بە (بسم الله الرحمن الرحيم) دەست پێدەکات، جگە لە سورەتی ژمارە (٩) واتە (سورەتی تەوبە)، هەروەها مرۆڤی موسڵمانیش بە هەمان شێوە ژیانی شەرعی رۆژانەی خۆی بە هەمان

دەستپێکی (بسم الله الرحمن الرحیم) دەکاتەوە. بەڵام مەسیحییەکان بە (ناوی باوک و[1] رۆڵە و رۆحی پیرۆز) دەکەنەوە.

لە بارەی ئەوەشی کە تایبەت بێت بە سیفری (التثنیة ١٨/١٨-١٩)، پازدە توێژنەی زۆر باشم پێشکەش کردوون، لە روانگەی ئەوەی چۆن ئەو پێشبینییە تەنها پاڵ دەدرێتە لای موحەمەد نەك عیسا درودی خوا لەسەر هەردووکیان بێت.

٧- لە ناو هەڵکێشـــان و تەعمید پێچەوانەی یەســـووعە.

.Baptist Contradicts Jesus

لە پێش سەردەمی پەیمانی نوێ، دەبینین جولەکەکان بەردەوام چاوەڕوانی هاتنەدی پێشبینی (التثنیة ١٨/١٨) کە دەڵێتە موسا (پێغەمبەرێکی وەك تۆیان بۆ دەنێرم)[2]، واتە (تاکێکی وەکو موسا)، کە ئینجیلی (یوحننا ١/١٩-٢٥) ئاماژەی بۆ کردووە، کە دەڵێت:

"ئەمەش شایەتییەکەی یەحیایە، کاتێ جولەکەکانی قودس هەندێ کاهین و لاوییان نارد پرسیاری لێ بکەن: (تۆ کێیت؟)* ئەو بەبێ دوو دڵی دانی پیاناو ووتی: ((من مەسیح نیم))* ئینجا لێیان پرسی: (ئەی تۆ کێیت؟ ئەلیاسی؟) ووتی: ((نەخێر! ئەو نیم) ووتیان ئایا پێغەمبەرەکەی؟) ووتی: (نەخێر.)* لە کۆتاییدا ووتیان: (باشە تۆ کێیت، تا وەڵامەکە بدەینەوە بەو کەسانەی ئێمەیان ناردووە؟ چی دەڵێیت دەربارەی خۆت؟)* ئەویش ووتی: (من دەنگێکم لە دەشت و دەر هاوار دەکەم: رێگای خوداوەند رێك و ئامادەکەن)، هەروەك چۆن ئەشعیای

(١) ئەو دەستەواژەیە لە نێوان دوو کەوانەدا هاتووە، ئاماژەی بۆ کراوە بەوەی لە نوسخە کۆنەکاندا نەهاتووە. ئەحمەد دیدات لەسەر ئەوەدا دەڵێت: پیاوانی لاهوتی مەسیحی نەشارەزان لە بارەی زانینی ناوی خوا، چونکــە (الله) ناو نییە، ((الاب = باوك) بەهەمان شێوە ناو نییە، کەواتە ناوی خوا چییە؟کتێبی (ناوی خواچییە؟) بە پێنووسی ئەحمەد دیدات بخوێنەوە.

(٢) پترۆس ئاماژەی بۆ ئەوە کردووە، بەو پێیـەی ئەو پێشـبینییە لەسەر یەسوعی مەسـیح دێتەدی (بڕوانە کرداری پێغەمبەران ٣/٢٢-٢٥) ئەوە بێگومان تەحریفە بە تەئویلء گۆڕینی ماناو، بەڵگەهێنانەوەیەکی پوچ و بێ مانایە- ئیبراهیم خەلیل ئەحمەد.

پێغەمبەر ووتوویەتی[1]* ئەوانەی لەلایەن فەریسەکانەوە نێررا بوون* دیسان پرسییان: (باشە گەر تۆ مەسیح نیت و ئەلیاس نیت و پێغەمبەرەکە نیت، ئیتر بۆچی خەڵکی لە ئاو هەڵدەکێشیت؟)).

لەو کاتەش کە یەسوع بانگەشەی ئەوەی کرد، کە ئەو مەسیحی جولەکەکانە، جولەکەکان دەستیان بە پرسیارکردن کرد، بەوەی دەبێ ئەلیاس لە کوێ بێت؟ جا لەلای جولەکەکان پێشبینییێکی رێك وەك ئەوە هەیە کە پێشبینی هاتنی ئەلیاس[2] دەکات، هاتنی دووەمی پێش دەرکەوتنی مەسیح. دەبێ ئەلیاس یەکەمجار بێت پێش هاتنی دووەمی، یەسووعیش پشتگیری لەو باوەڕەی جولەکەکان کرد و گووتی ((...ئەلیاس دێت و هەموو شتێ دەخاتەوە شوێنی خۆی.* بەڵام پێتان دەڵێم یەحیا هات و نەیان ناسی، چیان ویست پێیان کرد، هەروەها رۆڵەی مرۆڤیش بە دەستیانەوە دەکەوێتە بەر ئازار* ئەوسا قوتابیەکان تێگەیشتن، عیسا سەبارەت بە یەحیای خەڵك لە ئاو هەڵکێش دەدوێ."[3].

جا بەپێی ئەوەی لە پەیمانی نوێ (ئینجیل)دا هاتووە، جولەکە گەلێك نەبوون کە کەسێکیان لێهەڵکەوێت بانگەشەی ئەوە بکات کە ئەو مسیایە، بۆ گەیشتنیشیان بە دوای راستیدا ناخۆشی و ئەشکەنجە و ئازاری زۆریان چەشتووە، بەڵکە لە ئەنجامدا بتوانن مەسیحی راستەقینەی خۆیان بدۆزنەوە، یۆحەنناش ئەو راستەقینەیەی لە ئینجیلەکەی خۆیدا چەسپاندووە، کە دەڵێت:

"ئەمەش شایەتییەکەی یەحیای (لەئاو هەڵکێشە)، کاتێ جولەکەکانی قودس هەندێ کاهین و لاوییان نارد پرسیاری لێبکەن: تۆ کێیت؟* ئەو بەبێ دوو دڵی دانی پیاناو ووتی: من مەسیح نیم"[4].

جولەکەکان چاوەڕوانی یەك مەسیحیان دەکرد، نەك دوو مەسیح لە یەك کاتتدا، جا ئەگەر هەر عیسا مەسیح بێت، ناکرێ یەحیا (یۆحەننا) مەسیح بێت،

---

(١) ئەوە لە سیفری (ئەشعیا ٣/٤٠) وەرگیراوە.

(٢) (ملاخی ٥/٤) ((ئا لەو کاتەدا ئەلیاس پێغەمبەرتان بۆ دەنێرم پێش هاتنی رۆژی خوا، رۆژی مەزن و ترس، دڵی باوکان دەباتەوە سەر منداڵەکان)).

(٣) ئینجیلی (مەتتا ١٧/٩-١٣).

(٤) ئینجیلی (یۆحەننا ١/١٩-٢٠).

ئەوەش شتێکی سروشتییە، چونکە قەت دوو مەسیح لە یەك کاتتدا نابن. "ئینجا لێیان پرسی: ئەی تۆ کێیت؟ ئەلیاسی؟، ووتی: نەخێر! ئەو نیم"[1]، لێرەدا یەحیای خەڵك لە ئاوهەڵکێش یەسووع بە درۆ دەخاتەوە، چونکە یەسووع دەڵێت: یەحیا ئەلیاسە، یەحیاش بەرەنگاری دەبێتەوە و نکۆڵی لەوە دەکات کە یەسووع خستوویەتی پاڵیەوە بەوەی ئەو ئەلیاس بێت. یەکێك لەو دووانە عیسا یان یۆحەننا خوا پەنامان بدات بێگومان دەبێت ناڕاستی گوتبێت!، بەپێی شایەتیدانەکەی عیسا خۆی، یۆحەننای خەڵك لە ئاوهەڵکێش گەورەترینی پێغەمبەرانی نەوەی ئیسرائیلە، وەك لە ئینجیلدا هاتووە:

"دوا بەدوای رۆیشتنی قوتابیەکانی یوحەننا، یەسووع دەستی کرد بە قسەکردن لە بارەی یۆحەنناوە بۆ خەڵکەکە، ووتی: بۆ بینینی چی چوونە بیابان؟ بۆ بینینی قامیشێك کە با دەیجوڵێنێتەوە؟ ئەی بۆ بینینی چی چوون؟ بۆ بینینی مرۆڤێك کە بەرگـی نایابی لەبەر بێ؟ ئەوەتان ئەوانەی بەرگی نایاب لەبەر دەکەن، وان لە کۆشـکی پادشاکان* ئەی بۆچی چوونە دەرەوە؟ بۆ بینینی پێغەمبەرێك؟ بەڵێ من پێتان دەڵێم، بەڵکو مەزنتـر لە پێغەمبەر * ئەمە ئەوەیە کە دەربارەی نووسراوە[2]: ئەوەتا من نێرراوی خۆم لە پێشتەوە دەنێرم ئەوەی رێگات بۆ ئامادە دەکات، راستیتان پێ دەڵێم: لە نێو ئەوانەی لە ژن لە دایك بوون، نییە مەزنتر لە یەحیای خەڵك لە ناو هەڵکێش"[3].

ئێمەی موسڵمانان یۆحەننای خەڵك لە ئاوهەڵکێش دەناسین، کە لە قورئاندا بە یەحیای کوڕی زەکەریا سەلامی خوای لێبێت ناوی هاتووە، ئێمە باوەڕمان پێی هەیە و دانیش دەنێین کە بەڕاستی پێغەمبەری خوایە. پێغەمبەری پیرۆزیش یەسـووعی مەسیح، ناسراوە بە ناوی عیسای کوڕی مەریەم سەلامی خوای لێبێت، کە بەلای ئێمەوە یەکێکە لە پێغەمبەرانی ناسراو بە ئولولعەزم، پێغەمبەری خوایێکە کە خاوەن تەواوی توانا و دەسەڵاتە، چۆن بۆ ئێمە

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا١/٢١).

(٢) (ملاخی ٤/٥) ((ئا لەو کاتەدا ئەلیاس پێغەمبەرتان بۆ دەنێرم پێش هـاتنی رۆژی خوا، رۆژی مەزن و ترس، دڵی باوکان دەباتەوە سەر منداڵەکان)).

(٣) ئینجیلی (مەتتا ١١/٧-١١).

دەکرێت درۆ بدەینە پاڵ هەر یەکێك لە هەردووکیان؟ ئێمە ئەو کێشەیەی نێوان یۆحەننا و یەسووع بۆ مەسیحییەکان بەجێدەهێڵین، تا ڕێگەچارەیەکی بۆ بدۆزنەوە، چونکە کتێبە پیرۆزەکانیان زۆر قسەی پێچەوانە و ناکۆکی تێدایە، کە ئەوان بە مەبەستی فێڵکردن و هەڵخەڵەتاندن زیادی دەکەن و، گوایە ئەوانە (وتە نادیار و شاراوەکانی یەسووعن) ئێمەی موسڵمان بەڕاستی گرنگی بە پرسیاری کۆتایی دەدەین کە خرایە بەردەم یۆحەننای خەڵك لە ئاوهەڵکێش، کاتێك خەڵکێکی باش و هەڵبژاردەی جولەکە خستیانە بەردەمی و لێیان پرسی: "تۆ پێغەمبەرەکەی؟ وەڵامی دایەوە نەخێر"[1].

٨- سێ پرسیارەکە three Guestions

سەرباری هەموو ئەوانە، سێ پرسیاری گرنگ و جیاواز خرانە بەردەم یۆحەننای (یەحیا)ی خەڵك لە ئاوهەڵکێش، کە وەڵامی هەرسێ پرسیارەکەی بە وەڵامێکی دڵنیایی و بێگومانی دانەوە و گوتی (نەخێر).

بۆ کورتکردنەوەی قسەکە و پوختکردنەوەی شیکردنەوەکە بەم شێوەیە پرسیارەکان دەخەینەوە ڕوو، لێیان پرسی:

تۆ مەسیحی؟

تۆ ئەلیاسی؟

تۆ پێغەمبەرەکەی؟

وەلێ پیاوە شارەزاکانی جیهانی مەسیحییەت، پێیان وایە لێرەدا دوو پرسیاری دیکە لە ژێر ئەو پرسیارانەدا هەیە، بۆ ڕوونکردنەوەی ئەم دووانەیە، کە جولەکەکان سێ پێشبینی جیاوازیان لە مێشکدا هەبووە، لەو کاتەی پرسیاریان لە یۆحەننای لە ئاوهەڵکێش کردووە، ئەوان دڵنیابوون سێ پێشبینی هەیە، بۆیە پرسیاری هەرسێ پێشبینییەکەیان کرد، جارێ لەوە گەڕێن، با بەڵگەکانی جولەکەکان بخوێنینەوە کە لەو ژمارەیەی ئەو دەقەدا هاتووە، کە لە ئینجیلدا دەڵێت: "دیسان پرسیان: باشە گەر تۆ *مەسیح نیت و *ئەلیاس نیت و *پێغەمبەرەکە نیت،

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١/٢١).

ئیتر بۆچی خەڵکی لە ناو هەڵدەکێشیت؟"[1].
١) تۆ مەسیح نیت.
٢) ئەلیاسیش نیت.
٣) پێغەمبەرەکەش نیت.

بێگومان جولەکەکان چاوەڕوانی هاتنەدی ئەو سێ پێشبینییەیان دەکرد، یەکیان دەربارەی هاتنی مەسیح. دووەمیان دەربارەی هاتنی ئەلیاس. سێیەمیان دەربارەی هاتنی ئەو پێغەمبەرەکە[2].

٩- پێغەمبەر. The Prophet

ئەگەر هەر کتێبێکی پیرۆز بینیت، کە کارەکەی باش بێت و جوان رێك خرابێت، بەوەی ناواخن و ناوەڕۆکی وشەکانی تێدا بێت، یان پەراوێزی هەبێت، دەبینی لە پەراوێزی ئەو وشانەی کە نووسراوە (پێغەمبەرەکە) یان (ئەو پێغەمبەرەکە) کە لە ئینجیلی (یۆحەننا١/٢٥) دا هاتووە، دەبینین لە پەراوێزی ئەو کتێبەدا دەنووسرێت: ئەو وشانە ئاماژەنە بۆ ئەو پێشبینییەی لە سیفری (التثنية ١٨/١٥-١٨)دا هاتووە[3]، کە ئەمە دەقەکەیەتی:" خوا، پەروەردیگاری تۆ پێغەمبەرێکی

---

(١) ئینجیلی (یۆحەنتا ١/٢٥).

(٢) لێرەدا بە پێی ئەو دەقەی ئینجیل دەبێ سێ شت وەك پێشبینی کتێبی پیرۆز بێنەدی، یەکەمیان: هاتنی عیسا پێغەمبەر. دووەمیان: هاتنی ئەلیاس. سێیەمیان: هاتنی پێغەمبەرێکی دیکە، کە دەبێ ئەو پێغەمبەرە نە عیسا و نە ئیلیاس بێت، نابێ لە نەوەی ئیسرائیلیش بێت، چونکە وەك زیاتر روون دەبێتەوە، کە ئەو پێغەمبەرە لەوان نییە، بەڵکو لە براکانی ئەوانە، کە بە پێی دەق عەرەبەکان دەگرێتەوە، چونکە لە بنەڕەتدا جولەکەی بەنی ئیسرایل و عەرەب یەك بنەچە و رەچەڵەکن، کەواتە بێ شك ئەو موژدە و پێشبینییەی جولەکەکان چاوەڕوانیان دەکرد، بەوەی پێغەمبەرێك بێت، جگە لە ئەلیاس و عیسا بێت، تەنها لە موحەمەدی پەیامبەری ئیسلام دێتەدی. لێرەدا و لەوەی ماوە شێخی دیدات جوانتر باسەکە شی دەکاتەوە و، وەڵامی هەموو ئەو گومانانەش دەداتەوە، کە فەلە و جولەکەکان نەوەکان و خەڵکی خۆیانی پێ فریو دەدەن. - وەرگێڕی کوردی -.

(٣) واتە مەسیحیەکان پێیان وایە، مەبەست لەو پێشبینیانەی جولەکەکان، ئەو پێشبینییەیە کە لە تەوراتدا هاتووە. - وەرگێڕی کوردی -.

وەکو منیان لە نێو براکانی تۆ بۆیان دەنێرێت" ئەوە دەقی وتەی موسا پێغەمبەرە، بەڵام وتەی خوا دەڵێت: "خودا بە منی فەرموو چاکیان کرد لەوەی گووتیان. لە نێو براکانیان پێغەمبەرێکی وەك تۆیان بۆ دەنێرم، قسەکانم دەخەمە سەر زاری و، هەموو ئەو قسانە دەکات، کە پێی رادەسپێرم"(١).

ئەوەش کە دەڵێت ((ئەو پێغەمبەرەکە)) واتە ((ئەو پێغەمبەرەی وەك موسا وایە))، هەروەکو لە دەقە تەوراتییەکەی دەیگووت (پێغەمبەرێکی وەك تۆ).

ئێمە بەڵگە و دەلیلی زۆر روونمان خستەروو کە ئەو پێشبینییە تەنها هەواڵ بە هاتنی موحەمەد دەدات، نەك یەسوعی مەسیح سەلامی خوا لەسەر هەردووکیان بێت.

ئێمەی موسڵمان نکۆڵی لەوە ناکەین، کە عیسا سەلامی خوای لەسەر بێت، ئەو مەسیحە بە پەیامبەری خوا بۆ لای رۆڵەکانی گەلەکەی لە نەوەکانی ئیسرائیل نێردراوە، ئێمە قەت مشتومڕ و ناکۆکی لەسەر ئەو (هەزار پێشبینیی و یەك پێشبینی) ناکەین کە مەسیحییەکان بانگەشەی بۆ دەکەن، کە لە ئەسفارەکانی پەیمانی کۆندا هاتووە و هەواڵ بە هاتنی مەسیح دەدات(٢).

ئەوەی ئێمە قسەی لەسەر دەکەین ئەوەیانە کە لە سیفری (التثنیة ١٨/١٨) هاتووە، کە بەهیچ شێوەیەك ئاماژە بۆ یەسووعی مەسیح ناکات، بەڵکو پێشبینیەکی راشکاوانە و روونە هەواڵ بە هاتنی پێغەمبەری پیرۆز موحەمەدی پەیامبەری خوا و کۆتایی پەیامبەران دەدات.

لەو کاتەدا قەشە لە من بە دوور کەوتەوە و، بەوپەڕی رێز و ئەدەبەوە گووتی: ئەوە گفتوگۆیەکی مەترسیدار و زۆر گرنگە. ئەو پڕ بە دڵ حەزی دەکرد رۆژێك بێت تا لەسەر ئەو باسە قسە لەگەڵ تائیفەکەی بکات، کەچی لەو کاتییەوە تاکو ئێستاکە ئەوە پازدە ساڵی بەسەردا رۆییشت تاکو ئێستاکە بەردەوام لە چاوەڕوانی دام.

من وا تێدەگەم قەشە دڵسۆز بوو کاتێك پێشوازی لێکردم و، هەم بەو توێژینەوە

---

(١) سیفری (التثنیة ١٨/١٧-١٨).

(٢) چونکە بەبێ ئەوەی ئەو بەڵگانەی ئەوان ببینین، ئێمە وەك موسڵمان لە ژێر فەرمان و رێنمایی پەیامبەری ئیسلام درودی خوای لەسەر بێت باوەڕمان بە عیسا هەیە، بەوەی یەکێکە لە پێغەمبەرە گەورەء زۆر بەڕێزەکان. - وەرگێڕ-.

زانستی و بوێرەیەش کە پێشکەشم کرد، بەڵام لاگیری و دەمارگیری، ئەو جۆرە دیدارانە دەکوژێت! کێ هەیە حەز بکات بەوەی باوەڕی پڕوپووچی لە دەست بچێت، (گەلی کلێسای لە دەست بچێت).

١٠- ئەزموونی سەخت The Acid Test

لێرەدا دەڵێمە هەڵگرانی مەسیحی: بۆچی ناتوانن ئەزموونی سەخت و گران بگرنە بەر و، روو بکەنە تاقیکردنەوەی سەخت، ئەو ئەزموون و تاقیکردنەوەی ماموٚستاکەتان ویستی، جا لەسەر هەر کەسێك جێبەجێی بکەن، کە بانگەشەی پەیامبەرایەتی بکات، ئەوە نییە یەسووع دەڵێت:

"ئاگاداری پێغەمبەرە درۆزنەکان بن، ئەوان دێن بۆلاتان، گورگن لە پێستی مەڕ، بەڵام بە بەرووبوومیان بیانناسن، ئایا دڕك ترێ دەگرێ یان حوشتر ئالووك هەنجیر دەگرێ، هەموو دارێکی باش بەروبوومی باش دەدات. داری خراپیش بەروبوومی خراپ دەدات، داری باش بەروبوومی خراپ نادات، هەروەها داری خراپ بەروبوومی باش نادات، هەر دارێك بەروبوومی باش نەدات، دەبڕرێتەوە و فڕێ دەدرێتە ناو ئاگر، کەواتە دەتوانن بە بەروبوومیان بیانناسن"[١].

بۆچی دەترسن ئەو ئەزموونە لەسەر دروشمەکانی موحەمەد تاقی بکەنەوە و بەر وبوومی محەمەد تاقی بکەنەوە؟، ئێوە لە دوا پەیامی خوایی کە قورئانی پیرۆزە دەبینن هەموو دروشم و ڕێنماییەکانی موسا و عیسا هاتوونەتەدی، کە پێداویستییەکانی مرۆڤایەتی دەبەخشێت بۆ ئاشتی و بەختەوەری.

فەیلەسووفی بەریتانی بەرناردشۆ George Bernard Show دەڵێت: لەو بڕوایەدام ئەگەر دەسەڵاتی تەواوی هەموو جیهان بدرێتە دەست پیاوێکی وەك موحەمەد دەیتوانی سەرکەوتن وەدەست بهێنێت لە دەسەڵاتەکەیدا و، هەموو جیهانیشی بەرەو چاکە دەبرد و، کێشەکانیشی بەشێوەیەك چارەسەر دەکردن کە ئاشتی و بەختیاری بەدیدەهێنا.

---

(١) ئینجیلی (مەتتا ٧ / ١٥ - ٢٠).

١١- گەورەترین سەرکردە The Greatest

لە گۆڤاری تایمی (Time) هەفتانەیی رۆژی ١٥ یۆلیۆی ١٩٧٤دا هاتووە، کە رای کۆمەڵێك کەسی شارەزا و جۆرا وجۆری مێژوونووسان و، نووسەران و، پیاوە سەربازییەکان و، پیاوانی کار و، کەسانی دیکەی وەرگرتووە دەربارەی ئەوەی! کێن ئەوانەی بە گەورەترین سەرکردەی مێژوویی دادەندرێن؟ هەندێك گووتیان: هیتلەر. هەندێکی دیکە گووتیان: گاندی و، بوزا و، لنکۆلن و، هاورێنەکانیان. بەڵام جۆلیۆس ماسرمان (Jules Masserman) لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و، پسپۆڕ لە شیکردنەوەی دەروونی دەستبەجێ چەند پێوەرێکی دانا بۆ ئەوەی بەپێی پێوەرە دروستەکان بڕیار بدرێت و، گووتی:

پێویستە سەرکردەکان سێ کاریان تێدا بێنە دی، کە ئەوانەن:

یەکەمیان: زێدەکردنی رەفاهیەت بۆ بەرەڤپێشچوون.

دووەمیان: زێدەکردنی رێکخراوە کۆمەڵایەتییەکان کە خەڵك لە نێویاندا هەست بە ئاسایش دەکەن.

سێیەمیان: زێدەکردنی ئەو رێکخراوانە بە یەکەیەکی پێوانەیی لە عەقیدە و باوەڕدا.

بەو سێ پێوەرە دەستی کرد بە خوێندنەوەی مێژوو، لە شیکردنەوەکەیدا هاتووە: هیتلەر، قەیسەر، موسا، کۆنفۆشیۆس، لوت پێغەمبەر. لە ئەنجامدا گووتی: (خەڵکانێکی وەك باستیر و سالك سەرکردەی کاری یەکەمن، کە بۆ زێدەکردنی رەفاهیەت کردووە. کەسانێکی وەك گاندی و کۆنفۆشیۆس لەلایێکەوە. ئەسکەندەر و قەیسەر و هیتلەر لەلایێکی دیکە، سەرکردەی کاری دووەمن کە کارییان بۆ زێدەکردنی رێکخراوە کۆمەڵایەتییەکان کردووە، لەوانەیە لە بەشی سێیەمیش بن. یەسووع و بوزا تەنها دەدرێنە پاڵ بەشی سێیەم و تەنها کارییان لەسەر عەقیدەدا کردووە، پێدەچێ گەورەترینی سەرکردەکان لە هەموو سەردەمانێکدا موحەمەد بێت، کە هەرسێ کارەکەی پێکەوە بەستبووە و ئەنجامی دەدان لە هەر سێ تەوەردا کاری دەکرد، لە دوای موحەمەدیش بە پلەی نزمتر، (موسا)یە کە هەمان کاری کرد.

جا بەپێی ئەو ئامانجە پێوانەییانەی پرۆفیسۆری زانکۆی شیکاگۆ دایناون، کە من واتێدەگەم جولەکە بێت، هەریێك لە یەسووع و بوزا لە یەك وێنەدان (لە

گەورەکانی سەرکردەکانی رەگەزی مرۆیی)، بەڵام وێکچوون و بەراوردکردنێکی سەیر لە گروپەکەی موسا و موحەممەددا پێکەوە هەیە، ئا بەم شێوەیە پێوەرێکی دوورتر دەداتە کێشەکە بەوەی یەسووع (عیسا) وەك موسا نییە، بەڵام موحەممەد وەکو موسا وایە. تەوراتیش گووتی:»پێغەمبەرێکی وەك تۆ"[١].

لە کۆتاییدا کۆتایی بە دەستەواژەیەك دێنین کە وەرمان گرتووە لە قەشەی بەرێز و شیکەرەوەی کتێبی پیرۆز کە پێڕەوی هەمان پرۆگرامی مامۆستاکەی (یەسوعی مەسیح) دەکات و دەڵێت:

(پێوەری سەرەکی بۆ ناسینی پێغەمبەری راستەقینە، سیما رەوشتییەکانی بەرنامە و کار و کردارەکانییەتی) پرۆفیسۆر دومولو (Prof. Dummelow).

یەسووعی مەسیحیش گووتی: "کەواتە دەتوانن بە بەر وبوومیان بیان ناسن"[٢].

ئێمەش بە پێی بەرووبوومی محەممەدەوە، کە رۆژئاواییە شارەزایە ناموسڵمانەکان وەك ئەو فەیلەسووف و پرۆفیسۆرانەی سەرەوە و دەیانی دیکە، دەزانین بەربوومی موحەممەد هەمان بەرووبوومی عیسا و موسایە، بەڵام بە کامڵترەوە. بۆیە ئێستا ئەوەی تۆزێك ئەقڵی بیرکردنەوە و، هەستی توێژینەوەی هەبێت وابزانم ئەگەر فیز و خۆهەڵکێشان نەبێت گوومانی لەوە نەما، کە ئەو موژدانەی تەورات ئاماژەنە بۆ موحەممەدی پەیامبەری ئیسلام و، لاهووتییە مەسیحیەکان بۆ چەواشەکردنی خەڵکەکەیان دەیانەوێت بڵێن: مەبەست لەو پێشبینییە عیسا پێغەمبەرە، لە کاتێکدا، خاڵی هاویەشی نێوان موحەممەد و موسا زۆر زیاترن، بەتایبەتی لە بواری پێغەمبەرایەتی و شەریعەتدا، هەروەك بە پێی دەقی ئینجیلیش پێشبینییەکە بۆ سێ شت بووە، عیسا و ئەلیاس و پێغەمبەرێکی دیکە، کە ناکرێت عیسا لە یەك کاتتدا دوو شتی لێك جیاواز بێت. هەم مەسیحەکە و، هەمیش پێغەمبەرەکە بێت، چونکە ئەو کاتی ژمارەی پێشبینییەکان دەبنە دوو نەك سێ، کە خۆشی ژمارەیان سێیە. - وەرگێڕی کوردی-.

---

(١) سیفری (التثنية ١٨/١٨).
(٢) ئینجیلی (مەتتا ٢٠/٧).

كتێبی دووەم
محمد ﷺ جێنشینی
سروشتی مەسیحە

بەشی یەکەم

﴿ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ ﴾ [1]

(سورة الصف: ٦)

واتـــە:

(مژدە و لێ بێ پێغەمبەرێك لە پاش من دێ وەناو لەحمەد)

(هــەژار/ 552)

جێنشینایەتی چەند جۆرێکی هەیە

جێنشینایەتی چەند جۆرێکی هەیە وەك مافی میراتگرتن بۆ منداڵی یەکەم کە لە شەریعەتی یەهوودیدا هەیە، یان وەك مافی بەڵێنی پەیماندان (ولایەتی عەهد) بۆ کور یان کچی گەورە لە دەستووری پادشایەتیدا. یان بە هەڵبژاردنی یەك لە پاڵێوراوەکان دەبێت بە ڕێگەی هەڵبژاردنی زۆرینە لە ڕێگای دەنگدانەوە. یان ئەو جێنشینایەتییە ئایینییە وەك ئەوەی خوای گەورە پێغەمبەرێکی هەڵدەبژێرێت، وەك پەیامبەرایەتی ئیبراهیم و موسا و عیسا و موحەمەد -سەلامی خوا لەسەر هەموویان بێت-. ئەوانەی خوای مەزن هەڵی بژاردن و بە پەیامەکەیانەوە ڕاگەیێندران و، خوای مەزنیش بۆ گەیاندنی ئەو پەیامەوە ئامادەی کردن..

---

(١) لەو کتێبەمدا، وەك هەموو کتێبەکانی دیکەم، نووسینەکانم پشت ئەستوور دەکەم بە چەند ئایەتێکی قورئانی پیرۆز، بەزمانی عەرەبی دەینووسم و ماناکەشی بە زمانی ئینگلیزی دەنووسمەوە، ئەوەش نەك تەنها بۆ پیرۆزی بێت، بەڵکو بۆ ئەوەشە تا ببێتە دەرفەتێکی زێڕین بۆ ئەو برایانەی دەخوێنن، تا ئەو ئایەتە هەڵبژاردانە ئەزبەر بکەن لەگەڵ ماناکانی و، هەروەها خەڵکی دیکەش فێربکەن.

موحەممەد - درودی خوای لەسەر بێت - لەبەر چەند هۆیەك بە جێنشینی مەسیح - سەلامی خوای لەسەر بێت- دادەنرێت.

١- بەپێی مێژوو و، بەپێی رێکخستنی کات و زەمەن، پەیامەکەی بە لەدواهاتنێکی لۆژیکی رووداوەکان دادەنرێت.

٢- لەبەر ئەوەی لەلایەن خواوە هەڵبژاردەیە[١].

٣- لەبەر ئەوەی پەیامەکەی، هاتنەدی پێشبینی پەیامبەرانی پێش خۆیەتی.

(چونکە پێغەمبەرانی پێشان هەموویان ئەو پێشبینیەیان داوەتە خەڵك لە رێگەی موژدەوە، بەوەی لە دواییدا فریادرەسێکی پەیامبەر دێت، هەروەك لەو کتێبە روون دەکرێتەوە[٢].

٤- پەیامەکەی ئەو موحەممەد پێغەمبەر بەو دیاریە خواییە دادەنرێت، کە گشتگیرە و هەموو لایەنێکی ژیان لە خۆ دەگرێت، ئەمەش هاتنەدی ئەو قسەی مەسیحە کە دەڵێت: (بەرەو هەموو راستیەکتان دەبات)[٣].

---

(١) لە زمانی عەرەبیدا لە بەرامبەر وشەی هەڵبژاردە وشەی (مصطفى) بەکاردەهێندرێت، کە یەکێکە لە نازناوەکانی پەیامبەری ئیسلام.
(٢) ئەو نووسینەی لە ناو کەوانەکەدا هاتووە، هی وەرگێڕی کوردییە.
(٣) ئینجیلی (یوحەننا ١٣/١٦).

بەپێی مێژوو

موسای پێغەمبەری ڕێزدار -سەلامی خوای لەسەر بێت- بە نزیکەی (١٣٠٠) ساڵ پێش مەسیح -سەلامی خوای لێبێت- هات، موحەمەدیش بۆ پایەی پێغەمبەرایەتی بەرز بووەوە بە شەش سەدە دوای ڕۆیشتنی مەسیح.
لە دوازدەی ڕەبیعی یەکەمی ساڵی فیل، بەرانبەر ٢٩/ ئۆگستۆس/٥٧٠ دوای سەردەمی مەسیح، موحەمەد -درودی خوای لەسەر بێت- لە شاری مەکەی پیرۆز، لە دورگەی عەرەبی، لە ژینگەیەکی بتپەرستی لە دایك بوو، قورەیشیەکانی ئەو شارە بەو ساڵەی پێغەمبەری تێدا لە دایك بووە دەڵێن ساڵی فیل. چونکە دوو مانگ پێش لەدایکبوونی موحەمەدی پەیامبەر لەو ساڵەدا، ئەبرەهەی ئەشرەمی والی یەمەن هێرشی هێنا سەر شاری مەککە، بە لەشکرێکی گەورە و، خۆی سواری فیلێکی گەورەی ئیفریقی ببوو، ئەو وێنە سامناکەی لەشکری داگیرکار چووە ناو بیر و هۆشیان و، لەوەش زیاتر، ئەو ئەنجامە تۆقێنەرە بوو کە هاتە سەر لەشکری داگیرکار. وەك خوای مەزن دەفەرمووێت:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَٰبِ ٱلْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِى تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍۭ ﴿٥﴾﴾ [1].

واتە: (ئەدی نەت دی پەروەرندەت چیەندێکی بەسەر فیل سوارەکان هێنا؟* ئەدی فێڵ و گزیەکانی هەموو لێ پووچەڵ نەکردن؟* دەستە دەستە باڵداری هەنارده سەریان* گزمۆلەقوڕی وەك بەردیان تێگرتن* تا بە دەردی کایەکی خوراوی بردن)[2].

(١) سورەتی الفیل.
(٢) (هەژار/٦٠١).

خوا خۆی باشتر دەزانێ
چ کەسێ بۆ پێغەمبەری هەڵبژێرێ

هەر خوایە پێغەمبەرانی هەڵدەبژێرێ، هەر ئەویش ئەو پێوەرە تایبەتیەی لایە کە پێغەمبەرانی پێ هەڵدەبژێرێت، کە لەوانەیە هەندێك جار تێینەگەین، یان ئەو حیکمەتەی لە پشتیدا هەیە بەردەوام دەیزانین. هەندێك جار دەبینین قەشە پۆڵس بە رەخنەگرتنەوە هاوار دەکات (لەبەر ئەوەی یەهوودیەکان داوای بەڵگە و، یۆنانیەکانیش داوای حیکمەت و ژیری دەکەن)[١].
بیریارێکی جیهانی وەك قەشە پۆڵس بەپێی لۆژیکی خۆی واتێدەگات، داواکردنی یەهودیەکان بۆ بەڵگەهێنانەوە، کۆسپی سەر رێگای بڕواهێنانیانە، وە داواکردنی یۆنانیەکانیش بۆ حیکمەت و ژیری بە لای ئەو گێلی و کەودەنییە.
خوای مەزن موسای بۆ پەیامەکەی هەڵبژارد، پیاوێکی هەڵاتوو لە دەست عەدالەت و، لە قسەکردنا تێدەگیرێت، ئینجیل بەوە وەسفی دەکات کە (پیاوێکی لێو گیراو بوو)[٢].
بەڵام لەو کاتەی خوای گەورە فەرمانی پێدەکات، رووبەرووی فیرعەون دیکتاتۆری سەردەمی خۆی ببێتەوە، موسا سەلامی خوای لێبێت گوێی بەو بەربەستانە نەدا و، بەپاڕانەوە لەبەردەم خوای گەورە پاڕایەوە:

﴿ قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ﴿٢٦﴾ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾ وَاجْعَل لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ هَارُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ

---

(١) (کورنسوسی یەکەم١/٢٢.)
(٢) سیفری (خروج ٦/١٢.)

﴿كُنتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَـٰمُوسَىٰ ﴿٣٦﴾﴾[1].

واتە: (گووتی: ئەی پەروەرندەی من! پشوودرێژترم بکە* کاریشم لێ سانا بکە* گیریەکم لە زماندایە، بۆم رەهاکە* تا دەئاخافتنم بگەن* لە خزمانم ئاریکارێکم بۆ دانێ* {مەبەست} هارۆنی برامە* پشتی منی پێ پتەوکە* بیشیکە شەریك لە کارم* تا ئێمە، زێدە پەسنی پاکی تۆ بدەین* گەلێکیش یادی تۆ بکەین* تۆ چاوەدێریت لێکردووین* گووتی[2]: موسا! هەرچی تۆ ویستت پێت درا)[3].

(١) (سورەتی تەها).
(٢) واتە خوای گەورە فەرمووی. - وەرگێڕی کوردی-.
(٣) (هەزار/٣١٣).

بۆ گومان دەبرێ ؟

دوای ئەوە عیسا هات، کە لەلایەن خوداوە هەڵبژێردراوە، بە پێی تەعالیمی مەسیحیی و، بە گوێرەی ئینجیل، عیسا دارتاشی کوڕی دارتاش بووە و، لەگەڵ نەسەب و بنەماڵەیەکی نادیار.

(کاتێ عیسا دەستی بە خزمەتەکەی کرد، تەمەنی نزیکەی سی ساڵ بوو، (خەڵکی وایان دەزانی)[1] کوڕی یوسفی کوڕی هالی)یە[2].

هەزار ملیۆن موسڵمان دەزانن، کە لەدایکبوونی مەسیح -سەلامی خوای لێبێت- بەبێ باوکی موعجیزەیەکی خوایی بوو، کەچی شوێنکەوتووانی مەسیح دوو نەسەبی جیاوازیان خوڵقاندووە بۆ ئەو مرۆڤەی هەر لە بنەڕەتدا بێ بنەماڵەیە، هەر لە نێوان هەردوو ئینجیلی (مەتتا و لۆقا) شەست و شەش باوك و باپیرە هەن، کە بۆ ئەو پێغەمبەرە خواییەیان دروست کردوون، لە نێوان ئەو دوو لیستە دروستکراوەشدا جگە لە (یوسفی دارتاش) هیچ ناوێکی دیکەی هاوبەش نییە، ئەوەش ناگونجێ راستەقینە بێت، کاتێك لۆقا لە ئینجیلەکەی خۆیدا تۆماری کردووە کە خەڵکی گومانیان دەبرد بەوەی (یوسفی نەجار) باوکی مەسیحە[3].

---

(١) ئەو وشانەی لە نێو کەوانە نووسراون، وەکو خۆی لە نوسخەی مەلیك چیمس و نوسخەی رۆمی کاسۆلیك وەرگیراون.

(٢) ئینجیلی (لۆقا ٢٣/٣.)

(٣) بۆ پتر شیکردنەوەی ئەو خاڵە دەکرێ نوسخەی خۆت لە کتێبی (ئایا ئینجیل وتەی خوایە؟) دەستکەوێت لە مەڵبەندی ئێمە لە باشووری ئەفریقیا. (خوا یاوەر بێت بە زمانی کوردی دەیخەینە بەرە دەستی خوێنەران کوردی - وەرگێڕی کوردی-).

تا ئەوەی ئەسقەفەکانیش بە گومانن

لە تێڕوانینێکی سەرسامکەری قەشەکانی ئینجلیکانی لە مانگی یۆنیۆی (١٩٨٤) دەرکەوت، کە ٣١ قەشە لە کۆی ٣٩ قەشەی کڵێسا واتێدەگەن، کە موعجیزەی مەسیح تایبەت بە (لەدایکبوونی لە -مەریەمی- کچ و، هەڵستانەوەی لەنێوان مردووان، لەوانەیە بەم شێوەیە نەبێت، کە ئینجیل باسی لێوە دەکات.

شان بە شانی قەشەکانی کڵێسای ئینگلیزی (ئێنجلیکان)، کڵێسای ئیسکوتلەنداش بە هەمان شکۆوە لە بەشی زۆری بەرهـــەمە دەرکراوە نوێیەکانیان و، لە بـــاسی روونکردنـــەوەی باوەڕ (بیان الإیــــمان)، هــــەڵستاون بەلابردنی هەرچی ئاماژەیە بۆ (لەدایکبوونی مەسیح لە مەریەمی کچ -الولادة من عذرا و-). ئەوەی تێبینی دەکرێت باســــی بڕوابوون بە موعجـیزەکانی مەســیح -ســەلامی خـوای لێبێت- گەرم و گوڕی و پەرۆشی بۆ زیاتر دەبێت لە رۆژئاوای مەسیحیدا، تا ئەوەی دەبێتە شتێکی ئاســـایی یەك لە دوای یەك بە ئاشکرا، وەك لەو رۆژنامەیە دەبینین:

The Daily News

DURBAN, TUESDAY, MAY 22, 1990

Virgin Birth omitted by Church of Scotland

LONDON: Direct reference to the Virgin Birth has been omitted from the Church of Scotland's new publication, A Statement of Faith, to "avoid potential division among the church's members".

The Rev David Beckett, secretary of the special working party that produced the publication, said the omission would move the Church of Scotland away from traditional Anglo-Catholic theology and towards the more liberal faction of the Church of England championed by the Bishop of Durham, David Jenkins.

The new document was debated by the Church of Scotland's annual General Assembly in Edinburgh. Designed to express the Westminster Confession, written in the 1640s, in a more up-to-date language, the church's Panel on Doctrine also took the opportunity to tailor the text on the Virgin Birth.

Said Mr Beckett: "We wanted to come up with a statement that was inclusive rather than divisive. One that would be welcomed by the whole church, not just those who accept the Virgin Birth as a historical fact, but also by those who regard it as mainly pictorial theology."

Leading churchmen claim the Westminster Confession has not been replaced, merely summarised and updated.
—Foreign service

جريدة ديلي نيوز - دربان الثلاثاء ٢٢ مايو ١٩٩٠

الولادة من عذراء تحذف بواسطة كنيسة اسكتلاندا.

لەندەن: ئاماژەکردنی راستەوخۆ بۆ لەدایکبوونی (عیسا) لە (مەریەم)ی کچ، لە بەرهەمە دەرکراوە نوێکانی کلێسای ئوسکوتلاندی و روونکردنەوەی ئیمان لابراون، ئەوەش لە پێناوی دوورکەوتنەوە لەو دابەشبوونەی ئەگەری هەیە بکەوێتە ناو ئەندامانی کلێسا.

قەشە دیڤید بسکت سکرتێری کۆمەڵەی کردارە تایبەتیەکان، کە بە جێبەجێکردنی بەرهەمە دەرکراوەکان هەڵدەستێت، دەڵێت: لابردنی ئەو (رستەیە) لەوانەیە کلێسای ئیسکوتلاندی بجولێنێت تا دووربکەوێتەوە لەو هێڵە تەقلیدیەی بە دوای عەقیدەی (ئیجیلۆکاسۆلیکی) کەوتووە و، بەرەو رووی بزووتنەوەی هەڵگەڕانەوە، کە لەکلێسای ئینگلیزی لە زیادبووندایە، کە قەشە (دیرهام) رابەرایەتی دەکات، لەو بارەوە (جنکنز) دەڵێت: ئەو بەڵێننامە تازەیە دەبێتە جێی قسە و گفتوگۆی کۆبوونەوەی گشتی کلێسا لە (ئەدینبرە)، هەر بۆ مەبەستی شیکردنەوەی بڕیاری کەهەنووتی (لوستمنستر)، کە لەساڵی (١٩٤٠) بەزمانێکی نوێ نوسراوە، دەرفەت بە کۆمەڵێك کەسی شارەزا لە بواری عەقیدە و باوەڕ دراوە تا بتوانن ئەو دەقە تایبەتیەی باس لە لەدایکبوونی مەسیح لە مەریەمی کچ دەکات بگونجێنن.

میستەر بسکت دەڵێت: ئێمە کاردەکەین بۆ گەیشتن بە روونکردنەوە و راپۆرتێك، کە کۆکبوون و رێکەوتنی تێدا زیاتر بێت لە پەرتەوازەیی، روونکردنەوەیەك هەموو کلێسا پێشوازی لێبکات، نەك تەنها ئەوانەی لەدایکبوونی مەسیح لە مەریەمی کچ وەکو راستەقینەیەکی مێژوویی وەردەگرن، بەڵکو لەلای ئەوانەش کە تەنها وەکو بۆچوونێکی لاهووتی تەماشای ئەو مەسەلەیە دەکەن.

رێبەرانی کلێساش بانگەشەی ئەوە دەکەن، کە بڕیاردانەکەی (وستمنستر) لانەبراوە، بەڵکو کورتکراوەتەوە و، شتی نوێی بەسەرهێندراوە.

بەشی خزمەتگوزارییە بێگانەکان

خوا یەسوعی هەڵبژارد -سەلامی خوای لەسەر بێت-

یەسوعی مەسیح سەلامی خوای لەسەر بێت هەرچەندە کەسێکی روحی و، دەوڵەمەند بە لێزانی و، بیرروشن و راستگۆ بووە، وەلێ بەشێوازی فەیلەسوفەکانی بیردەکردەوە، بەشێوەیەکی خاڵی لە خەم و خەفەت، باس لە هەژاران دەکات، وەك لەو دەقەی داهاتوودا هاتووە:

(ژنێك هات بۆلای بە شووشەیەك بۆنی گرانبەهاوە، بۆنەکەی رژاند بەسەریدا کاتێ لەسەر خوان بوو. قوتابیەکان کە ئەمەیان بینی، زوویر بوون و وتیان: (ئەم دەست بلاویە بۆچییە؟ دەتوانرا ئەو بۆنە گرانبەهایە بفرۆشرایە و، پارەکەی بە هەژاران بدرایە؟). عیسا بەمەی زانی، پێی وتن: (بۆچی ئەم ژنە زویر دەکەن؟ ئەو شتێکی چاکی بۆ من کرد. هەژاران گشت کاتێ لای ئێوەن، بەڵام من گشت کاتێ ئاوا لاتان نابم)[1].

بەڵام لەو کاتەی عیسا تووشی هەژاری بوو، لەو کاتەی خۆی هەژاری و پێویستی بۆهات، بە پەژارە وە هاواری کرد.

عیسا وەڵامی دایەوە و ووتی: (رێوی کونی هەیە و باڵندەکانی ئاسمانیش هێلانە، بەڵام رۆڵەی مرۆڤ -کە ئاماژە بوو بە خۆی- جێی نییە سەری بخاتە سەر)[2].

لەگەڵ ئەوەشدا دەبینین خوای گەورە هەڵیبژارد -سەلامی خوای لێبێت-، کەس ناتوانی دەست لە هەڵبژاردنی خوای وەربدات، حیکمەتەکەشی هەندێك جار لای ئێمە دیار نابێت.

---

(١) ئینجیلی (مەتتا٢٦/٧-١١.)

(٢) ئینجیلی (مەتتا ٨/٢٠ و لۆقا ٩/٥٨.)

موستەفای هەڵبژێردراو

﴿ هُوَ ٱلَّذِى بَعَثَ فِى ٱلْأُمِّيِّـۧنَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾ ﴾[١].

واتە: (هەر ئەویشە لەناو نەخوێندەواراندا پێغەمبەرێکی لەخۆیان بۆ کل کردن، کە نیشانەکانی ئەویان بۆ وەخوێنێ و لە کتێب و لە کارزانی رایان بێنێ، هەرچەندە ئەوان لە پێشوودا لەوبەڕی گومڕایی دابوون)[٢].

وەك دیارە شتێکی سەرسوڕهێنەرە، بەڵام من دوای ئەوەی رێگای خوام ناسی ســەرم سوڕنەما، خوا پێغەمبەرێکی نەخوێندەوار، بۆ ئوممەتێکی نەخوێندەوار هەڵدەبژێرێت.

"نەتەوەیێك شوانی رانەمەڕ و خەڵکێکی هەژار، سەری خۆیان لەو بیابانە چۆلە هەڵگرتووە، هەر لەوکاتەی مێژوو دروست بووە کەس گرنگیان پێنادات، پێغەمبەرێکی پاڵەوانیان بە سروش (وەحی) ەوە بۆ رەوانە دەکرێت، ئەوانیش بڕوای پێدەهێنن، سەیری ئەو جەربەزانە بکە، چۆن بوونە تاك و کەسانی دیار، کۆمەڵێکی بچووك دەبێتە جیهانێکی گەورە، لە ماوەی سەدەیەکدا عەرەبایەتی[٣] لەلایێکەوە گەیشتە غەرناتە لە ئیسپانیا و، لەلایێکی دیکە گەیشتە دەلهی لە هیندستان.

(١) سورەتی (الجمعة/٢) .

(٢) (هەژار/٥٥٣.)

(٣) وشەی عەرەبایەتی لە وتەکانی تۆماس کارلیلە، ئەگینا مەبەستی ئیسلامە، چونکە پێغەمبەر تەنها هی عەرەبان نییە و، هیچ کاتێکیش بانگەشەی بۆ عەرەبایەتی نەکرد، لە چواردەوریدا شان بە شانی عەرەبەکان، کەسانی فارس و تورك و کورد و رۆمی و، نەتەوەکانی دیکەشی لەگەڵا دابوون، بەڵام وەکو ئەمانەتی وەرگێڕان نەمانویست دەستکاری هیچ وشەیەکی بکەین-وەرگێڕی کوردی-.

لە بوێری و نەبەردی و جوانی و بلیمەتیدا دەدرەوشێتەوە، خۆری عروبە شەوقی دا بۆ چەندین نەوەی دوور و درێژ لە رووبەرێکی فراوانی جیهاندا.
بیر وباوەڕ تاکە پاڵنەری بەهێزە بۆ ژیان، ئوومەتێك مێژووەکەی بەرهەمدار دەبێت و، گیانی بەرز دەبێتەوە و سەردەکەوێت تەنها لەبەر ئەوەی دەبنە خاوەنی باوەڕ و عەقیدە، ئا ئەو عەرەبانە لەگەڵ موحەمەد و بۆ ماوەی یەك سەدە، وەك چەخماخەیێك هاتبێتە ناو ئەو جیهانە لماوی و رەشەی کەس ئاوڕی لێنەدەدایەوە؟
بەڵام چەند سەیرە، ئەو لمە دەیسەلمێنێت، کە بارودێکی تەقێندراوەیە، لە دەلهییەوە بۆ غەرناتە ئاسمانی رەوشەن کردەوە، من دەڵێم: پیاوی گەورە هەمیشە وەکو چەخماخەیێکە لە ئاسمانەکاندا، پیاوانی دی وەکو دەفرەیەکی داگیرساو چاوەڕوانی دەکەن، ئا لەو دوانەشەوە کڵپە دروست دەبێت"
ئەو بەندەی پێشەوە وتەی تۆماس کارلیلە، کە یەکێکە لە بیریارە گەورەکانی سەدەی رابردوو، لە وتارێکیدا پێشکەشیکرد لە رۆژی هەینی بەرامبەر هەشتی مایۆی ١٨٤٠، وتارەکەش بەناونیشانی (کاتێك پاڵەوان دەبێتە پێغەمبەر) بوو، گوێگرەکانیشی ئینجلیکان بوون، کە بریتین لە مەسیحییە ئینگلیزەکان.

شوێنکەوتووە هەڵبژێردراوەکان

چۆن خوا پێغەمبەرانی خۆی هەڵدەبژێرێت، بەهەمان شێوە شوێنکەوتوانیشیان هەڵدەبژێرێت. وە لە جیهانی (روح)دا هیچ گەلێك وەك گەلی جولەکە شیاوی پەیامی پێغەمبەران نەبوون، لەگەڵ ئەوەشدا موسا ناچار دەبێت بە توندی رێنماییان بکات و بڵێت:

"هەر لەو رۆژەی دەتانناسم سەرپێچی فەرمانەکانی خوا دەکەن"[1].

لە پەیمان و دوا وەسیەتی موسادا —سەلامی خوای لەسەر بێت- ئیسرائلیەکان[2] پێغەمبەرە لەسەرخۆ و نەرمەکەیان بێئومێد دەکەن، ئەو موسایەی ناچار بوو بە توندی لەگەڵیان بجوڵێتەوە لە بەرامبەر یاخیبوونی بەردەوام و بەرەنگاربوونەوە و هەڵوێستی لوت بەرزانەیان بەرامبەر رێنماییەکانی خوای گەورە:

"من ئەمێستا هەڵگەڕانەوە و گەردن رەقیتان دەزانم، ئەمەتانێ، من ئەمرۆ زیندوومە لەگەڵتاندا کەچی بەرەنگاری خوا دەبنەوە، ئەی چەندتر شیاوی ئەوەن دوای مردنی من"[3].

بەداخەوە!! چۆن بڕوا بکەم!! من رەخنە لە کارلێزانی خوا ناگرم بەوەی موسای هەڵبژارد، بەڵام لە بڕگەی داهاتوودا خەشمی خوا دەگاتە لوتکە و، بە توندی رەخنەیان لێدەگرێت و دەڵێت:

"غیرەم لێدەکەن بە شتێك کە خوا نییە، رقی منیان هەڵستاند بە شتە پووچەکانیان، بەڵام من رقیان هەڵدەستێنم و غیرەیان لێدەکەم بە کەسانێك کە گەل نین، بە ئوومەتێکی نەزان رقیان هەڵدەستێنم"[4].

---

(١) سیفری (التثنیة ٢٤/٩.)

(٢) مەبەست لە ئیسرائیلیەکان، نەوەکانی ئیسرائیلن، کە پێیان دەگووترێت (بەنو ئیسرائیل).

(٣) سیفری (التثنیة ٢٧/٣١)

(٤) سیفری (التثنیة ٢١/٣٢)

گۆڕانی یەهوود (١)

هەر کەسێك کەمترین زانیاری لە بارەی کتێبە پیرۆزەکان هەبێت، بۆی دەردەکەوێت، کێن ئەوانەی لە چاوی جولەکە لوت بەرز و شۆڤینیەکان بە گەل و نەتەوە داناندرێن و، بوونیان نییە و، ئوممەتێکی گێلن، کە لەو ئایەتەی سەرەوەدا مەبەستن، کەواتە ئەگەر کوڕە مامەکانیان لە عەرەبەکانی نەوەی ئیسماعیل مەبەست نەبن لەو ئایەتە، کە بەنوئیسرائیلیان پێدەگۆڕێت و جێیان دەگرنەوە، کەواتە جگە لە عەرەب کێن ئەوانەی وتەکانی تۆماس کارلیلیان لێدێتەدی، کە دەڵێت (سەری خۆیان لەو بیابانە چۆلە هەڵگرتووە، هەر لەوکاتەی مێژوو دروست بووە کەس گرنگیان پێنادات).
ئەوانە عەرەبەکانن، ئەسکەندەری گەورە بەسەریان تێپەڕی، ئاوڕی لێنەدانەوە، فارسەکان بەسەریاندا تێپەڕین، هیچ گرنگیان پێنەدان، میسری و یۆنانیەکان لە نەخشەکانیان لێیان بێئاگابوون و، هیچ گرنگیان پێنەدان، پرسیار ئەوەیە بۆچی هەموو ئەوانە، عەرەبەکانیان پشتگوێ خستن؟ چونکە دەبێتە خاڵێکی رەش و

---

(١) لێرەدا و، بە پێی ئەو ئایەتەی سەرەوەی تەورات، کە لە سیفری تەسنیە٢١/٣٢ بوو، ئەحمەد دیدات، ئەوە دەسەلمێنێت، کە بە پێی دەقەکانی تەورات، خوا بەڵێنی داوە، کە بەنی ئیسرائیلیەکان بگۆڕێت بۆ هەڵگرتنی پەیامی پێغەمبەرایەتی، نەتەوە و گەلێك بێنێتە جێی ئەوانەوە، کە لە هزر و بۆچوونی ئەواندا هەر بە مرۆڤ ناژمێردرێن، بەڵکو وەکو بزن و ئاژەڵ پێ پەتی ناویان دەهێندرێت. لە فەرهەنگی هیچ گەل و ئیمپراتۆرییەتێك هەر حسێبی نەتەوەشیان بۆ نەکراوە، هەموو ئەو ئیمپراتۆر و ئەوانەش کە دەستیان بەسەر دونیادا گرتووە و، کێبرکێیان بووە لەسەر فراوانکردنی سنوورییان، قەت دەستییان بۆیان نەبردووە، چونکە پێیان وابووە دەستبردن بۆ ئەوانە، دەبێتە مایەی شووڕەیی و شەرمەزاری، چونکە ئەوانە هەر نەتەوە و گەل و میللەت نینە، تا دەستیان بەسەردا بگیرێت، دەقەکەی تەوراتیش دەڵێت: "غیرەم لێدەکەن بە شتێك کە خوا نییە، رقی منیان هەڵستاند بە شتە پووچەکانیان، بەڵام من رقیان هەڵدەستێنم و غیرەیان لێدەکەم بە کەسانێك کە گەل نین، بە ئوومەتێکی نەزان رقیان هەڵدەستێنم". خوێنەری بەرێز خۆت سەر پشك بە لە شیکردنەوەی ئەو دەقە، چونکە پێم وایە زۆر روون و دیارە -وەرگێڕی کوردی-.

مایەی شەرمەزارینکی مێژوویی هەر دەوڵەتێك هێرش بکاتە سەر ئەو ئوممەتە لاوازە و تێکیان بشکێنێ و ملکەچیان بکات، چونکە ئوممەتێکی بێ نرخن.
وەلێ خوا پشتگوێی نەخستن، لە قوڵایی تاریکی هەڵیگرتنەوە و، کردنییە هەڵگری تیشکی روناکی و زانین بۆ گشت جیهان، (بە ئوممەتێکی نەزان رقیان هەڵدەستێنم)[1].
غیرە پێبردن و چاوچنۆکی و حەسادەت، هەردووکیان جێی دروستبوونی نەخۆشیەکانی دڵ و دەروونەکانن، سارە و هاجەر هەردوو خێزانی ئیبراهیمی خۆشەویستی خوا سەلامی خوای لێبێت بێنەوە یادت، حەسادەتی سارە بە میرات بۆ نەوەکانیشی گوازرایەوە، لەوانیشەوە بۆ هەموو ئوممەت و نەوەکانی جولەکە، ئەوانەی هێشتا لە دایك نەبوونە.
ماوەیەکی زۆر نییە، کتێبێکم خوێندەوە دەربارەی دۆزینەوەی دەرمان، کە دەرمانسازێکی جولەکە نووسیبوویەوە، لە بەدبەختیمەوە ناوی نووسەرەکەیم نایێتەوە بیر، لەو کاتەش کە ئەو دێڕانەم دەنووسین بۆم نەلوا کتێبەکەم دەستبکەوێت، بە هەرحاڵ ئەو وشانەی نووسەر بۆ ستاییشکردن هەڵیبژاردبوون، کە گوزارشتی پێبکات، بۆ رێزگرتن لە کوڕەمامە سامیەکانی (عەرەب)، کارێکی وای کردە دڵم رەش نابێتەوە، هەر لە هۆشمدا هەڵم گرتوون کە پێی دەگوتن: (شوانی بزن و، سەرکێشی وشترەکان، لەسەر تەختی قەیسەر دادەنیشن)، تا بەم شێوەیە و، بەو هەموو رق و کینە و سووکایەتی پێکردنەوە باسیان دەکات.
بەڵام راستەقینەیە، خوای مەزن ئەوەی ویست، بە هەمان شێوە و بەبەردەوامی حەزی خوا وادەبێت، ئەوەی حەز بکات عەزیزی دەکات، ئەوە حەزی خوایە تا تاوان و قودرەتی خۆیمان پیشان بدات.

﴿وَإِن تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُم ﴿٣٨﴾﴾[2].

(ئەگەر پشتیشی تێ بکەن، چینێکی تر بە ئێوە دەگۆڕێتەوە، کە هەرگیز وەك ئێوە ناچن)[3].

---

(١) ئەگەر هاتباو خوای مەزن جولەکەی گۆڕیبان بە ئیغریقی و رۆمانیەکان بۆ گەیاندنی پەیامی خوا، چاوچنۆکی پڕ لە رق و بەئێشی جولەکەکان بەو شێوەیە نەدەبوو.
(٢) (سورەتی محمد).
(٣) (هەزار/ ٥١٠).

دوا ئاگاداری

ئەوەی روویدا لە راستیدا هاتنەدی تەواوی پێشبینی مەسیح بوو -سەلامی خوای لێبێت-، (دواهەمینی پێغەمبەرانی بەنی ئیسرائیل)، ئەویش بە گۆڕینی هیدایەتی روحی لە رەگەزی جولەکە بۆ مرۆڤایەتی، لە وتەکانی خودی مامۆستا یەسوعیشدا هاتووە: "لەبەر ئەوە پێتان دەڵێم: پادشاهێتی خوداتان لێ دەسەندرێتەوە و دەدرێتە دەست گەلێك کە بەرووبوومی دەدات"[1].

(١) ئینجیلی (مەتتا ٢١/٤٣).

بەشی دووەم

هەندێك لە وتەكانی
مامۆستا (یەسوعی مەسیح)

پێشبینییەكەی گەورەمان مەسیح دێتەدی

﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِى ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ٦﴾[1]

واتـــــە:

(كە عیسای كوڕی مەریەمیش گوتی: لەی بەرەی لیسرالیل! لەمن پێغەمبەری خودام بۆلای لێوە، لەو تەوراتە دەسەلمێنم كە لەپێش مندا هاتووە، مژدە و لێ بێ پێغەمبەرێك لە پاش من دێ وەناو لەحمەد)[2].

(١) سورەتی (الصف/٦).
(٢) (هەزار/ ٥٥٢.)

تایبەتمەندییەکی هاوبەش

بەس سەرنج و چاوپێداخشاندنێك و خوێندنەوەیەکی خێرا بۆ ئایەتەکانی پێشەوە بەسە بۆ ئەوەی مرۆڤی موسڵمان بڕوا بکات، کە عیسا -سەلامی خوای لەسەر بێت- موژدەی داوە بە هاتنی موحەممەدی پەیامبەر و رەوانەکراوی خوا -درودی خوای لەسەر بێت-.

مرۆڤی موسڵمان سەری سوڕدەمێنێت لە فیز و لەو لەخۆباییبوون و تەسکبینیەی مەسیحیەکان، کە وای لێکردوون رووناکی چرای ناودەستیان نەبینن و، گوێ لە دەنگی ویژدانیان نەگرن، تا بگەنەوە ئەو راستەقینەی پێشەوە.

لە بەرامبەریشدا مەسیحیەکان تووشی سەرسوڕماوی و واقوڕمان بوونە، لە بەرامبەر دڵڕەقی و لوتبەرزی یەهوودیەکان، گەلێك خاوەنی ئەو بلیمەتییە پڕ لە داهێنانەن، کەچی لەبەرامبەر ناسینی مەسیحدا دەڕوخێن، هەرچەندە هەزاران پێشبینی و پێشبینی تەوراتی (پەیمانی کۆن) هەیە، هەموویان باسی گەورە و رزگارکەریان حەزرەتی مەسیح دەکەن، تاکو بیناسن. بەڵام ئایا هەردووك لا، هەم جولەکە و هەم مەسیحی وەکو یەك کوێر نین؟[1].

نا، وانییە واتێبگەین جولەکە و مەسیحیەکان بەچاکی توانای ئەوەیان نییە بگەنە راستەقینە، کێشەکە لەوەدایە ئەوان هەر لە گچکەییەوە لەسەر چەوساندنەوە و دەمارگرژی پەروەردە کراون، ئەمریکاییەکان ئەو شێوە کارە بە بەرمەجەو بەرنامە ناوی دەبەن.

منداڵەکانیان ئایەتەکان دەخوێننەوە بەبێ ئەوەی بە قوڵی تێیدا بچنە خوارەوە و بیری لێبکەنەوە، گوێ لەو ئامۆژگاریانە دەگرن کە بەخۆنازین و رازیبوون بەوەی ئەوان پێڕەوی دەکەنی تێدایە، بەبێ گەڕان بەدوای راستی و راستەقینە،

---

(١) جولەکەکان لە ناسینی عیسای مەسیح، مەسیحیەکانیش لە ناسینی موحەممەد پێغەمبەر درودی خوایان لەسەر بێت. -وەرگێڕی کوردی-.

ئێمە لە چەرخێکدا دەژین پێویستە هەموو مرۆڤێك تێیدا فێری ئەوە ببێت چۆن دەگاتە راستەقینە، خۆ ئەوە سەردەمی جادوگەری و کەشیشەیی نییە، ئەرکی سەرشانی هەموو ئافرەت و پیاوێکی موسڵمان و، رۆڵەکانی نەوەی ئەو موسڵمانانەیە، خۆی بکاتە خاوەنی رۆشنبیریەکی گشتی، هەریەکە و بەپێی توانا، ئەو ئایەتەی پێشەوە ئەزبەر بکات، لەگەڵ هەموو ئەو ئایەتانەی لەو کتێبە باسکران و، ئەوانەی دواتریش باسیان دەکەین، بۆ ئەوەی شیاوی هەڵگرتنی بەرپرسیارێتیەکانت بیت وەکو موسڵمانێك، بەتایبەتی لەگەڵ ناموسڵمانان، هیچ رێگایەکی کورتتر نییە بۆ بەهەشت وەك بانگەوازیکردن بۆ رێگای خوا.

بەڵگەکەت بخەرە روو

لەوانەیە ئەوە یەکەمجارت نەبێت، کە ئەو پێشبینیانە بخوێنیتەوە کە لە کتێبە پیرۆزەکانی جولەکە و مەسیحیەکان دەربارەی هاتنی دواهەمینی پێغەمبەران موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت هاتوون، کە خوای مەزن وەك بەزەیی و رەحمەت بۆ هەموو مرۆڤایەتی رەوانەکرد، نەك تەنها بۆ نەتەوەکەی خۆی.
لەوانەیە جارویار هەوڵی بچووکیشت دابێت تا ئەو پێشبینیانە بزانیت، کە لە ئینجیلدا دەربارەی موژدەدان بە هاتنی پێغەمبەرمان موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت هاتوون، بەڵام کاتێك داوات لێدەکرێت بەڵگەت لەسەر ئەو پێشبینیە بێنە، ناتوانیت، چونکە لە کاتی خوێندنەوەی ئەو پێشبینیانە نەتنووسینەتەوە، وازت لێهێناون تا لە بیرت چوونەتەوە، دڵنیابە هیچ بەدیلێك نییە بۆ کاری بەماندووبوون و بە ئازار (تا ئازاری زیاتر ببینی ئەوە شتەکان باشتر لە بیرت دەمیننەوە).
بۆیە ئەو قسەیەت پێدەڵێم، چونکە من لە ئەنجامی ئەزموونەوە گەیشتمە ئەو بڕوایە، ئایا تۆش هەوڵی بۆ دەدەی؟ ئەگەر خوا حەز بکات کۆمەڵێك بابەتی هەڵبژاردەی ئینجیل بە دوازدە زمانی جیاواز لەبەر دەکەم، لە نێویشیاندا بە هەردوو زمانی عەرەبی و عیبری، ئەوەش نەك بۆ خۆدەرخستن، بەڵکو بۆ دەرفەتی شیاو، کە قەناسی ئایینەکان لە کاتی وتارەکاندا بۆمانی دەرەخسێنن، تا ئیسلام لە نێو خاوەنی هەموو زمانە جیاوازەکان بڵاوبکەینەوە، زمانی نیشتیمانی هەر گەل و نەتەوەیەك کلیلی دڵانە.

لە خاکی فیرعەونەکاندا

لەگەڵ ئەوەشدا کە ئامادەسازییەکم بۆکرابوو بەرلەوەی سەفەری قاهیرە بکەم، بەڵام لە فڕۆکەخانە راگیرام تا (ڤیزەی) چوونە ژوورم پێدەدرێت، یەکێك لە بەڕێزەکانی ئەزهەریش هەوڵیدەدا هاوکاریم بکات، بەڵکە لەلای کارمەندانی تایبەت بەو کارە رێپێدانم بدرێتێ، بەڵام ئەو مرۆڤەی ئەزهەر دوای ئەوە بێئومێد دەبیت لەبەر دواخستنی ڤیزاکە و، بۆ ئەوەی بەنوێژی هەینی رابگات، چونکە پێشنوێژی دەکرد، من و یوسفی کوڕمی تەسلیم بە خانمێکی گەنجی میسری کرد، کە جوان و سەرنجڕاکێش بوو، شێوەی دەرەوەی بە ئاوروپاییان دەچوو.
دوای چەندین هەوڵ و تەقەللا و، دوای ئەوەی بە چەند هەواڵێکی خۆشەوە گەڕاوە لامان، گووتی: رەزامەندی لەسەر ڤیزەکە وەرگیراوە، بەڵام دەبێت چل دۆلار بدەن، پرسیم بۆچی؟ گووتی لە بری ڤیزەکانتان، بیست لە بری تۆ و بیستیش لەبری کوڕەکەت، منیش لە وەڵامدا گووتم: بەڵام ئێمە لەلای دەوڵەتەوە بانگهێشت کراوین، لە وەڵامدا گووتی: من هیچ لەو بارەوە نازانم، منیش هەر بە زەردەخەنەوە پارەکەم تەسلیم کرد.
لە ماوەی قسەکردنی ئەو خانمە، چۆنیەتی هەڵسوکەوتکردنی لەگەڵماندا زانیم خاوەن رۆشنبیرییەکی بەرزە و، توانای حاڵیبوونی هەیە، بۆیە بەبێ ترس و بە عەرەبییەکی ناتەواو پرسیاری ناوەکەییم لێکرد، ناوەکەی بەلای منەوە نوێ و تازە بوو، بۆیە ئێستا ناهێتەوە بیرم، دوای ئەوە لێم پرسی: ئایا تۆ موسڵمانی؟ وەڵامی دامەوە: نەخێر، من مەسیحییێکی میسریم.. ئەوە ئەو پێشەکییە بوو، کە چاوەڕوانیم دەکرد، جا پێم گووت: ئایا دەزانی حەزرەتی مەسیح بەر لەوەی بڕوات لەو جیهانە، بە حەوارییە قوتابییەکانی گووت، ئینجا دەستم کرد بە زمانی عەرەبی هەندێك لە ئینجیلی وەرگێڕدراو بۆ سەر زمانی عەرەبیم بۆ دەخوێندەوە، کە بۆ ئەو جۆرە کات و بۆنەیانە لەبەرم کردوونە.
((لكني أقول لكم الحق، أنه خير لكم أن أنطلق لأنه إن لم أنطلق لا يأتيكم

المعزي، ولكن إن ذهبت أرسله إليكم)).
واتە: (بەڵام من راستیتان پێدەڵێم: باشتر وایە بۆتان کە بڕۆم، چونکە ئەگەر من نەڕۆم، یارمەتیدەرتان بۆ نایەت. بەڵام گەر بڕۆم بۆتانی دەنێرم)[1].
پێویستیم بەوە نەبوو ئەو ئایەتەی سەرەوەی لە عەرەبی بۆ وەربگێڕمە سەر زمانی ئینگلیزی، چونکە وەکو عەرەبێك ئەو خانمە بە تەواوی لە مانای تێدەگەییشت، بەڵام بۆ ئەو خوێنەرانەم کە زمانی عەرەبی نازانن، ئایەتەکەی ئینجیل بە زمانی ئینگلیزی پێشکەش دەکەم، کە لەو وەختەی بێئیش بووم خۆم لەبەرم کردووە، تۆش بۆت دەلوێت هەمان ئەو کاتە بۆخۆت برەخسێنیت، ئەگەر ئایینی خوات خۆش دەوێت و، حەز دەکەیت لە نێو خەڵکی بڵاوی بکەیەوە.
(ئا لێرەدا مامۆستا ئەحمەد دیدات ئەو ئایەتەی سەرەوە کە بە عەرەبی پێشکەش کرد، بە ئینگلیزیش دووبارەی دەکاتەوە، بەم شێوەیە:

" Neverthless I tell you the truth، it is expendient for you that go away، for if I go not away، the comforter will not come into you، but if depart، I will send him unto you "

بانگەوازی بۆ هەموو ئەو برایانە دەکەم، کە دەتوانن خوێندنەوە بە زمانی عەرەبی وەربگرن ئەو وشەی سەرەوە (المعزي) شان بە شانی تەرجەمە ئینگلیزیەکەی پێشەوە جوان لەبەر بکەن، دەرفەتیش دەڕەخسێت تا بەکاری بێنی و سوودی لێوەربگریت، ئەو ئایەتە لەگەڵ زمانەکانی دیکە بەکاربهێنە کە دەیانزانی، بەپێی شارەزابوونت لە زماندا کەڵکی لێوەردەگریت، توانای تۆش بۆ مژدەدان بە ئایینی ئیسلام لە نێو خەڵکیدا گەورەتر دەبێت.
وشەی (Comforter) کە لەپێشەوە گووتمان، لە عەرەبیدا وشەی (المعزي) واتە یارمەتیدەریان لەبەرامبەردا داناوە، بۆیە لەو خانمەی قاهیرەم پرسی: ئەو یارمەتیدەرەی لەو پێشبینییە مەبەستە کێیە؟ گووتی: نازانم. ئافرەتێکی ئەمین

---

(١) ئینجیلی (یوحەننا ٧/١٦).

و راستگۆ بوو، نەیدەویست بچێتە ناو باسێکەوە کە نایزانێت. پێم گووت: ئێمە (موسڵمانان) لە قورئانی پیرۆزدا هەواڵمان پێدراوە، کە عیسای مەسیح سەلامی خوای لەسەر بێت، ئـــەوەی بە قوتابییەکانــی گووتــووە، کە گووتوویەتی:

﴿ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ ﴾[1].

واتە: (مژدە و لێ بێ پێغەمبەرێك لە پاش من دێ وەناو ئەحمە)[2].

ئینجا پێم گووت: ئەحمەد ناوێکی دیکەی موحەمەدە، مەبەست لەو یارمەتیدەرەی کە ئینجیل موژدە بە هاتنی دەدات، موحەمەدە.

بە سەرسامییەوە گووتی: کاری ئەو میسریانە سەیرە (مەبەستی میسرییە موسڵمانەکان بوو) فیلمە سینەماییەکان نمایش دەکەن، ئێمەش (مەبەستی ئافرەتە مەسیحیەکانە) دەبەنە شوێنی سەماکردن، بەڵام یەکێکیان هیچ هەواڵێکی ئەو یارمەتیدەریان پێنەداوین.

لە ماوەی گفتوگۆکردن لەگەڵ ئەو خانمە و، پێش ئەوەی فرۆکەخانە جێبهێڵم، خوای گەورە توانا و ویستی پێبەخشیم تا لەسەر ئەو بابەتە بنووسم.

لە ماوەی داهاتوودا بۆت دەردەکەوێت، کە ئەو یارمەتیدەر (المعزی)ەی لە ئینجیلی یۆحەننا ٧/١٦ هاتووە، یەك مانای هەیە لەگەڵ ئەو (ئەحمەد)ەی لە ئایەتی ٦ی سورەتی سەفدا هاتووە، ئەوەش لەو کاتەی لە دەستپێکی ئەو باسەدا ئەو ئایەتانە شیدەکەینەوە.

---

(١) سورەتی (الصف/٦).

(٢) (هەژار/ ٥٥٢).

بەڵگەیێك لە ئینجیلدا

بیربکەوە، تا سەدەی شەشەمی ساڵنامەی مەسیحی، لەو کاتەی موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت قورئانی پیرۆزی کەلامی خوای دەگووتەوە، کە بەوەوە سروش و وەحی بۆهات[1]، هێشتا ئینجیل وەرنەگێڕدرابووە سەر زمانی عەرەبی، نەیدەتوانی وەك مرۆڤێك ئەوە بزانێت، کە ئەو قسەکانی پێغەمبەری پێشخۆی عیسا سەلامی خوای لەسەر بێت بەجێدەگەیەنێت و دێنێتەدی، تا دوورترین مەودا.

﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم﴾

واتە: (کە عیسای کوڕی مەریەمیش گوتی: ئەی بەرەی ئیسرائیل! ئەمن پێغەمبەری خودام بۆلای ئێوە).

(١) موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت پێشبینی دیکەشی هێناوەتەدی، لەوبارەوە ئەو کتێبەمان بخوێننەوە بەناوی (ئینجیل چیدەڵێت دەربارەی موحەمەد) لاپەڕە ١٤، راستەوخۆ لە مەڵبەندی ئیسلامی لە باشووری ئەفریقیا IPCI داوا بکە.

یەسوع تەنها بۆ یەهوودیەکان ناردراوە

"عیسا ئەو (دوازدە) انەی ناردوو ووتی: ئەو ڕێگەیە مەگرن کە بەناو ناجولەکاندا[١] دەڕوات[٢]، مەچنە شاری سامریەکان*، بەڵکو بەتایبەتی بڕۆنە لای مەڕە وون بووەکانی ماڵی ئیسرائیل"[٣].

بۆ سەگەکان نەهاتووە

"ژنێکی کەنعانی[٤] خەڵکی ئەو دەوروپشتە بوو، لە عیسا هاتە پێشەوە و هاواری کرد: (گەورەم، ئەی ڕۆڵەی داود، بەزەییت پێمدا بێتەوە، کچەکەم بەشێوەیەکی زۆر خراپ ڕۆحی پیسی تیایە)[٥]، بەڵام عیسا وەڵامی نەدایەوە. قوتابیەکانی هاتن لێی پاڕانەوە و پێیان ووت: (شتێکی بۆ بکە، ئەو بەدوامان هاوار دەکا). وەڵامی دایەوە: (من تەنها بۆ مەڕە وون بووەکانی ئیسرائیل نێرراوم.)، بەڵام ژنەکە لێی نزیك بووەوە، کڕنۆشی بۆ برد و ووتی: (گەورەم یارمەتیم بدە.)، عیسا وەڵامی دایەوە:

---

(١) نا جولەکە، واتە ئەو خەڵکانەی جولەکە نینەء، لە نەتەوەی بەنی ئیسرائیل نینە، واتە تەنها بۆ ئەوان بڕۆن. -وەرگێڕی کوردی-.

(٢) ئینجیل لە وەرگێردراوی سەر زمانی عەرەبیدا وشەی (الأمیین) بەکارهێندراوە، کە بە مانای (ناجولەکە) دێت.

(٣) ئینجیلی (مەتتا: ١٠/٥-٦.)

(٤) لە ئینجیلی مەرقۆسدا هاتووە: ژنەکە ئیغریقی بوو.

(٥) واتە (شێت بووە) وەك لە عەرەبیەکەدا نووسراوە (مجنونه جدا). -وەرگێڕی کوردی-.

(ناشێ نانی منداڵان ببڕێ و فڕێ بدرێ بۆ سەگ.)"[١].
ئەو ئایەتانە ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن، کە عیسا رایگەیاندووە: بەوەی ئەو بۆ هەموو مرۆڤایەتی نەهاتووە، بەڵکو پێغەمبەرایەتی ئەو تەنها بۆ یەهوودیەکانە و....، بەدرێژایی تەمەنیشی هیچ کەسێکی غەیرە جولەکە نەچووە سەر دینی ئەو، سەبارەت بە هەڵبژاردەکانیشی، کە دوازدە قوتابیەکانی بوون، ئەوانەی حەواریەکانیان پێدەڵێن، دووپات کراوەتەوە، کە ئەوانیش سەر بە هەمان هۆز و عەشیرەتن، بۆیە پێشبینییێکی دیکەشی هات، کە لەوانەیە ئاوا هاتبێتەدی "کاتێ رۆڵەی مرۆڤ (ئاماژە بەخۆی دەکات) لەسەر تەختی شکۆمەندی خۆی دادەنیشێت و، ئێوە (مەبەستی قوتابیەکانیەتی) کە دوام کەوتوون لە کاتی نوێبوونەوەدا لەسەر دوازنە تەخت دادەنیشن، تاکو دوانزە هۆزەکەی ئیسرائیل تاوانبار بکەن"[٢].

---

(١) ئینجیلی (مەتتا ١٥/٢٢-٢٦).
(٢) ئینجیلی (مەتتا ١٩/٢٨).

ئایینێکی نوێ نییە

﴿ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ ﴾

(ئەو تەوراتە دەسەلمێنم کە لەپێش مندا هاتووە).

مەسیح لەنێو یەهودیەکاندا کەسێکی نەرم و زمان شیرین نەبوو، وەك هەریێك لە (عاموس و جزقیال و ئیشعیاو ئەرمیا) کە پێش ئەو هاتن، بەپێچەوانەوە خاوەن بڕیاری یەکلاییکەرەوە بوو بۆ ئیدانەکردنی شەکلیات و دووڕوویی جولەکەکان، ئەو تێڕوانینە تازە و نامۆیە و، ئەو هەوڵ و کۆششە بۆ موژدەدان و تەبشیر شوێنەوارێکی خراپی لەلای سەرکردایەتی قەشەکانی یەهودی بەجێهێشت.
بۆیەش زانایان و پیاوانی ئایینی جولەکە (الکتبە والفریسیین)[1] جار لە دوای جار لەگەڵی دادەنیشتن تا راستگۆیی ئەوە تاقی بکەنەوە.
ئەویش بۆ ئەوەی گومانەکانیان ئارام بکاتەوە، بەوەی ئەو ئایینێکی تازەی نەهێناوە، بەڵکو جەخت لەسەر رێنمایی و رێبازی پێغەمبەرانی پێشخۆی دەکاتەوە، گووتی:
"وابیرنەکەنەوە من هاتووم (شەریعەت)* یان ووتەی پێغەمبەران* لابەرم، من نەهاتووم لای بەرم، بەڵکو تەواوکەرم بۆی. راستیتان پێدەڵێم: هەتا زەوی و ئاسمان لە ئارادابی، ووشەیەك یان خاڵێکی شەریعەت لەناو ناچێ، تا هەمووی دێتەدی. ئەوەی سەرپێچی خاڵێکی بچووکی ئەم راسپاردانەی کرد و خەڵکی فێر کرد وابکەن، لە پادشاهێتی ئاسمان بە بچووکترین ناودەبرێ. بەڵام ئەوەی ئیشی پێدەکات و خەڵکی فێر دەکات، لە پادشاهێتی ئاسمان بە مەزن ناودەبرێ"[2].
ئەو ئایەتەی قورئان کە دەفەرموێت: ﴿ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ ﴾.

---

(١) واتە: زانایانی جولەکە.
(٢) ئینجیلی (مەتتا ٥/١٧-١٩).

واتە: (ئەو تەوراتە دەسەلمێنم کە لەپێش مندا هاتووە). ئەو حەوت وشەیە لەگەڵ ئایەتە رابردووەکانی ئینجیلی مەتتا بەراورد بکە، تێبینی دەکەیت، لەو تەعبیرەی قورئاندا هیچ درێژەپێدانی قسەی ناوێت، ئەو جۆرە تەعبیرە گەیاندنی پەیامی خوایە بەشێوەیەکی کورت و روون و ورد و بەبێ کەموکوڕی[1].

(خوای راستەقینە پێغەمبەرانی خۆی هەڵبژاردوون و، بە دەنگێك قسەی دەگەڵ کردوونە، کە لە دەنگی گرمەی هەور بەهێزترە)، (ئەوە بەشێکە لە کتێبی - روح الإسلام- بەرێز ئەمیر عەلی).

قورئان هات تا هەڵبستێت بە دووپاتکردنەوە و راستکردنەوە و تەواوکردنی پەیامی سروشی خوایی، یان بۆ تەواوکردنی ئەوە بەشەی لە دەست کەسانی نا ئەمین تەرك کراوە و لە وەحی و سرووشی خوایی لابراوە.

﴿ وَمَا كَانَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٧﴾ ﴾[2].

واتە: (ناگونجێ ئەم قورئانە هی خودا نەبێ و هەڵبەسترابێ. ئەم قورئانە باوەڕدەکا بەو کتێبەی کەوا لەپێشدا هاتووە و ئێستا لەبەردەستێ دایە و رۆشنیشی دەکاتەوە، هیچ گومانی تێدانییە لەلایەن پەروەرێنی گش جیهان رایە)[3].

چەند هەواڵێکی خۆش:

﴿ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِى ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ ﴾[4].

واتە: (مژدە و لابێ پێغەمبەرێك لە پاش من دێ وناو ئەحمەد)[5].

---

(١) واتە ئەگەر بەراورد لە نێوان ئایەتەکەی ئینجیل و، ئایەتەکەی قورئان بکەیت، هەردووکیان وەك یەك باس لەوە دەکەن، کە عیسا پێغەمبەر بۆ ئەوە هاتووە، کە باوەڕ بە تەورات بهێنێت و، دووپاتی ناوەڕۆکی تەورات بکاتەوە، هەردووك دەقەکە یەك مانا دەدەن. -وەرگێڕی کوردی-.

(٢) (سورەتی یونس).

(٣) (هەزار / ٢١٣).

(٤) سورەتی (الصف / ٦).

(٥) (هەزار/ ٥٥٢)

وای بە شیاو و بە کەڵك دەزانم، ئەو راڤە و لێکدانەوەی عەبدوڵلا یوسف عەلی دەربارەی وشەی (ئەحمەد) پێشبخەم، کە لەوەرگێڕانە ئینگلیزیەکەی پێشکەشی کردووە، منیش ئا لێرەدا پیت بە پیت وەکو خۆی پێشکەشتانی دەکەم، وەلا پێش ئەوەش سوپاس و پێزانین و سەرسامی خۆم پێشکەش دەکەم بە دەزگای مەلیك فەهد بۆ قورئانی پیرۆز لە مەدینەی مونەوەرە، کە هەڵدەستێت بە چاپکردنی چەندەها نوسخەی قورئانی پیرۆز و ماناکانی بە هەموو زمانەکانەوە.
دەزگای ناوبراو هۆکارەکانی هەڵبژاردنی وەرگێڕانەکەی یوسف عەلی بۆ بە چاپگەیاندن و بڵاوکردنەوەی، لەو وشانەی خوارەوە پوخت کردۆتەوە:
(لە ماوەی رابردوو زۆر هەوڵی تاکەکەسی دران بۆ وەرگێڕانی ماناکانی قورئانی پیرۆز، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی هەوڵی تاکەکەسی بوون، بەوەش پتر کەوتبووە ژێر لایەنگیری و بۆچوونەکانی ئەو کەسە بۆ ماناکانی قورئانی پیرۆز، جا بۆ ئەوەی وەرگێڕانێك دەربهێنین جێی پشتپێبەستن بێت لەرووی متمانەپێکردنەوە و، دووربێت لە ئامانج و بەرژەوەندی تایبەتی، فەرمانی مەلەکی ژمارە (١٩٨٨٨) لە (١٦ / ٨ /١٤٠٠ کۆچی) دەرچوو، کە لەلایەن خزمەتگوزاری هەردوو حەرەمی پیرۆز مەلیك فەهد کوڕی عەبدولعەزیز دەرچووە لەو کاتەی سەرۆکایەتی وەزیرانی پێسپێردرابوو، بەوەی وەرگێڕانەکەی عەبدوڵلا یوسفیان هەڵبژارد، ئەوەش لەبەر تایبەتمەندییە دیارەکانی ئەو وەرگێڕانە، وەك ئەوەی بۆ دارێژتن و بەراوردکردنی وشەکان لەگەڵ مانا بنەڕەتییەکانی قورئانی پیرۆز شێوەیێکی بەرزی هەڵبژاردووە، کە لەگەڵیشیاندا تێبینی زانستی و لێکدانەوەی نووسیوون.
سەرۆکایەتی گشتی توێژینەوەی ئیسلامی و فەتوادان و بانگەوازی و ئیرشاد.
لە وەرگێڕانەکەی عەبدوڵلا یوسفدا زیاتر لە شەش هەزار راڤە و لێکدانەوەی تەفسیری قوڵ هەن، ئەو لێکدانەوەی خوارەوەش یەکێك لەو سێ لێکدانەوانە، کە دەربارەی پێشبینی گەورەمان عیسا هاتووە دەربارەی هاتنی موحەمەدی پێغەمبەری خوا درودی خوای لەسەر بێت.

لێکدانەوەی ژمارە ٥٤٣٨

ئەحمەد و موحەممەد واتە ئەو کەسەی جێی سوپاسکردن و پێداهەڵگووتنە، ئەوەش لە زمانی یۆنانیدا هەمیشە بە وشەی (بیریکلیتوس) وەردەگێڕدرێت، ئەو ئینجیلی یۆحەنای ئێستا لە ئایەتەکانی (١٦/١٤، ٢٦/١٥. ٧/١٦) وشەی (Comforts) یامەتیدەر -المعزي-) لە نوسخە ئینگلیزیەکەی بەکاری دەهێنێت. وەك تەرجەمەی وشە یۆنانیەکە (باراکلیتۆس)، کە بە مانای (شەفاعەتکار، یان بەرگریکار) دێت، کە بەکەسێك دەگووترێت بۆ هاوکاریکردنی کەسانێکی دیکە بانگ بکرێت، یان هاوڕێیەکی دڵسۆز، زیاتر بەو مانایانە دێت لەوەی بەمانای (یارمەتیدەر) بێت[1].

ئەو مامۆستایانەی شارەزان لە لاهوتیدا دەڵێن: وشەی (باراکلیتۆس) لە ئەسڵدا وشەی (بیریکلیتۆس)ە و گۆڕاندراوە و، تەحریفکراوە لە قەولی ئەسڵی یەسوعی مەسیحدا کە پێشبینی هاتنی پێغەمبەری هەر بەناوی ئەحمەد تێدایە. خۆ ئەگەر بە (باراکلیتۆس)یش بخوێنینەوە، هەر دەبێتە بەڵگە لەسەر پێغەمبەری رێزدار، کە بەرەحم و بەزەیی و شەفاعەتکار بوو بۆ هەموو بوونەوەرێك، وەك خوا دەفەرمووێت : ﴿ وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا رَحۡمَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ ١٠٧ ﴾[2].

واتە: (ئێمە هەر بۆیە تۆمان نارد کە بەزەیی و چاکەیەکبی بۆ هەموو خەڵکی دنیایە)[3].

هەروەك بۆ ئیمانداران‌یش دڵسۆز و بەبەزەیی بوو، وەك خوا دەفەرمووێت

---

(١) واتە: وشەکە لە بنەڕەتدا (بیریکلیتوس)ە، کە بە مانای یارمەتیدەر دێت، ئەوەش راستەوخۆ پێغەمبەر موحەممەد دەگرێتەوە، بەڵام ئەوان وشەکەیان گۆڕیوە بۆ (باراکلیتۆس)، کە بە مانای شەفاعەتکار دێت، ئەوەش بۆ ئەوەی بە گومانی خۆیان لە موحەممەد پێغەمبەر دووری بخەنەوە، بەڵام دیدات پێی وایە ئەو کاتیش لە موحەممەد پێغەمبەر دوور ناکەوێتەوە، چونکە بەپێی دەقی قورئانی موحەممەدی پەیامبەری ئیسلام شەفاعەتکارە. -وەرگێڕی کوردی-.

(٢) (سورەتی الأنبیاء/ ١٠٧).

(٣) (هەژار/٣٣١).

﴿بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ رَءُوفٞ رَّحِيمٞ ۝١٢٨﴾ [1].
واتە: (دڵسۆزی باوەڕدارانە و دلۆڤانە)[2]. هەروەها تەماشای لێکدانەوە و تەعلیقی ژمارە(٤١٦)ش بکە.

﴿فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ قَالُواْ هَٰذَا سِحۡرٞ مُّبِينٞ ۝٦﴾ [3].
واتە: (وەختێ بە چەند نیشانەی دیاری دەرەوە هاتەلایان، گووتیان: ئەمە هەر بە ئاشکرا جادوە)[4].
ئا ئەوە ئایەتی شەشەمی سورەتی سەفە، کە جێگای خوێندنەوە و باسکردنە.
- خوای گەورە زۆرێك پێشبینی پێغەمبەرانی بۆ مرۆڤایەتی هەناردووە دەربارەی هاتنی موحەممەدی پەیامبەری خوا درودی خوای لەسەر بێت، لە وەختی هاتنیشی بە درێژایی تەمەنی زۆر نیشانەی دیار و ئاشکرای لێوەدیارکەوتن، هەر لە منداڵیەوە تا وەفاتی کرد، کە ژیانەکەی و ئەو کارانەی رایپەڕاندن موعجیزەیەکی گەورە بوون، جەنگی کرد و سەرکەوت بەسەر فەساد و خراپەکاریدا، بەبێ ئەوەی کەس فێری بکات و، لە کەسیش فێر ببێت، ئێمەمانانیشی فێری بەرزترین و گەورەترین پلەی حیکمەت و لێزانین کرد، دڵە رەقەکانی وەك بەردی، نەرم کردن و، دڵە لاواز و بێ ورەکانی بەهێزکردن، لە تێکڕای قسە و کردارەکانیدا کەسانی زانا و خاوەن حیکمەتی بێلایەن دەتوانن دەسەڵاتی خودا ببینن کە لە پشتەوە هاوکاریەتی. لەگەڵ ئەوەشدا بێدینە گومانـاویەکان ئەو راستەقینەی دیار و ئاشکرایە بە جادووگەری -جامبازی- فرت و فێڵ ناودەبەن.
تۆماس کارلیل لە لاپەڕە (٨٨)ی کتێبەکەی بەناونیشانی (پاڵەوانان و ئایینی پاڵەوانان)دا دەڵێت: ئەوان ئەو کار و بەرهەمە موعجیزەی پێغەمبەرایەتییە بە جادووگەری و جامبازی و لەڕێلادان ناودەنێن، ئەوەی بووەتە بەهێزترینی راستەقینەکانی مێژوو لە رووی توندی و خاوەنی توانای خۆڕاگری، یاخیترین هەقیقەتێکیشی بۆ گۆڕان دروستکردن، ئەوەش بێگومان ئیسلامە.

(١) (سورەتی التوبة/١٢٨).
(٢) (هەزار/٢٠٧).
(٣) (سوره الصف/٦).
(٤) (هەزار/٥٥٢).

بەشی سێیەم

هەر محمد دروودی خوای لەسەر بێت باراکلیت (یارمەتیدەر)ە

بەلای توێژەرەوە دڵسۆز و بێلایەنەکانەوە، شتێکی دیارە کە موحەممەد درودی خوای لەسەر بێت هەر ئەو، ئەو باراکلیت و یارمەتیدەر و هاوکار و بەرگریکار و ئامۆژگاریکارەیە کە پێشبینیەکانی عیسا پێغەمبەر سەلامی خوای لەسەر بێت لە ئینجیلی یۆحەننا ئاماژەی بۆ کردووە. بەملیۆنەها پیاو و ئافرەتی مەسیحی —وەك ئەو خانمە بەڕێزەی لە فڕۆکەخانەی قاهیرە قسەم دەگەڵیدا کرد- هەن زۆر پێویستیان بەو پەیامە سادە و ڕاستگۆیە هەیە، وەلێ بەداخەوە ئێمە فرمێسك لەسەر مەسیح دەڕێژین بەبێ ئەوەی لەقسەکانی تێبگەین.

وەك ئینجیل خۆی دەڵێت: "جا (عیسا) بە قوتابیەکانی ووت: (دروێنە زۆرە، کرێکار کەمە)[1].

---

(١) ئینجیلی (مەتتا ٩/٣٧).

زمانی یەسوع سەلامی خوای لەسەر بێت

لە قورئانی پیرۆزدا خوای مەزن و باڵادەست وشەی (ئەحمەد) کە ناوێکی دیکەی موحەممەدی پێغەمبەری خوایە درودی خوای لەسەر بێت داینلوە لەسەر زاری مەسیح سەلامی لەسەر بێت، بەڵام مەسیحییە زۆربلێ و ئینجیلییە خوێن گەرمەکان فشە و گاڵتەیان بەو راستەقینە و هەقیقەتە دێت..

مرۆڤی موژدەدەری مەسیحی نکۆڵی لەوە ناکات کە عیسا پێشبینی ئەوەی داوە، کە مرۆڤێك لە دوای وی دێت، بەڵام بەلایانەوە ئەحمەد دوورە لەو مەبەستە دیارەی مەسیح.

ئەو ناوەی بڵاوە و قبوڵە لەلای مەسیحیەکان (Comforters)ە، کە بەمانای هاندەر یان تواناکار یان دڵنەواکەر یان یارمەتیدەر[1] دێت، بەڵام ئەو ناوانە هیچ لە باسەکە ناگۆڕن، با هاوکار یان یارمەتیدەر یان بە هەر مانایەکی دیکەی لەو چوارچێوەیە بێت، لە ماوەی داهاتوودا هەندێك بەلای وشەی (Comforters) بە مانای یارمەتیدەر یان هاوکار رادەوەستین، چونکە ئەو مانایە بەکاردەهێندرێت و، زیاتر بڵاوە بەلای زۆربەی وەرگێڕانەکانی نوسخەی مەلیك چیمس.

جا تۆ پرسیار لە بەرامبەرەکەت بکە، کە گفتوگۆت لەگەڵدا دەکات: ئایا یەسوع بەزمانی ئینگلیزی قسەی دەکرد؟ ئەو وەڵامت دەداتەوە: نەخێر. جا ئەگەر قسەت دەگەڵ مەسیحییێکی عەرەب بوو لێی بپرسە ئایا مەسیح وشەی (المعزی) بە زمانی عەرەبی بەکارهێناوە[2]. بێگومان بە نەخێر وەڵامت دەداتەوە، چونکە عیسا بە زمانی عەرەبی قسەی نەدەکرد. ئەی ئایا مەسیح وشەی

---

(١) لە ئینجیلی وەرگێڕدراو بۆ سەر زمانی کوردی، ئەوەیان بە مانای (یارمەتیدەر) لێکداوەتەوە. -وەرگێڕی کوردی-.

(٢) ئەگەر لەگەڵ مەسیحییێکی کوردیش قسە دەکەی لێی بپرسە: ئایا عیسا پێغەمبەر وشەی (یارمەتیدەر)ی زمانی کوردی بەکارهێناوە. -وەرگێڕی کوردی-

(یمپوکوزیزی) بەکارهێناوە وەك لە زمانی زولیدا هاتووە، یان وشەی (نزوستر) ی بەکارهێنـــاوە وەك لە ئینجیلە ئیفریقـاییەکاندا هاتووە، وەڵامی یەکلاکەرەوە بۆ هەموو ئەوانە: نەخێرە.

مەسیحیەکان شانازی بەوە دەکەن و جێی خۆشیانە، کە تەواوی کتێبی پیرۆزیان بۆ سەر سەدان زمانی جیاواز وەرگێڕاوە، پەیمانی نوێش (العهد الجدید) -کە ئەو پێشبینییەی لەخۆگرتووە- بۆ پتر لە دوو هەزار زار و شێوەزار وەرگێڕاوە، کەواتە بلیمەتی مەسیحی زیاتر لە ٢٠٠٠ ناوی لێك جیاوازیان لە ٢٠٠٠ زمانی جیاواز دروستکردووە بۆ ئەو کەسەی پاڵێوراوە ببێتە جێنشینی عیسا (Comforters- یارمەتیدەری بەرگریکار).کەواتە ئەو وشە ئینگلیزیەی ئەوان جەغتی لەسەر دەکەنەوە، بەهەمان شێوە قسەی مەسیح نیە، بەڵکو قسەی مەسیح هاوماناي ئەحمەدە.

شەبەنگی پیرۆز یان رۆحی پیرۆز

باوکانی کلێسا پەرمیان بە نەخۆشییێك دا لەو کاتەی ناوی خەڵکیان تەرجەمە کردنەوە، کە مافی ئەوەیان نییە، بۆ نموونە عیسا کراوەتە جەسوس (Jesus)، مەسیح کراوەتە کریس (Christ)، کیفاس کراوەتە پیتر (peter) زۆری دیکەش بەهەمان شێوە[1]. ئەوەی لە هەمووان لە راستییەوە نزیکتربێت لە زمانی ئەسڵی مەسیح لە کتێبە پیرۆزەکاندا وشەی یۆنانی (باراکلیتوس)ە، چونکە هەموو ئینجیلەکانی دیکە لەوەوە تەرجەمە کراونەتەوە، هەرچەندە دەکرێ ئەوەش وەرنەگیرێت، چونکە مەسیح سەلامی خوای لێبێت بە یۆنانیش قسەی نەکردووە، وەلێ بۆ ئەوەی کۆسپ و تەگەرە نەخەینە بەردەم ئەو لێکۆڵینەوەیە، لێگەڕێ وشەی یۆنانی (باراکلیتۆس) و هاووێنە ئینگلیزییەکەی (کمفورتر) وەربگرین، کە بە مانای (یارمەتیدەر) دێت.
لە هەرلێکۆڵەرەوەیێکی مەسیحیەت بپرسی: مەبەست لەو وشەی (کمفورتر) یارمەتیدەر چییە؟ وەڵامت دەداتەوە: مەبەست رۆحی پیرۆزە (الروح القدس)، هەروەك لە ئینجیلی یۆحەننا (١٤/٢٦)دا هاتووە، ئەو بڕگەی سەرەوە بەشێکە لە ئایەتی ٢٦، لە ماوەی داهاتوودا مامەڵە لەگەڵ تەواوی ئایەتەکەدا دەکەین بۆ ئەوەی ماناکەی روون ببێتەوە، بەڵام پێشتر وازمان لێبێنە با لێکۆڵینەوەیەکی ئەقڵیەتی مەسیحی بکەین، بەو پێیە رەچاوی ناوبردنە هەڵەکەشیان بکەین، کە دەڵێن: مەبەست رۆحی پیرۆزە.

(١) لە هەموو زمانێکدا شت دەکرێت مانا بکرێتەوە، بەڵام ناوی تایبەتی کەسەکان، یان ناوی تایبەتی هەرشتێك ئەوە دەبێت چۆن داندراوە وەکو خۆی بنووسرێتەوە، نەك ماناکەی، بۆ نموونە ئێمە کە ناوی پێغەمبەری ئیسلام دەهێنین دەبێت بڵێین موحەمەد، نەك بڵێین: سوپاسکراو، چونکە ناوی تایبەتییە نابێت دەستکاری بکرێت، یان کەسێك کوڕێکی خۆی ناودەنێت (سعید) ناکرێت، لە کوردیدا ناوی بنووسی دڵشاد، چونکە باوکی ئەو، ناوی سەعیدی کردووە، نەك ناوی دڵشاد، وەلێ مەسیحیەکان بەبێ رەچاوکردنی ئەو تایبەتمەندییە هەڵستاون بە ماناکردنەوەی زۆربەی ناوەکان، ئەوەش هەڵەیەکی گەورەیە لە هەموو زمانێکدا. -وەرگێڕی کوردی-.

وشەی رۆحی پیرۆز لە بنەڕەتدا لە وشەی (pneuma) یۆنانی وەرگیراوە، کە بە مانای (دەروون، یان رۆح و گیان، یان غاز، یان با) دێت، لە کتێبە پیرۆزەکانی یۆنانیدا یەك وشەی جودات دەستناکەوێت تا گوزارشت لە بری (رۆح و گیان) بکات، ئەمرۆکە مەسیحیەکان شانازی بەوە دەکەن، کە ٢٤٠٠ دەستنووسی ئەسڵیان لەلا هەیە، ئەگەرچی لەو هەمووانە دوانت دەستناکەون لەگەڵ یەك تێکبکەنەوە.

دەربارەی دەستنووسەکەی مەلیك چیمسیش، کە بەنوسخەی سەرچاوەش دادەندرێت، هەروەها نوسخەی رۆمانی کاسۆلیکیش لە کاتی ماناکردنەوەی وشەی (Pneuma)ی یۆنانی پێشخستن و ئەفزەلیەتیان داوەتەوە وشەی (ghost) واتە شەبەنگ یان تارمایی، لە جیاتی وشەی (Spirit) بە مانای رۆح و گیان[1].

بەڵام پاقژکەرەوانی نوسخەی قیاسی بژارکراو، کە ئێستا نوێترین نوسخەی ئینجیلە، ئەوان بە گەڕانەوە بۆ کۆنترین دەستنووسی یۆنانیەکان، ئەو بژارکارانەی وەسفی خۆیان بەوە دەکەن، کە ئەوان زانان، پایەدارترین زاناکانی مەسیحینە و، پەنجا تائیفەی مەسیحیەکانیش پشتیان دەگرن، هەڵستاون وشەی (holy ghost) واتە (شەبەنگ یان تارمایی پیرۆز)، گۆڕیان کردیانە (holy Spirit) واتە رۆحی پیرۆز، هەر بۆیە لێرەو لە داهاتوودا لە هەموو وەرگێڕانە نوێیەکاندا وشەی (کومفوتر) واتە یارمەتیدەر بە رۆحی پیرۆز دەخوێنیتەوە. لەگەڵ ئەوەشدا مەسیحییە دەمارگیرەکان بە لوتبەرزییەوە دەست بە وشەی (تارمایی) کۆن دەبەستن و، ئاوڕیان لە نوسخە نوێیەکان نەداوەتەوە، بۆیە واچاکترە ئێمەش هەر لەسەر کۆنەکە قسە بکەین، کە دەکاتە هەردوو نوسخەی مەلیك چیمس و نوسخەی رۆمانی کاسۆلیك[2].

---

(١) واتە ئەو دوو نوســـخەی لەلای مەسـیحیەکان بە سەرچاوە دادەندرێن، ئەو وشەیەیان بە مانای رۆح لێکنەداوەتەوە، بەڵکو بە مانایی تارمایی و شەبەنگیان لێکداوەتەوە. -وەرگێڕی کوردی-.

(٢) چونکە ئەو کۆنترە و پتر جێگەی راستییە، لەوەی تازە و نوێ، کە دوای چەندەها ساڵ بۆی دروستکراوە و گۆڕاوە. -وەرگێڕی کوردی-.

سەبارەت بە تەعبیر و نووسینەوەی نوێ ئەو ئایەتەی جێگەی لێکۆڵینەوەیە بەم شێوەیە دەیخوێنیتەوە.

"وأما المعزى (الذي هو الروح القدس) الذي سيرسله الأب باسمى فهو يعلمكم كل شيء، ويذكركم بكل ما قلته لكم"[١].

(But the comforter which is the holy spirit whom the father will send in my name، he shall teach you all things and bring all things to your remembrance what so ever I have said unto you)[٢].

لە کوردییەکەشدا بەم شێوەیە هاتووە "بەڵام رۆحی پیرۆز، ئەو یارمەتیدەرەی باوك بەناوی من دەینێرێ، هەموو شتێکتان فێردەکات، هەروەها هەموو ئەو شتانەی پێم ووتوون بیرتان دەخاتەوە"[٣]، [٤].

ئەگەر تۆ لێکۆڵەرەوەیەکی ئینجیل بیت، پێویست ناکات تێبینی ئەوە بکەیت، کە دەربڕینی (الذي هو الروح القدس، which is the holy spirit، (ئەویارمەتیدەرەی رۆحی پیرۆزە)، کە لە دەقەکەدا زیادە، پێویستە بخەیتە ناو دوو کەوانە، هەروەك من وام کردووە، لەو کاتەی هەندێك وشەی ناو دەقە وەرگیراوەکە بۆ زیدە رونکردنەوە دەخەمە ناو کەوانە.

هەرچەندە بژارکەرەوانی نوسخەی قیاسی پاقژکراو دەیان رستەی زیاد لە دەقەکانیان، لەو نوسخە بژارکراوەکەی خۆیان لابردووە، بەڵام ئەو رستەیەیان هێشتۆتەوە، کە دژ و ناکۆکە لەگەڵ پێشبینیە دیارەکانی عیسا سەلامی خوای لێبێت لە باسی خودی ئەو یامەتیدەر و هاوکارە.

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٤/٢٦).

(٢) (John ١٤/٢٦).

(٣) ئینجیلی (یۆحەننا ١٤/٢٦/١٩).

(٤) لە کوردیەکەدا دەبوا بنوسرایە: ئەو یارمەتیدەرەی کە رۆحی پیرۆزە. بۆ ئەوەی وەك عەرەبی و ئینگلیزیەکە رۆحی پیرۆز ببوا بە تەفسیری یارمەتیدەر، بە وردی تێبینی بکە، وەرگێرانەکە وەك دیارە ئەو تەفسیرە ناگەیەنێت، کە لە ئینگلیزی و عەرەبیەکەدا هەیە. -وەرگێری کوردی-.

ڕۆحی پیرۆز (یان ڕۆحی خوایی)

هەمان پێغەمبەری پیرۆز (یان پێغەمبەری خوایی) یە.

دەکرێ تێبینی ئەوە بکەین کە هەر لێکۆڵەرەوەیەکی ئایینی مەسیحی لە هەر ئاستێك دابێت، هەوڵی ئەوەی نەداوە، بەراوردکارییەك بکات لە نێوان مانای (باراکلیتۆس) کە لە نوسخەی ئەسڵی یۆنانیدا هاتوە، لەگەڵ مانای شەبەنگی پیرۆز (Holy ghost)، ئێستاکە بەوپەڕی متمانە و، بەبێ هیچ دوودڵییەك بڵێین: ئەگەر ئەو یارمەتیدەر و هاوکارە ڕۆحی پیرۆز یان ڕۆحی خوایی بێت، کەواتە ئەو ڕۆحە پیرۆزە یان خواییە هەر پێغەمبەری پیرۆز یان پێغەمبەری خواییە.

ئێمەش وەکو موسڵمانان داندەنێین و بڕوامان وایە هەر پێغەمبەرێك لەلایەن خوای گەورەوە بنێردرێت پێغەمبەرێکی پیرۆز و خوایی و بێ گوناهە.

بەڵام کاتێك زاراوەی پێغەمبەر (پێغەمبەری پیرۆز یان خوایی) بەکاردەهێنین، یەکەوسەر زەینمان بۆ پێغەمبەری خوا موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت دەچێت، بۆیە ئەگەر ئەو دەقە نارێك و دژبەیەکەش کە دەڵێت "وأما المعزی (الذي هو الروح القدس)" بە ئینگلیزیەکەی "the comforter which is the holy spirit" بە کوردیش "ئەو یارمەتیدەرەی کە ڕۆحی پیرۆزە»! وەکو هەقیقەتێکی ئینجیلی وەربگرین، لەو حاڵەتەشدا پێشبینییەکەی عیسا پێغەمبەر لەسەر موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت دێتەدی، هەروەکو دەستکێش و دەستەوانە بەبێ ماندووبوون دەچێتە سەر دەست، یان بەبێ هیچ تەفسیرکردنەوەیەك.

ئەو یۆحەننایەی ئینجیلی وەپاڵ دەدرێت و، سێ نامەی ناردوون، کە ئەوانیش بەهەمان شێوە بەشێکن لە ئینجیلی مەسیحی، گوزارشت و وشەی (ڕۆحی خوایی) بۆ بەڵگەهێنانەوە لەسەر پێغەمبەرایەتی بەکارهێناوە، وەك دەڵێت "خۆشەویستان بە هەموو ڕۆحێك بڕوا مەکەن، بەڵکە ڕۆحەکان تاقیبکەنەوە، ئایا

لەلایەن خوایەوە، چونکە پێغەمبەرانی بەدرۆ زۆرن بۆ جیهان هاتوونەتە دەرەوە"[١].
خوێنەری بەڕێز دەکرێ لەو ئایەتەی ئینجیلدا تێبینی ئەوە بکەیت، کە وشەی رۆح پڕاوپڕ بە مانای پێغەمبەر بەکارهێندراوە، رۆحی راستەقینە پێغەمبەری راستەقینەیە، رۆحی بەدرۆش پێغەمبەری ساختە و بەدرۆیە، بەڵام سەبارەت بەو مەسیحیانەی ناویان لەخۆیان ناوە (ئەوانەی جارێکی دیکە لە دایکبوونەتەوە)، ئەوانەی تەنها بە چاویلکەی سۆز و هەڵچوونەوە دەڕواننە ئەو باسە، ئەوا من لێرەدا وەسێتیان دەکەم بەوەی، دەستی خۆیان بخەنە سەر نوسخەی مەلیك چیمس ئەو ئینجیلەی بەلای دکتۆر (س. ئیسکوفیلد) جێی پشتپێبەستنە، کە ناوبراو پاقژیکردەوە لەگەڵ نۆ لە ئوستادی پاقژکاری لاهوتی، لەگەڵ زێدەکردنی تێبینی و لێکدانەوەکانیان.
جا لەو کاتەی گەیشتنە سەر وشەی یەکەم (رۆح) لە ئایەتی رابردوو، تێبینییەکیان نووسیووە، بۆ ئەوەی خوێنەران بەراوردی بکەن لەگەڵ (مەتتا ١٥/٧) بەراوردی بکەن[٢]، کە دووپاتی ئەوە دەکاتەوە پێغەمبەرانی درۆزن رۆحی درۆزنن، جا لەسەر ئەو قسەیە و بەپێی قەشە یۆحەننا، رۆحی پیرۆز یان رۆحی خوایی "holy sprit"، هەر پێغەمبەری پیرۆز یان پێغەمبەری خواییە "holy prophet"، ئەو پێغەمبەرە پیرۆز و خواییەش موحەممەدە درودی خوای لەسەر بێت، کە پێغەمبەر و هەناردەی خوایە. کەواتە لێرەدا تاکە مانای رۆح، پێغەمبەرە، چونکە هەر مرۆڤن خۆیان دەکەنە پێغەمبەری درۆزن، نەك رۆحی فریشتە.

---

(١) نامەی یەکەمی یۆحەننا ٤/١.

(٢) ئەو ئایەتەی سەرەوەی مەتتا، دەڵێت: "ئاگاداری پێغەمبەرە درۆزنەکان بن، ئەوان دێن بۆلاتان، گورگن لە پێستی مەڕ". -وەرگێڕی کوردی-.

تاقیکردنەوەی شەرعی

لەوەی پێشەوە، قەشە یۆحەننا ئێمەی هەروا لە هەوا بەجێنەهێشتووین، بەپێچەوانەوە بۆ جیاکردنەوەی راستەقینە لە باتڵ و درۆ، تاقیکردنەوەیەکی یەکلاییکەرەوەی پێداوین، تا بەهۆیەوە ئەو پێغەمبەرە راستە بناسین، ئەوەتە دەڵێت "ئا بەوە رۆحی خوا دەناسن، هەموو رۆحێك کە دان بەوەدابنێت، کە یەسوعی مەسیح لەلاشەیە و، ئەو رۆحە لە خواوەیە"[١].

جا بەپێی ئەو وشە تەفسیریانەی یۆحەننا، کە رامانباردن، ئەوا رۆح هاومانای پێغەمبەرە، هەر لەسەر ئەو بنەمایە، مانای رۆحی خوا کە لەئایەتی پێشەوە هاتووە و، هەروەها مانای هەموو روحێك هەموو پێغەمبەرێکە.

جا لەبەر ئەوەی یۆحەننا هەندێك نیشانەی بۆ ئەو رۆحە خواییە داناون، کە پەیوەستبوون بە حەزرەتی مەسیحەوە[٢]، پێویستە بزانیت داخۆ پێغەمبەری ئیسلام لە بارەی حەزرەتی مەسیحەوە چی دەڵێت، لە قورئانی پیرۆزدا ٢٥ جار ناوی عیسا هاتووە، هەروەها بەنازناویش لە قورئاندا هاتووە و، کۆمەڵێك سیفاتی وەپاڵ دراوە، وەك: (عیسای کوڕی مەریەم، پێغەمبەر، لە ساڵحانە، وشەی خوا، رۆحی خوا، مەسیحی خوا). وەك خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿ إِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ يَـٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ وَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾ ﴾[٣].

واتە: (لەو کاتەدا فرشتەکان گوتیان: مریەم! خودا مژدەی بەڵێنێکی خۆت پێدەدا، کوڕت دەبێ و بەناوی مەسیحی کوڕمەریەم ناو دەردەکا و لە دنیاش و لە قیامەتیش قەدری هەیە و یەکێك دەبێ لە نزیکەکانی خودا)[٤].

---

(١) نامەی یەکەمی (یۆحەننا ٤/٢).

(٢) نیشانەکان بریتی بوون لە: ئا بەوە رۆحی خوا دەناسن، هەموو رۆحێك کە دان بەوەدابنێت، کە یەسوعی مەسیح لەلاشەیەء، ئەو رۆحە لە خواوەیە. -وەرگێڕی کوردی-.

(٣) (سورەتی ئالیعیمران).

(٤) (هەژار/٥٥).

ئەو هاوکار و یارمەتیدەرەی لە ئینجیلی یۆحەننا هاتووە، ناکرێت رۆحی پیرۆز (holy ghost) بێت، چونکە مەسیح سەلامی خوای لێبێت دەفەرمووێت:
"ئەوسا لە باوکم داوا دەکەم یارمەتیدەرێکی دیکەتان بداتێ و تا هەتایە لەگەڵتان بمێنێتەوە"[1].
لێرەدا حەزدەکەم لەو ئایەتە جەخت لەسەر وشەی (دیکە)[2] بکەمەوە، کە مانای ئەوەیە، کەسێك غەیری ئەوەی یەکەمە، کەسێکی دیکەی زیاد لەوەی یەکەم، بەڵام لە هەمان جۆر و نەوعی یەکەمەکەیە، ئەگەرچی بەروونی لەوەی یەکەم جیاواز بێت. کەواتە یارمەتێدەری یەکەم کێیە؟ جیهانی مەسیحی یەکدەنگن کە عیسا خۆی یارمەتیدەری یەکەمە. کەواتە ئەی یارمەتیدەری دیکە کێیە، کە دوای ئەو دێت، کە دەبێت لە هەمان سروشت و جۆر و حاڵ بێت، بەوەی وەکو ئەو برسی و تینوو دەبێت و، ئەشکەنجە و ئازار و خەمبار دەبێت و دەشمرێت.
بەڵام یارمەتیدەری بەڵێندراو (تا هەتایە لەگەڵتان بمێنێتەوە)، کەسیش تاهەتایە ناژیت، عیسا مرد، بۆیە ئەو یارمەتیدەرەی دەشهێت دەبێ بەهەمان شێوە بمرێت، هیچ بنیادەمێك نییە کە تا هەتایە بژیێت و نەمرێت.
﴿ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ﴾[3].
واتە: (هەموو کەسێك تامی مردنێ دەچێژێ).

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٤/١٦).
(٢) مەبەست لە (دیکە) ئەوەیە، کە لە ئایەتەکە هاتووە "یارمەتێدەرێکی دیکە".
(٣) سورەتی (ئالیعیمران ١٨٥).

زیندوون لە چوارچێوەی پەیامەکەیاندا

لە راستیدا روح نامرێت، بەڵام لەو کاتەی واز لە لاشە دێنێت لە کاتی مردنیدا، تامی مردن دەچێژێ، بەڵام یارمەتیدەرەکە هەردەمێنێ و بەردەوام دەبێت تا هەتایە، هەموو پێغەمبەران تا هەتایە لەگەڵمان دەمێننەوە.
موسا بەهۆی رێنماییەکانی ئێستاکەش هەر لەگەڵماندایە، عیساش هەروەها بە رێنماییەکانیەوە، موحەمەدیش بەهەمان شێوە بە رێنماییەکانی هەر لەگەڵماندایە، درود و سەلامی خوا لەسەر هەموویان، ئەوەش وەنەبێت بیرۆکەیێکی تازە بێت، بۆ پاساوهێنانەوە من پێشکەشی ئێوەی بکەم، بەڵکو بەوپەڕی بڕوای قوڵمەوە ئەو قسەیە دەڵێم و، لەوەدا شوێن قسەی یەسوعی مەسیح کەوتوومە.
لە ئینجیلی لۆقا ئیسحاحی ١٦ عیسا هەواڵی چیرۆکی پیاوێکی دەوڵەمەند و پیاوێکی هەژارمان دەداتێ، لەو کاتەی مردنیان دەگاتێ، خۆیان لە حاڵەتێکی لێك جیاواز دەبیننەوە، یەکێك لە بەهەشتە و ئەوەی دیکەیش لە جەهەندەم، جا ئەو پیاوە دەوڵەمەندەی لە جەهەندەمە هاواری بۆ ئیبراهیم پێغەمبەر برد تا پیاوە هەژارەکەی بنێرێتە لا، بەڵکو چەنگە ئاوێکی بداتێ، بەڵام لەو کاتەی هەموو تکاکاریەکانی تەواو دەبڕێن، پەنا بۆ گەورەمان ئیبراهیمی ناسراوی دوایی دەبات، بۆ ئەوەی پیاوە هەژارەکە جارێکی دیکە بنێرێتەوە سەر زەوی، تا براکانی خۆی ئاگادار بکاتەوە، ئەوانەی هێشتا هەر لە ژیاندان، تا ئەو ئەنجامە مسۆگەرەیان پێبڵێت، ئەگەر ئەوان هەر سووکایەتی بە رێنماییە خواییەکان دەکەن.
"ئیبراهیم ووتی: کە ئەوان گوێیان لە موسا و پێغەمبەران نەگرت، ئەوا باوەڕ بە مردووی زیندووبووەوەش ناکەن"[١].

---

(١) ئینجیلی (لۆقا ٣١/١٦).

عیسا ئەو یارمەتیدەرەی چەندان سەدە هات دوای وەفاتی پێغەمبەرانی نەتەوەی ئیسرائیلی وەکو ئەرمیا و هوشەع و زەکەریا.. هتد، ئەو نموونەی سەرەوەی باسکردووە، وە بە ١٣٠٠ ساڵ پاش وەفاتی موسا سەلامی خوای لێبێت، فەریسیەکان لە سەردەمی عیسا سەلامی خوای لێبێت، وە ئێمەش تاکو ئێستاکە گوێ بۆ ئەو رێنماییانەی موسا پێغەمبەر و هەموو پێغەمبەرانی دیکە رادەدێرێن، چونکە هەر زیندوون، بەهۆی رێنماییەکانیانەوە ئێستاش لەگەڵماندانە.

ئەگەر بپرسرێت: ئەو یارمەتیدەرە راستەوخۆ موژدەیەك بووە بۆ قوتابییە حەوارییەکانی عیسا سەلامی خوای لەسەر بێت، نەك بۆ خەڵکانێك کە شەش سەد ساڵ دوای ئەو بێن.

"ئەوسا لە باوکم داوا دەکەم یارمەتیدەرێکی دیکەتان بداتێ و تاهەتایە لەگەڵتان بمێنێتەوە"(١).

ئەوەی جێگای تێرامانە بە هەموو مەسیحییەکان هیچ ناخۆشیەکیان

لەپێش نییە و ماندوو نابن، بۆ شیاندنی هێنانەدی ئەو پێشبینیانەی "خوا لەسەر زاری هەموو پێغەمبەرە پیرۆزەکان باسیکردوون"(٢).

دوای پتر لە هەزار ساڵ، لەو کاتەی قەشە پترۆس لە دووەم ئامۆژگاریدا بۆ جولەکەکان، ئەوەی وەبیرهێنانەوە.

"بێگومان موسا بە بابەکانی گووت، پێغەمبەرێکی وەکو من پەروەردیگاری خواتان، لە نێو براکانتان بۆتانی دادەنێت، گوێی لێ دەگرن لە هەموو ئەو شتانەی قسەتان بۆ دەکات"(٣).

قسەکردن لەسەر ئەو ئایەتەی لە (سفر التثنية) ئیسحاحی ١٨، هەمووی بە شێوەی قسەکردن لەگەڵ بەرامبەرە (بۆ ئێوە، خودای ئێوە، براکانتان، قسەتان لەگەڵ دەکات) هەرچەندە عیسا قسە لەگەڵ یەهوودییەکانی سەردەمی خۆی دەکات، نەك یەهوودییەکانی سەردەمی مەسیح و قەشە پترۆس دوای هەزار و

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٤/١٦).
(٢) سفر أعمال الرسل ٢١/٣.
(٣) سفر أعمال الرسل ٢٢/٣.

سێسەد ساڵ[1]، نووسەرانی ئینجیلیش هەمان وشەی گونجاندنیان لەسەر زاری گەورەیان داناون، بۆ ئەوەی هاتنەدی ئەو پێشبینیانە بێننەدی، وابزانم نموونەیەك بۆ ئەوە بەسیەتی: "کەی لە شارێ دەتان چەوسێننەوە، راکەن بۆ شارێکی دیکە، راستیتان پێدەڵێم: شارەکانی ئیسرائیل تەواو ناکەن پێش هاتنەوەی رۆڵەی مرۆڤ"[2].

تێڕوانین لە هەوردا

شوێنکەوتووە سەرەتاکانی مەسیح، بەردەوام بە بەجێماوی و کەساسی و چەوسێندراوەیی هەڵدەهاتن، لە شارێکی ئیسرائیلەوە بۆ شارێکی دیکە هەڵدەهاتن، دەیانڕوانییە هەموو هەورێکی رەشەوە، بۆ چاوەڕوانیکردنی هاتنی دووەمی مەسیح، موژدەدەران بەلایانەوە سەیر نییە، کە پێشبینییە بەختەوەرەکە تاکو ئێستا نەهاتبێتەدی، خوای گەورە تاکو بەجێی نەهێشتوون، کە تاکو چارەگێکی ئەو کاتە چاوەڕوان بکەن، ئەویش بە هاتنی (ئەحمەدی باراکلیتۆس یارمەتیدەر و هاوکار) کە ئەحمەد ناوێکی دیکەیە بۆ کەسێك بە سیفاتی سوپاسگوزاری وەسف کراوە، خۆزی ئەو مەسیحیانە ئەو نیعمەت و فەزڵەی خوایان دەزانی، ئەویش بەوەی ئەو پێغەمبەرەیان قبوڵ کردبا، کە موحەممەدی دواهەمینی پێغەمبەرانە درودی خوای لەسەر بێت.

---

(١) لێکۆڵەر لەو هەندەیدا گەرەکیەتی بەراوردێك لە نێوان موژدەی موسا پێغەمبەر بە هاتنی عیسا و موژدەی عیسا بە هاتنی پێغەمبەری ئیسلام بکات، بەوەی ئەگەر مەسیحییەکان رەخنە لە موسڵمانان بگرن، بەوەی عیسا قسەی لەگەڵ دەوروبەری خۆی کردووە، نەك لەگەڵ مەسیحییەکانی سەردەمی موحەممەد، کەواتە دەبێت موژدەی موسا بە هاتنی عیسا، کە مەسیحیەکان زۆر جەغتی لەسەر دەکەنەوە، ئەویش ناڕاست بێت، چونکە خیتابەکە لەگەڵ یەهوودییەکانی سەردەمی موسا قسەی کردووە، نەك لەگەڵ یەهوودییەکانی سەردەمی عیسا پێغەمبەر، کەواتە ڕێکچوونێك لە نێوان هەردووکیان هەیە، چۆن ئەوەی موسا موژدەیە بە عیسا ئەگەر پشتی چەندین ساڵیش بوویێت، بە هەمان شێوە ئەوەی عیساش موژدەیە بەهاتنی موحەممەد ئەگەرچی دوای چەندین ساڵیش بێن. -وەرگێڕی کوردی-.

(٢) ئینجیلی (مەتتا ١٠/٢٣).

مەرجەکانی هاتنی یارمەتیدەرەکە

بە هەموو پێوەرێك ئەو یارمەتیدەرە رۆحی پیرۆز نییە، چونکە هاتنی ئەو یارمەتیدەرە چەند مەرجێکی هەن، لە رۆحی پیرۆز ناهێنەجێ، هەروەك لە پێشبینییەکە تێبینیان دەکەین، کە دەڵێت:
"بەڵام من راستیتان پێدەڵێم: باشتر وایە بۆتان کە برۆم، چونکە ئەگەر من نەرۆم، یارمەتیدەرتان بۆ نایەت. بەڵام گەر برۆم بۆتانی دەنێرم"[١].
عیسا پێغەمبەر رایدەگەیەنێت، کە ئەگەر من نەرۆم یارمەتیدەر ناهێت، بەڵام ئەگەر من رۆیشتم بۆتانی دەنێرم، کەچی بەڵگەی زۆر لە ئینجیلدا هەیە، لەسەر هاتن و چوونی رۆحی پیرۆز پێش لە دایکبوون و بەرلە کۆچکردنی مەسیح، ئومێدەوارم بە خۆت لێکۆڵینەوە لەسەر ئەو باسە بکەیت، ئەویش بەوەی لە ئینجیلە تایبەتییەکەتدا بگەڕێیتەوە سەر بەڵگەکان. ئێستا ئەو بەڵگانە دەخەینەروو،کە دەیسەلمێنن رۆحی پیرۆز چەندین جار پێش لە دایکبوونی مەسیح هاتووە، هەروەك لەسەردەمی ئەویش هاتووە، کەچی مەرجی ئەو یارمەتیدەرەش ئەوەیە ناهێت تا مەسیح نەڕوات.

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٦/٧).

لە پێش لەدایکبوون [(١)]

"چونکە لای خوداوەند مەزن دەبێت. شەراب و مەی ناخواتەوە، هەر لە سکی دایکییەوە پڕ دەبێت لە رۆحی پیرۆز"[(٢)].

"کاتێ ئەلیسابات گوێی لە سڵاوی مەریەم بوو، منداڵەکە لە سکیدا جوڵا، ئینجا ئەلیسابات پڕ بوو لە رۆحی پیرۆز"[(٣)].

"زەکەریای باوکی پڕ بوو لە رۆحی پیرۆز"[(٤)].

ئەوانە بەلگەن لەسەر ئەوەی پێش ئەوەی مەسیح لەدایك بێت رۆحی پیرۆز هاتووە.

---

(١) لەو بڕگەیەدا مامۆستا دیدات هەندێك لەو بەڵگە ئینجیلیانە دەهێنێتەوە، کە دەیسەلمێنن، رۆحی پیرۆز پێش لە دایکبوونی عیسا هاتووەتە لای. لە بڕگەی دوای ئەوەی بەڵگەکانی هاتنی رۆحی پیرۆز لە دوای ویلادەتی عیسا پێغەمبەر دەسەلمێنێت. - وەرگێڕی کوردی-.

(٢) ئینجیلی (لوقا ١/١٥).

(٣) ئینجیلی (لوقا ١/٤١).

(٤) ئینجیلی (لوقا ١/٦٧).

لە پاش لەدایکبوونی مەسیح "رۆحی پیرۆز ئاگاداری کردبوو [١] " [٢].

"رۆحی پیرۆز لە شێوەی لەشی کۆترێك لەسەری نیشتەوە"[٣][٤].

ئا لەو وەرگرتنانەی پێشەوەی پێش و پاش میلادی عیسا سەلامی خوای لەسەر بێت، بۆمان نییە سەرسامی خۆمان بەقەشە لۆقا دەرنەبڕین، کە وەك کەسێکی شارەزا لە بارەی رۆحی پیرۆزدا دیارە.

دەکرێ پرسیارێکی گرنگ لە مەسیحییەکان بکەین: پاش ئەوەی رۆحی پیرۆز هاتە سەر شێوەی کۆترێك، ئەگەر بەهاوکاری رۆحی پیرۆز نەبووبێت، ئەی کێ بوو هاوکاری عیسای دەکرد لە هێنانەدی موعجیزەکان سەلامی خوای لەسەر بێت؟ با لێگەڕێین مەسیح خۆی ئەو هەواڵەمان بداتێ.

لەو کاتەی یەهودیەکان یەسوعیان بەوە تۆمەتبار کرد، کە بۆ هێنانەدی موعجیزەکانی، پەیمانی دەگەڵ بعلزبولی سەرۆکی شەیتانەکان بەستووە، یەسوع پرسیارێکی بێدەنگکاری لێکردن "ئایا شەیتان شەیتانێکی دیکە دەردەهێنێت؟»

بەو روحە خواییە هەموو یەهودیەکانی بەستنەوە، ئایا ئەو روحەی خوا، کە یارمەتی دەدا رۆحێکی شەیتانییە؟، ئەوە کوفرێکی مەترسیدارە، بۆیە زۆر بە توندی ئاگاداری کردنەوە و ترساندنی، کاتێك پێیگووتن:

"لەبەر ئەوە پێتان دەڵێم: هەموو گوناه و کفرکردنێکی مرۆڤ دەبەخشرێ تەنها کفرکردن بەرامبەر بە رۆحی پیرۆز نەبێ نابەخشرێ"[٥].

---

(١) واتە رۆحی پیرۆز (شەمعون)ی ئاگادار کردبوو. -وەرگێڕی کوردی-.

(٢) ئینجیلی (لۆقا ٢/٢٦).

(٣) واتە: لەسەر عیسا نیشتەوە، تەواوەکەی بەم شێوەیە: "دەنگێك لە ئاسمانەوە هاتە ووتی: (توی رۆڵەی خۆشەویستم، من پێت دڵشاد بووم). -وەرگێڕی کوردی-.

(٤) ئینجیلی (لۆقا ٣/٢٢).

(٥) ئینجیلی (مەتتا ١٢/٣١).

ئەو رۆحە پیرۆزە هەمان ئەو رۆحەیە کە مەتتا لە سێ ئایەتدا لە گەورەمان عیساوە وەسفی دەکات. وەك دەڵێت:

"بەڵام من ئەگەر بە رۆحی خودا رۆحی پیس دەربکەم، ئەوا پادشاهێتی خودا دەچەسپێ بەسەرتان"[1].

هەمان ئایەت لەگەڵ نووسەرێکی دیکەی ئینجیلی بەراورد بکە، کە دەڵێت:

"بەڵام گەر من بە پەنجەی خودا رۆحی پیس دەربکەم، ئەوا پادشاهێتی خوداتان بەسەر دەچەسپێ"[2].

پێویستیت بەوە نییە کە زانابیت بە ئینجیل بۆ ئەوەی بزانیت ئەو تەعبیرانەی وەك:

أ - پەنجەکانی خوا.

ب - رۆحی خوا.

ج - رۆحی پیرۆز.

هەموویان هاومانان و یەك مانا دەدەن، بۆیە رۆحی پیرۆز هاوکاری عیسای دەکرد، لە کار و ئەرکە ئایینییەکانیدا، بەهەمان شێوە رۆحی پیرۆز هاوکاری حەوارییەکانیشی دەکرد لە ئەرکە تەبشیریە ئامۆژگاریکاری راگوزەرەکانیان، جا ئەگەر لە کاری رۆحی پیرۆز هیچ گوومانت هەیە، ئومێدەوارم ئەو ئایەتە بخوێنیتەوە:

"ئینجا عیسا پێی ووتن: (ئاشتی بۆ ئێوە! چۆن باوك منی ناردووە، منیش ئاوا ئێوە دەنێرم.)* ئەمەی ووت و فووی لێ کردن و پێی ووتن: (رۆحی پیرۆز وەرگرن)."[3].

بێگومان فووکردنی یەسوع و ئەو قسەشی کە پێی گووتن: رۆحی پیرۆز وەرگرن، بە گاڵتە و هەوەنتە نەبووە، دەبێ ئەو بەخششەیان لە رۆحی پیرۆزەوە وەرگرتبێت. ئا لەسەر ئەو قسەیەدا ئەگەر رۆحی پیرۆز لەگەڵ (١) یۆحەنناى مەعمەدان. (٢) ئەلیسابات. (٣) زەکەریا. (٤) شەمعون - سمعان -. (٥) یەسووع. (٦) قوتابیانی یەسووع. دابووبێت. جا ئەگەر رۆحی پیرۆز یارمەتیدەرەکە بێت کە

---

(١) ئینجیلی (مەتتا ١٢/٢٨).

(٢) ئینجیلی (لۆقا ١١/٢٠).

(٣) ئینجیلی (یۆحەننا ٢٠/٢١-٢٢).

عیسا موژدەی داوە دوایی بێت، هیچ مانایەك بۆ ئەو قەسەی نامێنێت، کە دەڵێت: " ئەگەر من دوور نەڕۆم، یارمەتیدەرتان بۆ نایەت".
کەواتە بە پێی ئەوەی باسمان کرد، ئەو یارمەتیدەرەی عیسا پێغەمبەر موژدەی پێدەدات، ڕۆحی پیرۆز نییە[١].
سەبارەت بەو ئایەتەی ئێستا گفتوگۆی لەسەر دەکەین، کە لە ئینجیلی (یۆحەننا ٧/١٦)دا هەیە، من دێتەوە یادم، هەستم بە ئاسوودەییەکی زۆر کرد لەو کاتەی بە زمانی عەرەبی بۆ ئەو خانمە مەسیحییە قیبتیەم خوێندەوە لە خاکی فیرعەونەکان[٢]. هەموو ئەو کاتانەی ئایەتەکانی ئینجیل بە شێوەزارەکانی ناوچەیی تەفسیر و شیدەکەیتەوە، بۆ خەڵکەکەیان مەجالێکی فراوانتر هەیە. من خۆم ئەوئایەتەم بە ١٢ زمان پێشکەش کردووە، ئایا تۆش بە زمانێك یان دوو زمان پێشکەشی دەکەیت لە پێناوی بڵاوکردنەوەی پەیامی ئیسلام.

---

(١) چونکە مەرجی یەکەمی هاتنی یارمەتیدەرەکە، ڕۆیشتنی عیسایە، بەو مانایەی هەتا عیسا نەڕوات ئەوا یارمەتیدەرەکە ناهێت، کەچی ڕۆحی پیرۆز پێش لەدایکبوونی عیساء دوای لە دایکبوونیشی هاتووە، کەواتە ناکرێ ئەو یارمەتیدەرە ڕۆحی پیرۆز بێت. لەبەر ئەوەی هەر مەرجی یەکەمی (یارمەتیدەرەکە)ی تێدا نییە. -وەرگێڕی کوردی-.
(٢) واتە: لە میسر. -وەرگێڕی کوردی-.

زمانی ئەفریقی زمانێکی بێ هاوتایە

لە نێو هەموو ئەو زمانانەی ئەو ئایەتەم پێ شیکردوونەتەوە کە جێی توێژینەوەیە، زیاتر هەستم بە خۆشی کردووە، لەو کاتەی بە زمانی ئیفریقی شیم دەکردەوە، بڵاوترین زمانی باشووری ئەفریقیایە، لە جیهانیشدا نوێترین زمانە، هەموو زمانێکی دونیا تایبەتمەندی خۆی هەیە و، پێی جودا دەکرێتەوە، بەڵام زمانی ئیفریقی لە جۆری خۆیدا زمانێکی بێهاوتایە، بەهەمان شێوە زمانی دایکە بۆ نیوەی گەلی موسڵمان لە باشووری ئەفریقا، ئەوانەی وەکو دیلی جەنگ هێندراونەتە ئێرە و، مەسیحییەکان بە حوکمی ئەمری واقیع کردوویانن بە کۆیلە، لەبەر خاتری ئەوانە و، بۆ زیاتر زانیاری تۆش، من لێرەدا دەقەکە بە زمانی ئەفریقی پێشکەش دەکەم.

بڕوا بکەیت یان نا، بلیمەتی ئەو زمانە چوار جار وشەی نەفی(NIE) بەکارهێناوە، بۆ ئەوەی بەشێوەیەکی یەکلاییکەرەوە بەڵگە بهێنێتەوە لەسەر ئەوەی ڕۆیشتنی مەسیح کارێکی بنەڕەتی و ناچارییە بۆ هاتنی یارمەتیدەرەکە، تاکو مەسیح نەڕوات یارمەتیدەرەکە ناهێت ئەو ئایەتە بە گوێرەی ئەو زمانە زۆر دەرگای بە رووی مندا کردنەوە و، زۆر دەرگاشی بە رووی ئەو بیرۆکەیە داخستن کە وای دادەنا ڕۆحی پیرۆز یارمەتیدەرەکە بێت.

حەوارییەکان شیاوی ئەو کارە نەبوون

ئێستا دێینە سەر چوار لەو ئایەتانەی زیاتر قوڵ و یەکلاییکەرەوەن بۆ شیکردنەوەی ئەو نادیارییەی لە باسی جێنشینی مەسیحدا هەیە. مەسیح دەڵێت: "هێشتا شتی زۆرم هەیە پێتانی بڵێم، ئێستا ناتوانن بەرگەی بگرن"[١]. لە ماوەی داهاتوودا دێین قسە لەسەر رستەی (زۆر شتی ترم هەیە)دەکەین، کە لەو ئایەتەی پێشەوە هاتووە، ئینجا دەیبەستینەوە لەگەڵ رستەی (ئەو یارمەتیدەرەکە بۆ هەموو راستەقینەیەك رێنماییتان دەکات)،کە لەو ئایەتەدا هەیە کە دوایی گفتوگۆی لەسەر دەکەین. بەڵام با ئێستا گفتوگۆ لەسەر ئەو رستەیەی ئینجیل بکەین، کە عیسا بە قوتابییەکانی دەگووت " ئێستا ناتوانن بەرگەی (ئەو شتە زۆرانە) بگرن"، روونکردنەوەی ئەو راستەقینەیە " ئێستا ناتوانن بەرگەی بگرن" چەندین جار بەدوای یەکدا لە لاپەڕەکانی ئینجیل دووبارە بۆتەوە.

"ئەویش (عیسا) پێی ووتن (بەقوتابیەکان): (ئەی کەم باوەڕینە، بۆچی دەترسن)"[٢].

"عیسا دەست بەجێ دەستی درێژکرد و (پترۆس)ی گرت و پێی ووت: (ئەی کەم باوەڕ، بۆچی گوومانت کرد؟)"[٣].

"عیسا بەمەی زانی و پێیانی ووت: (ئەی کەم باوەڕینە، بۆچی لەنێوان خۆتان بیر لەوە دەکەنەوە نانتان نەهێناوە؟)"[٤].

"ئینجا (عیسا) پێی ووتن: (کوا باوەڕتان؟)"[٥].

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٢/١٦).

(٢) ئینجیلی (مەتتا ٢٦/٨).

(٣) ئینجیلی (مەتتا ٣١/١٤).

(٤) ئینجیلی (مەتتا ٨/١٦).

(٥) ئینجیلی (لۆقا ٢٥/٨).

دەبێ وا بیرنەکەینەوە، کە ئەو تۆمەتانە لە عیساوە بۆ گشت جولەکەکان بووە، بەڵکو بۆ کەسە نزیك و تایبەتییەکانی خۆی بوو، بۆ حەوارییە هەڵبژێردراوەکان بوو، لەو کارانەدا هاتە ئاستی منداڵە بچووکەکان، تەنها بۆ ئەوەی شتەکان بۆ قوتابییەکانی روون بکاتەوە، بەڵام ئەوان ناچارییان کرد لە بێئومێدیدا بتەقێتەوە.
وەك ئینجیل دەڵێت:
"عیسا لێی پرسین: (ئایا ئێوەش هێشتا تێناگەن؟"[1].
لەو کاتەی وروژاندیان تا پلەی هەڵچوون و تەقینەوە، پەلاری گرتە قوتابییە هەڵبژێردراوەکانی و، پێیگووتن:
"عیسا وەڵامی دایەوە و ووتی: (ئەی نەوەی بێ بڕوا و لار و چەوت، تاکەی لەگەڵتان بمێنمەوە و بارتان هەڵگرم"[2].
کەواتە ئەو قوتابیانەی عیسا بەم شێوەیە لێیان توورەیە، ناکرێ رۆحی پیرۆز بن[3].

---

(١) ئینجیلی (مەتتا ١٦/١٥).
(٢) ئینجیلی (لۆقا ٤١/٩).
(٣) بە پێی ئەو دەقانە دەرکەوت، کە ناکرێ بگووترێت: مەبەست لەو یارمەتیدەرەی لە ئینجیل هاتووە (حەواریء قوتابییەکانیەتی)، چونکە ئەوان شیاوی ئەوە نین، رۆحی پیرۆز بن، چونکە هەرگیز رۆحی پیرۆز بەم شێوەی ئەوان هەڵس و کەوت ناکات، وەك لە دەقەکانی سەرەوەی ئینجیل هاتووە. -وەرگێڕی کوردی-.

خانەوادەکەی واتێگەیشتن شێتە

ئەگەر بهاتبا و حەزرەتی مەسیح لە بری یەهوودییاتی یابانی بوایە، بەرنگەی هاراکیری خۆی دەکوشت و ئینتیحار دەکرد، هەروەك یابانییەکان بۆ پاراستنی کەرامەتیان وادەکەن، بەداخەوە بێبەختترینی پێغەمبەرانی خوا بووە و، کەمتر لە هەموویان سەرکەوتوو بووە، هەتا خانەوادەکەی بڕوایان پێی نەهێنا، هەروەك ئینجیل دەڵێت:

"هەرچەندە براکانیشی خۆیان باوەڕیان پێ نەدەکرد"[1].

لە راستیدا گەیشتنە ئەوەی بچن دەستگیری بکەن، چونکە لەو باوەڕەدابوون شێتە. وەك ئینجیل دەڵێت:

"کاتێ کەس و کاری ئەمەیان بیست، هاتن لەگەڵ خۆیان ببیەن، چونکە وابڵاوبوو بووەوە[2] کە مێشکی تێکچووە"[3].

ئەو برادەر و خزمانەی یەسوع کێبوون کە لە دڵەڕاوکێبوون لە بارەی ساغی ئەقڵی مەسیح؟، با لێگەڕێین قەشە (ج.ر.دو میللۆ) خۆی پێمان بڵێت، کەلە کتێبەکەی بەناوی (تەفسیری ئینجیل) لاپەڕە (٧٢٦) لە ئایەتی ٣١ (دوای

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ٥/٧).

(٢) ئەوە نووسینی ئینجیلی کوردییە، بەڵام لە هەموو ئینجیلە عەرەبیەکان نووسراوە، چونکە ئەوان (کەس وکاری عیسا) گوتیان، مێشکی تێکچووە. بەو دەقە نووسراوە (لأنهم قالوا انه مختل)، ئیدی نازانم چۆن لە وەرگێڕانەکە بەو دەستکارییەوە شێوێندراوە، چونکە لە دەقەکان وادیارە،کە کەس وکاری خۆیان بەشێت و مێشك تێکچوو تێی دەگەیشتن، کەچی لە کوردییەکەی وادیارە، کە شـــتەکە وابڵاوبۆتەوە، دەبێ لە وەرگێڕانەکە ئەمانەتپارێزی نەبووبێت. هەر لە تەفسـیرەکەی سـەرەوەش کە قەشە (ج.ر.دو میللو) بەدیار دەکەوێت، ئەوانە خزمەکانی خۆی بوون، نەك شـــتەکان هەر بڵاوبۆتەوە، وەك لە کوردییەکەدا هاتووە. -وەرگێڕی کوردی-.

(٣) ئینجیلی (مەرقۆس ٢١/٣).

ئایەتی پێشەوە بە دە ئایەت)، بەدیار دەکەوێت، کە ئەوانە دایك و براکانی بوون، خانەوادەکەی گووتیان: "عیسا مێشکی تێکچووە"، واتە عەقڵی ساغ نییە، بەڵام زاناکانی جولەکە گووتیان: ئەوە شەیتان خۆی لەسەریەتی. بە هەر حاڵ لەو بارەوە هیچ یەکێتییەك و هاوسۆزییەك لە نێوان خانەوادەکەی و (زاناکانی جولەکە) نەبوو. مەزەندەی وان بەشێوەیەکی سادە ئەوە بوو، کە عیسا عەقڵی جێگیر نییە و، پێویست دەکات لە ژێر چاودێری و پاراستن دابندرێت[1].

(١) لێرەوەش گەییشتینە ئەو ئەنجامەی، کە خانەوادەکەشی شیاوی ئەوە نەبوون، ببنە یارمەتیدەرەکە، چونکە ئەوان نەك هەر لەگەڵی نەبوون، بگرە، بە شێت وەسفیان دەکرد و، پێیان وابوو دەبێ لەژێر چاوەدێری دابندرێت، کەواتە ئەی کێیە شیاوی ئەو ئەرکە مەزن و پیرۆزە بێت. با لێگەڕێین مامۆستا دیدات بمان گەیەنێتە ئەنجام. -وەرگێڕی کوردی-.

گەلەکەشی یەسوعیان نەویست

ئەوە بڕیاری خانەوادە نزیکەکەی بوو، ئەی دەبێت وەڵامی گەلە یەهوودیەکەی دوای ئەو هەموو ڕێنماییە موژدەبەخشە جوانانە و ئەو موعجیزە لە سروشت بەدەرانە، چی بووبێت؟، قوتابییەکانی بەوپەڕی ئینسافەوە وەڵامەکەیان گووتووە: "ئەو بۆلای گەلەکەی هات، کەچی ئەوان پێشوازیان لێ نەکرد"[١].
ئەوە ڕاستەقینەیە، جا گەلەکەی گاڵتەیان پێی کرد و، سووکیان کرد، وە زۆر بە توندی ڕەتیان کردەوە، تا گەیشتە ئەو ئاستەی بە هەموو توانایان هەوڵیان دەدا لە خاچی بدەن.
لەگەڵ ئەوەی بۆ دوو هەزار ساڵ مەسیحییەکان ئازار و ئەشکەنجەی یەهوودیەکانیاندا و چەوساندنیانەوە، کەچی ئەو دوژمنکارییە ئەمڕۆ دەبێتە خۆشەویستییەکی بەهێز و، لەرێلابردنی جولەکەکان.
جا بۆ ئەوەی لەدەست ئەو گرێکوێرەی تاوان ئازادیان ببێت، یەهوودیەکان وەکو گەل بەبێ جیاوازی حەزرەتی مەسیحیان وەکو رزگارکار و نەجاتدەر وەرنەگرت، وەکو خواش وەریان نەگرت، چونکە ئەوان بە سادەییەوە دەیانگووت (ناکرێ یەهوودیەك یەهوودییەکی دیکە بەخوای خۆی دابنێت).

تەنها ئایینی ئیسلامە، دەتوانێت تەوحید و یەکێتی لە نێوان یەهوود و مەسیحییەکان و موسڵمانان دروست بکات و، تەوافوق و ڕێکەوتنیان لە نێوان دەدۆزێتەوە، بەوەی هەموویان باوەڕ بە مەسیح عیسا سەلامی خوای لێبێت بێنن وەك چۆن لە هەقیقەتدا هەیە و چۆنە، هەروەك یەکێکیشە لە پێغەمبەرانی ئولولعەزم، نە وەك خوا و نە وەك کوڕی خواش باوەڕی پێناهێنن.

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١/١١).

حەوارییەکان بەجێیان هێشت

ئەی دەبێت وەڵامی دوازدە قوتابیە هەڵبژێردراوەکانی چۆن بوبێت؟ ئەوانەی عیسا بە دایك و برای خۆی ناوی دەبردن، هەروەك لە مەرقۆسی (٣٤/٣)[1] باسکراوە. با لێگەڕێین پرۆفیسۆر مومیری خۆی بە وشە بێهاوتاکانی ئەو مەوقیفەمان بۆ باس بکات:

(قوتابیەکانی بەردەوام و هەمیشە بە خراپ لە خۆیی و کردەوەکانی تێدەگەیشتن، داوایان لێدەکرد ئاگرێك لە ئاسمانەوە بێتە خوارەوە، دەیانەویست خۆی بە پادشای یەهودیەکان دابنێت، ئەوانیش لەو پاشانشینەدا لەلای راست و چەپی دابنیشن، دەیانەویست باوکیان پیشان بدات، خوا بە چاوی لاشەیان ببینرێت، لێیان دەویست ئەو و ئەوانیش خۆیان، بۆیان هەبێت هەر شتێك بکەن، هەر شتێك پێچەوانەی نەخشە گەورەکەی ئەو بێت، ئا بەم شێوەیە تا کۆتایی مامەڵەیان لەگەڵ دەکرد، کە کۆتاییش هات وازیان لێی هێنا و هەڵاتن)[2].

عیسا پێغەمبەر لە لوتکەی بۆ نەگونجان بووە، کاتێك هیچ دەلیڤەی راستەقینەی لەپێش نەبووە، بۆ هەڵبژاردنی حەواری و قوتابییەکانی، ئەوان وازیان لە عیسا هێنا، لەکاتێکدا هیچ کۆمەڵێکی دیکەی باوەڕدارانی شوێنکەوتەی هیچ پێغەمبەرێك قەت وایان نەکردووە، ئەوەش خەتای مەسیحی تێدانەبوو، بەڵگو ئەوە چانسی بووە، وەك ئینجیل دەڵێت: "رۆح چالاکە، بەڵام لەش لاوازە"[3].

لە راستیدا ئەوە ئەو کچۆڵەیە نییە، کە ئادەمێکی نوێی لێدەبێت، ئەو کارەکەی بە جێنشینەکەی سپاردووە، ئەوەی لێرەدا بە رۆحی هەق ناوی دەنێت، یان بە مانایەکی دیکە، پێغەمبەری هەق، یان پێغەمبەری چاکسازی پێ دەڵێن.

---

(١) ئینجیلی مەرقۆسی سەرەوە بەم شێوەیە "ئینجا سەیرێکی ئەوانەی کرد کە لە دەوروپشتی دانیشتبوون و ووتی: (ئا ئەمانەن دایکم برای من)". -وەرگێڕی کوردی-.

(٢) (ئەوە وەرگیراوە لە کتێبی بەڕێز ئەمیر عەلی بەناوی -روح الاسلام- لاپەڕە٣١).

(٣) ئینجیلی (مەتتا ٤١/٢٦).

ڕۆح و پێغەمبەر لە مانادا یەکن

"بەڵام کاتێ ڕۆحی ڕاستی بۆلاتان دێ، بەرەو هەموو ڕاستیەکتان دەبات"[١]. لەپێشەوە ئەوە سەلمێندرا، کە وشەی ڕۆح هاومانای وشەی پێغەمبەرە، بە ئاڵوگۆڕێنەوە لەگەڵی بەکاردێت، تا هەمان مانا بدات، ئەوەش لە چوارچێوەی ئینجیلی یۆحەننادا دەرکەوت.
بینا لەسەر ئەوە ڕۆحی ڕاستی، هەر پێغەمبەری ڕاستییە، ئەو پێغەمبەرەی لە چوارچێوەیدا و لە کەسایەتیدا هەق بەرجەستە دەکرێت، ئەوەی ژیانی خۆی بە سەربەرزی و ماندووبوون و کۆڵنەدان بەسەر برد، تا ئەوەی لەنێو ئەو خەڵکە بتپەرستە توانی کەسانێك پێبگەیەنێت بە سدیق و ڕاستگۆ ناوزەد بکرێن، خۆشی بە ئەمین و دەستپاك، پیاوی باوەڕ و متمانە، ئەوەی لە هیچ لەو قسانەی کردی پاشگەز نەبووەوە، ژیانی، کەسایەتی، ڕێنماییەکانی بەڵگەی دیار و دروستن لەسەر ئەوەی کە هەر موحەممەدە درودی خوای لەسەر بێت پێغەمبەری ڕاستەقینە و ڕۆحی ڕاستی، کە عیسای مەسیح موژدەی پێداوە[٢].

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٣/١٦).

(٢) پاش ئەوەی هەموو گریمانەکان بە پێی دەقی ئینجیل ڕەت کرانەوە، گەیشتینە ئەو ئەنجامەی، کە ئەو ئەو کەسەی عیسا پێغەمبەر موژدەی پێداوە لە ئینجیلدا، تەنها لە موحەممەدی پەیامبەر دێتەجێ، وەلێ ئەوە پیاوانی مەسیحییەتن ڕاستیەکان لە خەڵکەکەیان دەشارنەوە. بۆیە بە دڵنیاییەوە شوێنکەوتەیی عیسا لە شوێنکەوتەیی موحەممەد دایە، هەر کەسێك بە دوای ئایین و ڕێبازی موحەممەد نەکەوێت، یانی سەرپێچی ڕێنماییەکانی عیسای کردووە. -وەرگێڕی کوردی-.

بەشی چوارەم

رەهنوومایی گشتگیر

زۆرە و هەمووە:

هەروەك لە پێشەوە بەڵێنم پێدان، لەسەر لاپەڕەکانی ئەو کتێبەدا هەردوو قسەی عیسا سەلامی خوای لەسەر بێت پێکەوە دەبەستینەوە، یەکەمیان کە دەبێژێت " هێشتا شتی زۆرم هەیە پێتانی بڵێم". لە ئایەتی دوازدە، لەگەڵ ئەو قسەیەی کە دەڵێت "بەڵام کاتێ رۆحی راستی بۆلاتان دێ، بەرەو هەموو راستیەکتان دەبات"[(١)].

جا ئەگەر بابای مەسیحی هەر سوورە لەسەر ئەوەی کە رۆحی راستی لەو پێشبینیەدا هەر رۆحی پیرۆزە، کەواتە تۆ لەو کەسە مەسیحییە (پیاو بێت یان ئافرەت) بپرسە: ئایا وشەی (زۆر)[(٢)] مانای زیاتر لە (یەك) ناگەیەنێت؟، بەهەمان شێوە: ئایا وشەی (هەموو)[(٣)] مانای زیاتر لە (یەك) ناگەیەنێت؟، جا ئەگەر پاش راوەستان و دوودڵی وەڵامی دایەوە و گووتی: ب...ە...ڵ...ێ. ئەوە قسەکانتی لەگەڵ بەکۆتا بێنە و، لە گفتوگۆکردن لەگەڵیدا بەردەوام مەبە، چونکە گفتوگۆکردن لەگەڵ عەقڵێکی وشك و راوەستاو بێکەڵکە. بەڵام ئەگەر بە بیرزیرەکی و بڕوابەخۆبوونەوە گووتی: بەڵێ. ئەوە لەگەڵی بەردەوام بە.

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٣/١٦).

(٢) مەبەست لە وشەی (زۆر)، ئەو وشەیە کە لە ئینجیلدا هاتووە، کە دەڵێت " هێشتا شتی زۆرم هەیە پێتانی بڵێم". -وەرگێڕی کوردی-.

(٣) مەبەست لە وشەی (هەموو) ئەو هەموویە کە لەو ئایەتەی ئینجیلدا هاتووە، کە لەسەرەوەدا بەراوردیان لەنێوان دەکرێت، کە دەڵێت: "بەڵام کاتێ رۆحی راستی بۆلاتان دێ، بەرەو هەموو راستیەکتان دەبات" (یۆحەننا ١٣/١٦). -وەرگێڕی کوردی-.

پێشبینییەکەی مەسیح دەریدەخات، کە زۆر شت هەیە مەسیح باسی نەکردووە و هێشتوویەتییەوە، وەك رابەرایەتی مرۆڤایەتی بەرەو راستەقینەیەکی تەواو، لە سەردەمی ئێمەدا کێشەگەلێك رووبەرووی مرۆڤ دەبنەوە و بەدوای چارەسەریان دەگەڕێین، بە یارمەتیت ئایا دەتوانیت یەك نموونەم بدەیتێ، ئەو رۆحی پیرۆزەی -بانگەشەی ئەوە دەکەن ئەو مەبەست بێت لە پێشبینییەکە- لە ماوەی دوو هەزار ساڵی رابردوو بەکەسێکی دابێت، جگە لەوەی مەسیح لە چوارچێوەی قسە زۆرە جوداجوداکانی پێیداون، من داوای زۆرشت ناکەم وەك لە پێشبینییەکەدا هاتووە، بەڵکو تەنها داوای یەك شت دەکەم.

ڕۆحی پیرۆز
چارەسەری بۆ هیچ شتێك پێشکەش نەکردووە

بڕوام پێبکە لە ماوەی چل ساڵی توێژینەوەم، نەگەیشتمە یەك مەسیحیش کە ڕاستەقینەیەکی نوێی لە ڕێگای وەحی و ئیلهامەوە لەلایەن ڕۆحی پیرۆزەوە پێدرابێت، لەگەڵ ئەوەشدا کە پێشبینییەکە دەڵێت یارمەتیدەری داهاتوو بەرەو هەموو ڕاستیەکتان دەبات. جا ئەگەر ڕۆحی ڕاستەقینەی ناوبراو لە پێشبینییەکە ڕۆحی پیرۆز بێت، کەواتە هەموو کلێسایەك و، هەموو تائیفەیەك و، هەموو ئەو مەسیحیانەی دووەمجار لە دایکبوونەتەوە، بانگەشەی ئەوە دەکەن، کە دیاری ڕۆحی پیرۆزە، ڕۆمەکانی کاسۆلیکی بانگەشە بۆ ئەوە دەکەن، کە بەهۆی جێگیربوونی ڕۆحی پیرۆز ڕاستەقینەی تەواو لەلای ئەوانەوەیە، ئینجلیکانیش هەمان بانگەشە دەکەن، (میسۆدست و شهوودی یەهوا و تائیفەی ئیدفنتست ڕۆژی حەوتەم و کەنیسەی مەعمەدانی و کۆمەڵی برایانی مەسیح) و هەموو ئەوانەی دیکەش هەمان بانگەشە دەکەن، ئەوانەشت لەبیرنەچن کە خۆیان بە لەدایکبووی دووەمجاری دەزانن، بانگەشەی ئەوەدەکەن، کە تەنها لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا ژمارەیان لە حەفتا ملیۆن کەس تێدەپەڕێت، کەهەمان بانگەشە دەکەن.

کەوابوو مافی ئەوەت هەیە کە بەهۆی ڕۆحی پیرۆز داوای چارەسەرکردنی ئەو کێشانەی خوارەوەیان لێبکەیت.

١- مادە هۆشبەرەکان (ئارەق).

٢- قومار.

٣- سیحر و جادوگەری (ئەستێرەناسی).

٤- کێشەی ئافرەتە زیاد لە پێویستەکان لە کۆمەڵگاکانی ڕۆژئاوادا.. هتد.

کێشەی ئارەق
و
مادە هۆشبەرەکان

کۆماری باشووری ئیفریقیا، بەکەمایەتییە سپی پێستەکانی، کە لە چوار ملیۆن کەس تێناپەڕێت لە نێو گەلی باشووری ئەفریقیا، کە لە سی ملوێن کەس پێکهاتووە، زیاتر لە سێسەد کەسی ئارەقخۆری بەردەوامی لێیە، لە زامبیا دراوسێی، کنیت کاوندا بە زۆرخۆرەوەکان ناویان دەبات، لە سەرژمێرییەکدا دەرکەوتووە، کە دوو ملیۆن[1] کەس لە باشووری ئەفریقیا حەوت ئەوەندەی کەسێکی سپی پێست و یان رەشپێستی ئەو وڵاتە دەخۆنەوە، سەبارەت بە هیند و ئەفریقییەکانیش سەرژمێرییەك نییە بۆ ژمارەی ئەوانەی بەردەوام دەخۆنەوە.
موژدەدەری تەلەفزیۆنی بەناوبانگ جیمس سوگارت لە کتێبەکەی بەناوی (مادە هۆشبەرەکان) لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا ١١ ملیۆن کەسی ئارەقخۆری بەردەوامی تۆمار کردووە، کە قەت ناهێنەوە هۆش، لەو وڵاتە پێیان دەگووترێت: (ئارەقخۆری بەکێشە)، هەر لەوێدا ٤٤ ملیۆن کەس هەیە کە زۆری لێدەخواتەوە، ئەو کابرایە وەکو موسڵمانان رای وایە کە هیچ جیاوازییەك لە نێوان هەردووکیان نییە، چ ئەوانەی لەبەر زۆر خواردنەوە بێ هۆش دەبن، چ ئەوانەی زۆری لێدەخۆنەوە. خراپەکارییەکانی ئارەقخواردنەوە شوێنەوارە روخێنەرەکانی بەسەر هەموویان بەجێدەهێڵێت، ئا لەگەڵ ئەوەشدا دەستمان ناکەوێت، کە رۆحی پیرۆز لە چوارچێوەی کلێسا هیچ بڕیارێکی لە بارەی ئەو خراپە لەناوبەرە دابێت.
ئایینی مەسیحی بەرێگایەکی سادە لە سێ جێگا باسی ئارەقخواردنەوەی کردووە. بەڵام ئەو باگەشەیە لۆژیکێکی چاکە بۆ مانەوە بەسەر گەلەژێردەستەکانەوە، لە کاتی بەکۆیلەکردنیان، ئایا تۆش لەگەڵم هاوڕایت؟.

---

(١) تێکەڵ لە سپی پێست و رەش پێست.

یەکەم موعجیزەی عیسا [1]

عیسا سەلامی خوای لەسەر بێت کەسێکی خراپەکار نەبوو، ئارەقخۆر نەبوو، دەڵێن: لە یەکەمین موعجیزەیدا ئاوی کردە ئارەق هەروەك لە ئینجیلدا تۆمار کراوە "جا عیسا بە ئیشکەرەکانی ووت: (کوپەکان پڕ کەن لە ئاو). ئەوانیش کوپەکانیان تا سەر پڕ کرد. ئەوسا پێی ووتن: (ئێستا لێی دەرکەون و بیبەن بۆ سەرپەرشتیکەری شاییەکە!) وایان کرد. کاتێ سەرپەرشتیکەر تامی ئەو ئاوەی کرد کە گۆڕا بوو بۆ شەڕاب، بەڵام سەرچاوەکەی نەدەزانی، ئەوەی ئیشکەرەکان دەیانزانی چۆنە و چییە، ئەوجا زاوای بانگ کرد و پێی ووت: (خەڵکی لەپێشەوە شەرابە چاکەکە دادەنێن و دوای کەمێك خواردنەوە، شەرابی تر دەهێنن کە ئەوەندە باش نەبێ وەکو ئەوەی یەکەم. بەڵام تۆ شەرابە باشەکەت هێشتۆتەوە بۆ ئێستا"[2].

بەهۆی ئەو موعجیزە گوماناوییە، ئارەق لە مەسیحیەتدا وەکو ئاو دەڕوات.

(١) لێرەوە مامۆستا باس لەو شوێنانە دەکات، کە لە مەسیحیەتدا باسی ئارەق خواردنەوە دەکات، با بزانین داخۆ هیچ یەکێك لەو شوێنانە وەك رێگەچارە تەماشا بکرێت بۆ چارەسەرکردنی کێشەی ئارەق خواردنەوە. -وەرگێڕی کوردی-.

(٢) ئینجیلی (یۆحەننا ٢/٧-١٠).

ئامۆژگارییەکی وشیار

قەشە پۆڵس کە خۆی وەکو قوتابی سێزدەهەمینی مەسیح دانا و، دامەزرێنەری راستەقینەی مەسیحییەتی ئێستاشە، ئامۆژگاری تازەمەسیحییەکانی ئەتیموساوس دەکات، ئەوانەی لە باوکێکی ئیغریقی و دایکێکی جولەکە لە دایکبوونە، پێیان دەڵێت:
"لەمەولا تەنها ئاو مەخۆوە، بەڵکو تۆزێ شەرابیش لەبەر گەدە و ئەو نەخۆشییە زۆرانەی هەتە"[1].
مەسیحییەکانیش هەموو ئەو شتە وەرگێراوانەی پێشەوە لەبارەی مادە هۆشبەرەکان وەردەگرن، بەبیانووی ئەوەی ئەوە وتەی خوایە کە هەڵە ناکات، واش تێدەگەن کە رۆحی پیرۆز ئیلهامی ناو دڵی دانەرانی ئینجیلی کردبێت، بۆ نووسینەوەی ئەو ئامۆژگارییە مەترسیدارانە. بەڵام قەشە رومیلیو وادیارە هەندێك خۆپاراستن و تەحەفوزاتی لەسەر ئەو دەقە هەیە، کاتێك دەڵێت: (ئەو دەقە فێرمان دەکات ئەگەر لاشەمان پێویستی بە ئارەق هەبوو، ئەوا بەدادپەروەری وەریدەگرێت).
بەڵام قەدەغەکردنی تەواو تاکە وەڵامی چارەسەرکردنی کێشەی ئارەق خواردنەوەیە بە هەزاران قەشەی مەسیحی هەیە هەڵخەڵەتێندراون و، پلە بە پلە تا گەییشتنە ئەوەی ببنە مەیخۆری بەردەوام، ئەوەش لە رێگای هەڵمژینی ئەوەندەی بە کەمی ئارەق ناودەبرێت لە تەقلیدی کلێسایی، بەهۆی خواردنی خوایی (العشا و الربانی)..
ئیسلام تاکە ئایینە لەسەر گۆی زەوی، کە خواردنەوەی مادە هۆشبەرەکانی بە تەواوەتی حەرام کردبێت. پێغەمبەر (رۆح)ی خوایی موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت، دەفەرمووێت: (ئەوەی زۆرەکەی هۆشبەر بێت، کەمەکەشی حەرامە)، لە ئیسلامدا هیچ بیانو و رێپێدانێك نییە بۆ مژین و قوملێدانی ئارەق، (کتێبی

---

(١) ئینجیل نامەی (ئەتیمۆساوس ٢٣/٥).

راست) کە یەکێکە لە ناوەکانی قورئانی پیرۆز، لە ئایەتە یەکلاییکەرەوەکان نەك تەنها ئارەقی حەرام کردووە، بەڵکو لەگەڵ ئەوەیشدا بە یەکجار قومار و سەربڕینی گیانەوەران بۆ بتەکان و، فاڵگرتنەوەشی حەرام کردووە، کە بریتییە لە هەوڵدان بۆ قسەکردن لە بارەی غەیبەوە.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ وَٱلۡأَنصَابُ وَٱلۡأَزۡلَٰمُ رِجۡسٞ مِّنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَٱجۡتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ٩٠﴾[1].

واتە: (ئەی گەلی خاوەن باوەڕان! شەراب خۆری و قوماربازی و کێل پەرستی و گرێو لەسەر تیران کردن، لە کارەکانی شەیتانن، خۆتانی لێ بپارێزن، بەشکەم تووشی رزگاری بن)[2].

هەر لەگەڵ دابەزینی ئەو ئایەتە گۆزەکانی مەی رژێندرانە سەر شەقامەکانی مەدینە و، پاش ئەوە قەت پڕنەکرانەوە، ئا ئەو رێنوێنیکردنە سادە و راست و تازەیە بوو، کە ئوممەتی ئیسلامی دروست کرد و،کردییە گەورەترین کۆمەڵە لە جیهاندا، کە بە هیچ جۆرێك مامەڵە لەگەڵ ئارەق نەکات.

---

(١) (سورەتی مائیدە).

(٢) (هەژار/١٢٣).

وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە قەدەغەکردنی مادە هۆشبەرەکان دەڕوخێت

ئەو پرسیارەی لەو بارەوە دەردەکەوێت، ئەوەیە چۆن رۆحی هەق پێغەمبەری خوا موحەممەد درودی خوای لەسەر بێت، بە یەك ئایەت توانی لە شتێکدا سەر بکەوێت، کە ئەمریکا بە هەموو توانا عەقڵی و مادییەکەی، کە بە هەموو ئامێرێکی راگەیاندنی سامناك پشتیگری دەکرێت، تێیدا سەرنەکەوت، لەگەڵ بوونی هەموو ئەو پێداویستییانەش نەیتوانی یاسایەك دابنێت، بۆ قەدەغەکردنی مادە هۆشبەرەکان کە جێگای پڕاکتیکردن بێت؟.
کێ وای لە گەلی ئەمریکا کرد یاسای قەدەغەکردنی مادە هۆشبەرەکان دابنێت؟ ئایا وڵاتە عەرەبییەکان هەڕەشەیان لە ئەمریکای خاوەن هێزی تۆقێنەر کرد، بەوەی ئەگەر مادە هۆشبەرەکان قەدەغە نەکات، ناهێڵن دەستی بگاتە نەوت؟، بێگومان عەرەبەکان هیچ دەستییان لەو کارە نەبوو، بەتایبەتی لە بیستەکان شتێکی وەك نەوتیان لەبەردەست نەبوو، تا لە کاتی ئەو یاسایە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکای پێ هانبدەن.
بەڵام ئەو مەترسییانەی لەناو هزر و بیری باوکە ئەمریکاییەکانیان بوون و، لەسەر بنەمای لێکۆڵینەوە و سەرژمێرییدا بنیاتیان نابوو، هەر ئەوەبوو کە پاڵی پێوەنان بۆ گرتنەبەری ئەو بڕیارەی پێویستە بۆ رێگرتن لە مادە هۆشبەرەکان، بەڵام نەیانتوانی لەسەر ئەو یاسایە بەردەوام بن، ئەوەش نەك لەبەر ئەوەی زۆربەی ئەوانەی دەنگیان دا بۆ بەرژەوەندی ئەو ئەندام کۆنگرێسانەی ئەو بڕیارەیان بەدەستە، مەسیحی بن، بەڵکو راستییەکەی ئەوەیە، کە ئەوەی لە پشت ئەو یاسایە بوو، عەقڵ بوو، ئەوەی لە عەقڵیشەوە بێت، لە عەقڵ تێپەڕ ناکات، بەڵام ئەوەی لە دڵ و رۆحەوە دێتە دەر، دوایی دەتوانێت دڵیش بەرەو مەبەستی داواکراو بەرێت، ئەو ئایەتەی پێشەوە کە لە قورئانی پیرۆز وەرگیراوە و تایبەتە بە حەرامکردنی عارەق، هێز و توانای خۆی هەبوو لەسەر گۆڕین، لێرەوەرا لێدەگەڕێین با تۆماس کارلیل سەرچاوەی ئەو هێزەمان بۆ شی بکاتەوە:

(ئەگەر کتێبێك لە دڵەوە دەربچێت، دوایی ڕێگای خۆی بۆ دڵی کەسانی دیکە دەبینێتەوە، هەموو هونەر و داهێنانێك لە هەمبەر ئەوەدا لاوازن، مرۆڤ دەتوانێت ئەوە بڵێت، کە سیفەتی بنەڕەتی قورئانی پیرۆز، ئەو ڕاستگۆیی و دڵسۆزییەیە، کە کتێبێکە هیچ درۆ و تەکەلوف و باییبوونی تێدا نییە).

ڕەوحانییەتی بەرز سەرچاوەی ئەو هێزەیە

هەموو بیرۆکەیەکی جوان و، گوزارشت و وشە نایابەکان، هەرچەندە لە نێو هونەرەکانی لێکدان و ڕستەدا بەکاربهێندرێن، بەردەوام وەکو زەنگ لێدەدات، یان وەکو لەرەی مۆسیقا دەژمێرێ، تەنها ئەگەر بە بارگەی کەسایەتییەکی بەهێز لە ڕەوحانییەتی بەرزدا ببەسترێتەوە، ئەو جۆرە ڕەوحانییە بەرزەش وەك مەسیح هەواڵمان دەداتێ تەنها لە چوارچێوەی ئەو ئایەتەدا دێت: "بەڵام ئەو جۆرە ڕۆحانە دەرناکرێ، بە نوێژ و ڕۆژوو نەبێت"[1].

موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت هەموو ئەوەی موژدەی پێدەدا، خۆی کاری پێدەکرد و بەشێوەی پراکتیك دەیهێنایە دی، پاش وەفاتیشی لە یەکێك لە هاوسەرەکەی عائیشەی کچی سدیقیان پرسی لە بارەی ڕەوشتی پێغەمبەر درودی خوای لەسەر بێت، ئەویش لە وەڵامدا گووتی: ڕەوشتی پێغەمبەر مەحەمەد قورئان بوو، بە پێی قورئان دەڕۆییشت، هەر بە قورئان قسەی دەکرد و، بە قورئان ژیا و، بە قورئانیش ژیانی لە نێو خەڵك بەسەر برد.

ئەگەر ئەو ژن و پیاوە لێهاتوو و زیرەکانە، ئەوانەی کەمتر نەبوون لە ئاست زیرەکی ماسیگرەکانی جەلیل، ئەگەر هەستیان کردبا بەوەی فێڵێکی دونیایی تێدایە، یان مامۆستاکەیان بۆ شتێکی تایبەت بە خۆیەتی، بێگومان هیوا و ئومێدەکانی موحەمەد لە هاتنەدی ڕەوشتی و ڕۆحی و کۆمەڵایەتی دەپووکانەوە و، هەر لەو کاتە دەبوون بە تۆز[2].

---

(١) ئینجیلی (مەتتا ٢١/١٧).

(٢) (روح الإسلام لسید ئەمیر علی ل٢١).

پاڵەوانی شۆڕشگێڕ

ئەگەر بڵێین ئەوانەی سەرەوە قسەی کەسێکی باوەڕدار و دڵسۆز بوونە لە بارەی خۆشەویست و هەڵبژێردراوەکەی، کەواتە ئەوە بخوێنەوە کە ڕەخنەگرێکی مەسیحی بەسۆز دەربارەی (پێغەمبەری پاڵەوان) نووسیویەتی، کە دەڵێت:

(پیاوێکی هەژار و زەحمەتکێش و بێ پێداویستی، خاوەن دەروونێکی خاڵی لە هەموو ئەوەی هەژاران چاوی تێدەبەن، دەبێ ئەوە بڵێم کە لە ناخییەوە شتێکی گەورەتر و باشتر لە هەر جۆرێك لە داخوازییە شەخسییەکانی تێدا بوونە، ئەگینا قەت ئەو عەرەبە دڵڕەقانە قەت نەدەبوو ٢٣ ساڵ لە بن دەستی ئەو بجەنگن، قەت لە جێی نەبنەوە و، بە توندترین شێوە پێوەی پابەندن، بەو هەموو شێوەیە ڕێزی دەگرن، دەکرێ بڵێین: لەبەر ئەوە بووە چونکە ئەوان ئیدیعای پێغەمبەراتییان بۆ دەکرد؟ کەواتە بۆچی ئەو ڕوو بە ڕوو لەگەڵیان ڕادەوەستا، بەسەر ڕووتی، هیچ شتێکی خۆی لێنەدەشاردنەوە، هەر شتێك بوایە ئەوان دەیان دیت، کە چۆن جلەکانی پینە دەکات و، پێڵاوەکەی چاك دەکاتەوە، دەجەنگێ و مشۆرەت دەکات و فەرمان دەردەکات، خۆشی لە ناوەڕاستیان دایە، دەبێ ئەوان بە باشترین شێوە ئەویان ناسیبێت، کە چ پیاوێکە، کەیفی خۆتە چ ناوێکی لێدەنێی، بەڵام هیچ ئیمپراتۆرێکت چنگ ناکەوێت، بە خۆی و تاجی بەسەرییەوە، گوێڕایەڵی قسەی بکرێت و، فەرمانەکانی جێبەجێ بکرێن، وەکو ئەو پیاوە بە خۆی و جلە دڕاو و ملکەچەکانی، بۆ ماوەی ٢٣ ساڵ لە خەباتی ڕاستەقینەی پڕ لە ماندووبوون دابوو، گەیشتمە بڕوا بۆ هێنانەدی ئەو بەرهەمە، دەبێت پاڵەوانێکی ڕاستەقینە و ڕاستبێژ بێت)[1].

کێشەی رەگەزپەرستی

"بەڵام کاتێ ڕۆحی ڕاستی بۆلاتان دێ، بەرەو هەموو ڕاستیەکتان دەبات"[2].

---

(١) (پاڵەوان و ئایینی پاڵەوان، تۆماس کارلیل لاپەڕە ٩٣).

(٢) ئینجیلی (یۆحەننا ١٣/١٦).

دەبێ یاسایەك هەبێت

بۆ شوێنکەوتووانی هەر ئایینێك ئاسانە بە پاراوی باس لە باوکایەتی خوا و برایەتی مرۆڤ بکەن، بەڵام چۆن دەکرێ ئەو بیرۆکە جوانانە پراکتیك بکرێن؟ چۆن یاسایەك دادەنێی برایەتییێك بۆ هەموو مرۆڤایەتی بێنێتەدی.
ئیسلام بە ئەرکی موسڵمانی داناوە، کە رۆژانە پێنج جاران لەگەڵ برا موسڵمانەکانی کۆببنەوە، تا لە رووی رۆحییەوە بەهێز ببن. سپی پێست لەگەڵ رەش پێت، دەوڵەمەند لەگەڵ هەژار، خەڵکی بە جیاوازی رەگەز و رەنگ و پلە پایەیان بە ریز و شان بە شانی یەك لە نوێژدا رادەوەستن[1]. ئەوەش عادەتێکی رۆژانەی موسڵمانانە، هەموو هەفتەیەکیش جارێك لە رۆژی هەینیدا لە مزگەوتی سەرەکی گەڕەك کۆدەبنەوە بۆ نوێژی هەینی، کە بە کۆبوونەوەیەکی بەرفراوانی ناوچەکانی ئەو دەوروبەرە دادەندرێت، هەموو ساڵێکیش دوو جاران موسڵمانان لە دوو کۆبوونەوەی جەژنانەی فراوانتر و گشتگیرتر کۆدەبنەوە، باشتریش وایە لە دەشتێك بێت تا چاکتر هەست بە برایەتی ئیسلامیان بکەن، لە سەرووی هەموو ئەوانەوە، کۆبوونەوەی گەورەیانە لە باوەشی کابەی پیرۆز لەحەجدا، کە بەلانی کەم دەبێ لە ژیاندا جارێك بچن بۆ ئەو کەسەی کە ئەو سەفەرەی بۆ بڕەخسێت، ئەوە بە یەکگەیشتنی جیهانییە بۆ هەموو موسڵمانانی جیهان، دەبینی تورکێکی سووریاو و ئەسیوبی و چینی و هیندی و ئەمریکی و ئەفریقییێك پێکەوە لە تاکە بەرگێکی حەجدا یەکسانن، کە لە دوو پارچە

---

(١) برادەرە ناموسڵمانەکانت لەگەڵ خۆت بەرە بۆ مزگەوت، تا موسڵمانان لە نوێژدا ببینن، ئەگەر ئەوەشت بەلاوە ئاسان نەبوو، کاسێتێکی ڤیدیۆیان بۆ ببە تا تەماشای بکەن، (میوانە مەسیحییەکان لە مزگەوتی خۆت)، ئەو کاسێتانەش راستەوخۆ لە مەڵبەندی ئیسلامی لە باشووری ئەفریقیا (IPCI) دەستت دەکەوێت، دوایی لەو کاسێتەدا باشترین رێگای بەکارت بۆ دەڕەخسێت بۆ نمایشکردن و گفتوگۆکردن لەبارەی ئیسلامەوە.

پێکهاتووە لە قوماش بە نەچێنراوی، ئایا ئەو یەکسانییە لە نەریتی هیچ ئایینێکی دیکە هەیە؟.

بنەمای سەرەکی بۆ ئەوەی کێ باشتر و رێزدارترە لە نێوان بنیادەمدا، وەك قورئانی پیرۆز رایگەیاندووە لە هەڵسوکەوت و رەوشتدایە، بەوەی خۆت بە رەوشتی چاك برازێنیتەوە و بە چاکی مامەڵە لەگەڵ خوا و خەڵکی بکەن: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾[1]. واتە (چاکترینتان پارێزگارترینتانە). نەك رەنگ و رەگەز و ماڵ.

ئەو تاکە بنەما راستەیە دەکرێ وڵاتی خوای لەسەر بێت[2]، ئەوەش مانای وانییە هەموو موسڵمانان خاڵین لە نەخۆشی (رەگەزپەرستی)، بەڵام جیهانی ئیسلامی لە نێو جیهانە ئایینییەکانی ئەمڕۆ رەگەزپەرستی تێیدا لە هەموویان کەمترە.

---

(١) سورەتی (الحجرات/١٣).

(٢) نوسخەکەت لە کتێبی (بنیاتنانی جیهانی ئاینـدە ihc futurc world con-stitution- نوسخەیەکی دیکەش بکە دیاری بیدە برادەرە ناموسڵمانەکانت، دیارێکی لەوە باشتر نییە بیبەخشیت، ئەوەش لە مەڵبەندمان لە باشووری ئەفریقیا دەست دەکەوێت.

قەیرانی ژنە زیادەکان

دیارە سروشت لە رکابەری دایە لەگەڵ مرۆڤدا، دیارە دەیەوێت شۆڕش بکات تا بەسەریدا سەرکەوێت، مرۆڤیش بەداخەوە نایەوێت گوێ بۆ ئەو چارەسەرییە کردەیی و بێ بەرامبەر و سوودبەخش بۆ کێشەکانی بگرێت، کە چاوەدێری پڕ لە سۆزی خوایی پێیداوە.

هەمووومان لەسەر ئەوە هاوڕاین، کە رێژەی لەدایکبووانی نێر و مێ بە یەکسانی لە هەموو شوێنێك لە یەك نزیکن، بەڵام لە کاتی تەمەنی منداڵێتیدا رێژەی مردن لە نێوان نێرینە پترە وەك لە نێوان مێیینەدا، ئەوەی سەیرە لە هەموو تەمەنەکاندا ژمارەی بێوەژنان زیاترە لە ژمارەی ئەو پیاوانەی ژنەکانیان دەمرن[1]، لە هەموو گەلە شارستانییەکاندا ژمارەی ئافرەتان زیاترە لە ژمارەی پیاواندا، لە بەریتانیا چوار ملیۆن ئافرەتی زێدەتر لە پیاوان هەنە، لە ئەڵمانیا پێنج ملیۆن و، لە یەکێتی سۆڤیەتدا حەوت ملیۆن.. هتد.

لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئامریکادا، سەرژمێرییەکان لە نێو ئەو ئوممەتەدا پتر بڵاون وەك لە نێو هەموو نەتەوەکانی دیکەی جیهان، ئەوەش زۆر بە روونی دیارە.

---

(١) هەفتەنامەی ئاوێنە، کە ئەهلیەء لە هەرێمی کوردستان دەردەچێت، لە هەواڵێکیدا گواستوویەتییەوە، کە لە ساڵی ٢٠٠٦ تا ساڵی ٢٠٠٧ ژمارەی بێوەژنان لە عێراق زۆر زیاترە. دەقی هەواڵەکە بەم شێوەیە: عێراق ٨ ملیۆن بێوەژنی تیایە،راپۆرتێکی نەتەوە یەکگرتووەکان لەزاری کاربەدەستانی عێراقو رێکخراوە ناحکومییەکانییەوە دەڵێت "لەعێراقدا رۆژانە ٩٠ ژن بێوەژن دەکەون".

وەتەنی سعودی: رۆژنامەی وەتەنی چاپی سعودی لەزاری بەرپرسێکی نووسینگەی کاروباری مرۆیی سەر بەنەتەوە یەکگرتووەکانەوە کە بارەگەکەی لەجنێڤە هەواڵی ئەوەی بلاوکردەوە بەپێی ئاماری راگەیاندراوی وەزارەتی کاروباری ژنانی عێراق "بەغدای پایتەخت ٣٠٠ هەزار بێوەژنی تێدایەو ٨ ملیۆن ژنیش لەسەرتاسەری عێراقدا بەهۆی شەری سەدامو توندوتیژییەکانی ئەم چەند ساڵەی رابردوەوە بێوەژن کەوتون". هەروەها راپۆرتەکە لەزاری میادە زوێری سەرۆکی یەکێتی مافی ژنانی عێراقەوە دەڵێت "ئەو ژنانەی مێردەکانیان لەدەست دەدەنو بێوەژن دەکەون، رووبەرووی هەژاریی دەبنەوەو دەبێت لەپێناو دابینکردنی بژێوی ژیانیشیاندا بەدوای کاردا بگەرێن. لە سایتی بگەڕێ (www.awene.com)-وەرگێڕی کوردی-.

ئەمریکا ئای ئەمریکا

سەرژمێرییەکان دەڵێن: لە وڵاتەیەکگرتووەکانی ئەمریکا ٧،٨ ملیۆن ئافرەتی زیاد هەن، واتە ئەگەر هەموو پیاوێکی ئەمریکایی ژن بهێنێت، هێشتا (٧٨٠٠٠٠٠) ئافرەت بەبێ مێرد دەمێننەوە، ئەوە سەرباری ئەوەی پیاوی وای تێدایە لەبەر هۆی جودا جودا ژن ناهێن، زۆر پیاو گوێ بە ژن هێنان نادات، زۆر بیانووش بۆ ئەوە دەهێنێتەوە، بەڵام ئافرەت هەوڵ بۆ شووکردن دەدات، تا ئەگەر لە کەسێکیش بێت کە لایەنی سۆزداری لاواز بێت، ئەوەش لەبەر چەند هۆکارێکی کۆمەڵایەتی، شوو دەکات تەنها بۆ ئەوەی شوێن و پەناگە و پارێزگارێکی دەست کەوێت، وەلێ مەسەلەی ئافرەتە زیادەکانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لێکدانەوەی زۆر ئاڵۆزە، لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ٢٥ ملیۆن نێرباز هەیە، کە پێیان دەڵێن بەرەڵاکان، تا باشتر لە وشەی یەکەمین رێی گانکردن و پەڕینیان پێبدرێت، پێشتر وشەی (بەرەڵلا) لە زمانی ئینگلیزیدا بە مانای بەختەوەری و خۆشبەختی دات، بەڵام ماناکەی گۆڕا.
ئەمریکا هەموو شتێك گەورە دەکات، هەموو شتێك بە توندی دەکات، توانای لە هەموو شتێکدا زۆرە، توانایەکی سامناکی هەیە لەو کاتەی بەرەو لای ئایین دەچێت، بەهەمان شێوە توانایێکی سامناکی هەیە لەو کاتەی بەرەو لای شەیتان دەڕوات، لێمان گەڕێ با شتێك لە کتێبی (نێربازی) مۆژدەدەری تەلەفزیۆنی بەناوبانگ[1] چیمس سویگارت پێشکەش بکەین، کە دەڵێت:
ئەمریکا، دوایی خوا تاوانبارت دەکات (واتە دوایی خوا دەترۆخێنێت) چونکە ئەگەر تاوانبارت نەکات (نەتروخێنێت) ئەوە (خوا) دەبێ داوای لێبوردن لە سادوم و عەمورییە بکات، چونکە لەبەر ئەوەی نێربازییان دەکرد و هەوەسی ناسروشتیان دەکرد، هەموویانی رووخاندن.

(١) لێرەدا وەرگێڕی عەرەبی بە نادیاری ئەوەی ماناکردۆتەوە، ئەوەندەی من تێیگەییشتبم، کتێبەکەی ناوی (ئێستا روخا) یەء باس لە کردەی نێربازی دەکات. -وەرگێڕی کوردی-

نیۆیۆرك وەك نموونە

تەنها لە شاری نیۆیۆرك ملیۆنێك ژن لە پیاوان زیاترن، تا ئەوەی ئەگەر هەموو پیاوێکی نیۆیۆرك ژن بێنێت، هێشتا ملوێنێك ئافرەتی زیادی بەبێ مێرد دەمێننەوە، بەڵام لەوە خراپتر بوونی رەگەزی سێیەمی نێربازەکانە لەو شارەدا.
ئەو یەهوودییانەی لە هەموو مشتومرێکدا گوێمان لە هاواریان دەبێت، لێرەدا بەردەوام وەکو مشك کڕ و بێدەنگن و، گوێمان لێیان نییە لەوبارەوە دەنگیان لێوە بێت، نەبادا جارێکی دیکە وەك رۆژهەڵاتییەکان ببنەوە چەند بەش و دابەش ببن.
کلێسا بە ملیۆنەها کەسییەوە (ئەوانەی دووەم جار لە دایکبوونەتەوە)، کە پڕوپاگەندەی ئەوە دەکەن، ئەوان ماڵی نیشتەجێبوونی رۆحی پیرۆزن، لەو باسەدا بێدەنگ بوونە، بەڵام دامەزرێنەرانی کلێسای مورمونی جۆزیف ئیسمیس و بریگهام یانگ لە ساڵی ١٨٣٠ بانگەشەی هاتنی وەحییێکی نوێیان دەکرد و، موژدەیان دەدا و، خۆشیان بۆ چارەسەرکردنی ئافرەتە زیادەکان، بەبێ سنووری فرەژنیان پیادە دەکرد.
بەڵام پێغەمبەرانی ئێستاکەی کلێسای مورمونی[1] رێنمایی باوکانی کەنیسەکەیان بەتاڵکرد و هەڵیانوەشاندەوە، بۆ خاتر و هێورکردنەوەی نەیاری ئەمریکایی لە بارەی فرەژنییەوە. ئەو ئافرەتە ئامریکایی و ئەوروپاییە رۆژئاوییە زیادانە چیبکەن؟ ئەگەر راستییەکەی بلێین: ئەوا دەبێ بۆ لای سەگەکان بچن[2].

---

(١) مورمونییەکان باوەڕیان وایە، زنجیرەیەکی نەپساوی پێغەمبەران لە کلێسای ئەواندا هەیە.
(٢) بگەڕێرەوە سەر کتێبی (ژیانی مێیینەی ئەمریکایی) دانانی فەرید کەنیسی.

فرەیی سنووردار و رێکخراو چارەسەرە

ئەمین و دەستپاك، پێغەمبەری راستەقینە، رۆحی هەق و راستەقینە، لە رێگای سروش و پەیامی خواییەوە رێگەچارەی بۆ تەنگەچەڵەمەی ئەو ژنە کەساس و خەمبارانە پێداوین.

﴿فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً﴾[1].

واتە: (چەندی خۆتان پێتان باشە و پێتان دەشێن -مارە بکەن، دوان بن یان سیان پێکەوە یان چواریش بن هەر رەوایە، ئەگەر ترسان کە نەتوانن ژنەکانتان وەکو یەك تەماشا بکەن با یەکێك بێ)[2].

جیهانی رۆژئاوا ئازادی و لێبوردەیێکی بەدرۆی دروست کردووە لەگەڵ نێربازەکان و پانێ بە پانێیان[3] کە لە نێو خۆیاندا و، هەندێك ئافرەت لەگەڵ هەندێك ئافرەتی دیکە ئەنجامی دەدەن. لە رۆژئاوا بووەتە شتێکی ئاسایی و سووك و ئاسان کە پیاوێك بتوانێت لە یەك کاتتدا ۱۰ دە ئافرەتی دۆست بۆخۆی بگرێت و، هەموو ساڵێك دەیان منداڵی ناشەرعی لێیانەوە ببێت، ئەوان بە شانازییەوە ناویان لەو مەخلوقە رۆچوو لە نێو هەوابازیدا ناوە (ئەسپە دووگیانەکان)، رۆژئاوا دەڵێت: "لێی گەڕێ با هەوەسە وەحشییەکەی خۆی دابەش بکات، بەڵام بەرپرسیارێتی مەخەرە سەر شانی".

وەلێ ئایینی ئیسلام دەڵێت: "مرۆڤ بکە بەرسیار لە هەموو کردوەکانی تا رابواردن و هەوەس بازیشی". جۆرە پیاوانێکی تێدا هەن، کە گۆشکراون و ئامادەکراون بۆ هەڵگرتنی بەرپرسیارێتی زیاتر لە هەمبەر مرۆڤانی غەیری خۆیان، ئافرەتانێکیشی

---

(۱) سورەتی (سورەتی نیساء / ۳).

(۲) (هەژار/ ۷۷).

(۳) پانێ بە پانێ، مەبەست ئەو ئافرەتانەیە کە کرداری سێکسی خۆ بەخۆیانە بەبێ پیاو دەکەن، کە لە زمانی عەرەبیدا (السحاق)ی پێدەڵێن. - وەرگێڕی کوردی-.

تێدا هەن بۆ ئەوە ئامادەکراون تا ببنە هاوسەری چاك و پشکداری هاوسەرەکانیان بکەن بۆ بەرپرسیارێتی لە پەیوەندییە شەرعییەکانیان، بۆ دەبێ کۆسپ بخەینە سەر رێیان؟ ئایا گاڵتە بە فرەژنی ێك دەکەیت، کە پێغەمبەرانی خوا بە شێوەی کرداری پیادەیان کردووە، هەروەك لە کتێبی پیرۆزدا نووسراوە، ئایا لە بیرت چوو کە سولێمانی حەکیم هەزار ژنی هەبووە، هەروەك لە کتێبی پیرۆز تۆمار کراوە. (الملوك الاول ١١-٣)[1].

ئەو فرەژنییە سنووردار و بە رێکخستنەی ئیسلام دایناوە بۆ چارسەری ئافرەتە زیادەکانەوە، چارسەرێکی سەلیمە بۆ کێشە ترسناکەکەت، لەگەڵ ئەوەشدا چاوەکانتی لێدەقوچێنیت، تا لە هەوەستبازی ناسروشتی و لادەری وەك نێربازی و پانێ بە پانێ رووبچیت، ئای ئەوە چ خراپەکارێکە؟ یەهوودیەکان فرەژنیان جێبەجێ کرد، هەروەها بتپەرستەکانی سەردەمی مەسیحیش سەلامی خوای لەسەر بێت، کەچی مەسیح هیچ قسەیەکی لە دژی فرەژنی نەگووت، تاوانەکەش لەوەوە نییە، جا خۆ یەهوودییەکان ساتێکیش بە ئاشتی وازیان لێی نەهێنا، تا رێگەچارەیەك پێشکەش بکات، وەلێ رێگە چارەکەی بە هەموو ئەوانە گووت کە گوێی بۆ دەگرن و بە پیر قسەکانییەوە دەچن، کاتێك گووتی: "بەڵام کاتێ رۆحی راستی بۆلاتان دێ، بەرەو هەموو راستیەکتان دەبات"[2]. کەواتە چارسەری لەلای ئەو رۆحە پیرۆزەیە کە عیسا پێغەمبەر موژدەی هاتنی دەداو ناوی مەحەمەدە. درودی خوای لەسەر بێت[3].

---

(١) ئەو دەقەی تەورات دەڵێت: سولێمان حەوت سەد ژن و، سێ سەد کەنیزەکی هەبوون. ئێرە بەراستی جێی قسە لەسەرکردن نییە، ئەگینا هەر ئەگەر لێرەوە تەماشا بکەیت، دەبینی تاکە ئایینێك بەتاوەتی رێز و گەورەیی و پایەداری پێغەمبەرانی دەرخستووە، تەنها ئایینی ئیسلامە. چونکە هەر لە دوای ئێرەوە تەورات وای پیشان دەدات کە سولێمان پێغەمبەر لەبەر ژنەکانی ئاگای لە خوا نەماوە و، لەگەڵا خوای مەزندا، خوداگەلێکی دەستکردی پەرستوون، کە ئەوەش وەك لە ئایینی ئیسلامدا هاتووە بە هیچ شێوەیەك لە شەننی کەسانێك ناوەشێتەوە، کە خوا وەك پەیامبەر و نوێنەری خۆی رەوانەی کردوونە، خۆزگە هەموو مەسیحییەکان ئە لێرەوە بەراوردێکیان لە نێوان قورئان و کتێبی پیرۆزی خۆیان دەکرد، دوای ئەوە چاك بۆیان دەردەکەوت، کە کامەیان پاراستراو و، خاوێنتر و چاکتر باس لە پێغەمبەران دەکات، بۆ ئەوەی دەرگای دڵی خۆیان دەکردەوە و، بە چاوی گەشییان هەقیقەتەکانیان دەبینین. -وەرگێڕی کوردی-.

(٢) ئینجیلی (یۆحەننا ١٣/١٦).

(٣) ئەو نووسینەی دوایی، واتە لە دوای ئایەتەکەی ئینجیل قسەی وەرگێڕی کوردییە، ئەویش بۆ روونتر دەرخستنی مەبەستی بەرێز مامۆستا دیدات.

دەبێ یارمەتیدەر پیاو بێت

ئەگەر بتەوێت بە شێوەیەکی بێلایەنانە لەو پێشبینییە تێبگەی، کە ئێستا جێی لیکۆڵینەوەیە، بە توونديش قسە لەسەر ئەو راناو و (ضمير)انە بکەیت کە لە باسی پێشبینییەکە هاتوونە، بە بێگومانی لەگەڵم هاوڕا دەبیت، کە ئەو یارمەتیدەرەی دوای عیسا دێت، دەبێت پیاو بێت نەك رۆح.

چونکە پێشبینییەکە دەڵێت: "بەڵام کاتێ رۆحی راستی بۆلاتان دێ، بەرەو هەموو راستیەکتان دەبات، چونکە لە خۆیەوە هیچ نالێ، بەڵکو ئەوەی گوێی لێدەبێ پێتانی رادەگەیەنێ، ئەوەی لە دواییدا روو دەدات پێتانی دەڵێ"[1].

لە عەرەبییەکەی راناوەکە چاکتر دیارە وەك دەڵێت: ((وأما متى جا و ذاك، روح الحق، فهو يرشدكم إلى جميع الحق، لأنه لا يتكلم من نفسه، بل كل ما يسمع يتكلم به، ويخبركم (هو) بأمور آتية"[2]. لە ئینگلیزییەکەی بەم شێوەیە:

"Hom brit when he the spirit of truth is come، he will guide you into all truth: For he shall not speak of himself but whatsoever he shall hear، that shall he speak: and he will show you things to come"

بە یارمەتی خۆت، لەو ئایەتەی پێشەوە ژمارەی راناوەکانی (he) بژمێرە، بۆت دەردەکەوێت، کە ژمارەیان حەوت راناوە، حەوت راناوی نێرینە لە یەك ئایەتدا، لە هیچ ئایەتێکی دیکە لەو ٦٦ سیفرەی ئینجیلی پرۆستانتی، یان ٧٣ سیفری ئینجیلی کاسۆلیکی، دەستت ناکەوێت کە حەوت راناوی نێرینەی تێدابێت، یان حەوت راناوی مێیینەی، یان حەوت راناوی بێلایەن ـلە یەك ئایەتدا تێدا بێت- ، دوایی لەگەڵم هاوڕا دەبیت، کە ئەو هەموو راناوەی نێرینە لە یەك ئایەتدا ناگوونجێ بە مانای Ghost)، واتە: رۆح) بێت، جا پیرۆز بێت یان نا[3].

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٣/١٦).

(٢) انجيل (يوحنا ١٣/١٦).

(٣) بەڵکو ئەو مرۆڤێکەو پێغەمبەرە. ئەویش پێغەمبەری ئیسلامە. -وەرگێڕی کوردی-.

گۆڕین و تەحریفی، بەبێ وەستان

لەو کاتەی لە هیندستان لە وتووێژێکی نێوان موسڵمانان و موژدەدەرە مەسیحییەکاندا گفتوگۆ لەسەر ئەو ئایەتە کرا، کە تایبەتە بە حەوت راناوی نێرینە کە لە یەك ئایەتی ئینجیلدا هاتوون. دوای ئەوە نوسخەی ئەردی لە ئینجیلی ئێستاکەدا هەموو راناوەکانیان کردنە مێیینە (هی.. هی.. هی...)، لە جیاتی راناوی نێرینە (هو.. هو.. هو...)، ئەوەش بۆ ئەوەی موسڵمانان نەتوانن بانگەشەی ئەوە بکەن کە ئەو ئایەتە ئاماژەیە بۆ موحەممەد درودی خوای لەسەر بێت، ئەو نووسینەم بە خۆم لە ئینجیلی نوسخەی ئەردی دیت، کە موژدەدەرە مەسیحییەکان لەسەر ئەو فێڵانە راهاتوون، بە تایبەتی لە زمانە هەرێمایەتییەکان، دوا فێڵ کە بەسەری هەڵگەییشتم لە ئینجیلدا بە زمانی ئیفریقی لەو ئایەتە بوو، کە جێی توێژینەوەمانە، جا وشەی یارمەتیدەر - comforter -ی گۆڕی بوو، وشەی (ناوبژیکار - Mediator -) یان لە شوێنی دانابوو، رستەی رۆحی پیرۆزیشیان لابرد و شێواندییان، کە هیچ لێکۆڵەرێکی ئینجیلی خۆی نەداوە بەلای لابردن و شێواندنی ئەو وشەیە لەو هەموو نوسخە جۆراوجۆرانەی ئینجیلدا، تا کۆمەڵی شهود یەهواش[1] نەیانوێرا. ئا بەم شێوەیە مەسیحییەکان دەستکاری کەلیماتەکانی خوا دەکەن[2].

---

(١) ئەوانە کۆمەڵێکی مەسیحین، شێوازی تایبەتیان هەیە لە وەرگێڕانی ئینجیلدا.

(٢) راستەوخۆ لە مەڵبەندەکەمان لە باشووری ئەفریقیا نوسخەکەی خۆت ببە لە کتێبی (ئایا ئینجیل وتەی خوایە؟) تا بزانیت چۆن مەسیحییەکان هەواو ئارەزووەکانی خۆیان دەخەنە ناو ئینجیل و دەشڵێن ئەوە لە لایەن خواوەیە.

دە راناوی نێرینە

تاکە شوێنێکی دیکە، کە دانەر بەبێ مەبەست دە راناوی نێرینەی تێدا بەکارهێناوە، ئەوەش لەبەر خاتری پێغەمبەری خۆشەویست موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت، لەو دێڕانەی خوارەوەیە، کە دەڵێت: (ئەو خواست و بیر وباوەڕی بەلای نەرمییەوە بوو، ئەو رەفتاری دووربین و راست بوو، ئەو ناڵاندنی بە درێژایی مێژوو بە دەست هەژارییەوە بوو، ئەو شەرمی زۆر بوو، ئەو خاوەن ئامادەگی بەردەوام بوو بۆ هاوکاری هەژار و نەداران، ئەو هەستێکی جوامێرانەی بە مانای شکۆ و هۆشیاری هەبوو، ئەو دڵسۆزیێکی نەنیشتوو، هەستکردنی تیژی بەو مەسئولیەتەی خراوەتە سەر شانی، ئەو نازناوەکەی لە نێو هاوولاتیاندا ئەمین بوو[١])[٢].

دەستپاك، ئەمین، یان جێی متمانە، یان راستگۆ، یان تا "رۆحی راستی"[٣].

ئەوانە هەموو تەعبیری خوازەن (تعبیرات مجازیە) بۆ یەك مانا، کە بریتییە لە: ئەوەی بەردەوام بە راستی دەدوێت خاوەنی ئەو سیفەتانەی دەسپاکی و ئەمینی و راستگۆییە، تا ئەوەی خەڵکی بە کەسێکی خاوەن راستگۆیی تەواوی دەزانن، هەروەك عیسا لە بارەی خۆیەوە دەبێژێت "من رێگا و راستی و ژیانم"[٤].

بەو مانایەی ئەو سیفەتە جوانانە لە کەسێکدا کۆدەبنەوە، واتە: بەدوای من بکەون، تا ئەو کاتەی پێغەمبەری راستی دێت "بەڵام کاتێ رۆحی راستی بۆلاتان دێ، بەرەو هەموو راستیەکتان دەبات"[٥]. کەواتە لەسەرت پێویستە بەدوای ئەو بکەویت، بەڵام دڵ بەقینەکان یاخیین، بۆیە پێتڤییە بە جددی زیاتر کاربکەین، وەلێ بڕوام پێبکە بە درەوشاندنەوەی ئەو راستییەی خوای گەورە پێی بەخشیوین، دەتوانین بە بەشێکی کەمی ئەو ماڵەی جیهانی مەسیحی بۆ بە مەسیحیکردن سەرفی دەکات، دەتوانین جیهان بگۆڕین.

---

(١) هەر بۆ ئاسانکاری خوێنەر، لە شوێنی هەر راناوێکی عەرەبی وشەی (ئەو)مان داناوە. - وەرگێڕی کوردی-.

(٢) (روح الاسلام، لسید أمیر علی). (٣) ئینجیلی (یۆحەننا ١٤/١٧).

(٤) ئینجیلی (یۆحەننا ١٤/٦). (٥) ئینجیلی (یۆحەننا ١٦/١٣).

سەرچاوەی وەحی

"بەڵام کاتێ رۆحی راستی بۆلاتان دێ، بەرەو هەموو راستیەکتان دەبات، چونکە لە خۆیەوە هیچ ناڵێ، بەڵکو ئەوەی گوێی لێدەبێ پێتانی رادەگەیەنێ، ئەوەی لە دواییدا روو دەدات پێتانی دەڵێ"(١).

من هەمیشە لە وەرگرتنەکانی خۆمدا ئینجیلی نوسخەی مەلیك جیمس بەکاردەهێنم، بەڵام بۆ روونکردنەوەی پتر، لێرەدا هەندێك بەدیلەکانی دیکەی وەرگێڕان لە نوسخە جۆراو جۆرەکان بەکاردەهێنم.

"چونکە لە دەسەڵاتە تایبەتییەکەی خۆیەوە قسە ناکات، بەڵکو هەواڵ تەنها بەوە دەدات کە دەیبیسێت"(٢).

"for he will not speak on his own authority but will tell only what he hears"

The New English Bible.

"دوایی لەلای خۆیەوە قسەتان لەگەڵ ناکات، دوایی بەوە قسەتان بۆ دەکات کە دەیبیستێ"(٣).

"The will not speak on his own. he will speak only what he hears?"

New international version.

"لەبەر ئەوەی ئەو بیرۆکە تایبەتییەکانی خۆی پێشکەش ناکات، بەڵام ئەوەتان پێدەگەیەنێت، کە دەیبیسێت"(٤).

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٣/١٦).

(٢) (ئینجیلی ئینگلیزی نوێ).

(٣) (نوسخەی جیهانی تازە).

(٤) (ئینجیلی زیندوو).

"for he will not be presenting his own ideas, but he will be passing on to you what he has heard" (The living bible).

ئەوەیە رۆحی راستی، پێغەمبەری راستی، ئەو ئەمین و دەستپاکەی بەهۆی پاڵنەرێکی لە خۆیەوە قسە دەربارەی شتە رۆحییەکان ناکات، بەڵکو بە هەمان قاعیدەی یارمەتیدەری پێشتر عیسا سەلامی خوای لەسەر بێت، قسەی پێدەکرد، کاتێك دەیگووت:

"چونکە من هیچ شتێکم لەخۆمەوە نەوتووە، بەڵکو ئەو باوکەی ناردوومی چی راسپاردووم ئەوە دەڵێم. هەروەها من دەزانم راسپاردەی ئەو ژیانی هەتاهەتاییە، جا هەر وتەیەك من دەیڵێم، بەو شێوەیە دەیڵێم کە باوکم پێی ووتووم"[1].

بە رێگایێکی هاوشێوەی ئەوە، خوای گەورە شاهێدی بۆ موحەمەدی پێغەمبەری دەدات. کە دەفەرموێت:

[وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى (٣) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى (٤) عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى (٥)]( ).

واتە: [بە ئارەزووی خۆی ناخێوێ( )* هەرچی ئێژێ، لە خواوە تێگەیەنراوە* فرشتەیێ فرە توانا فێری کرد]( ).

ئەوە سوونەتی خوایە لەگەڵ پێغەمبەرە هەڵبژێردراوەکانی، جا وەکو یەکە، ئەو پێغەمبەرە ئیبراهیم بێت یان موسا و یان عیسا. گاڵتەیێکی نامەعقولە ئەگەر واتێبگەین، کە رۆحی راستی رۆحی پیرۆزە، چونکە ئێمە پێمان ڕاگەیێندراوە، کە ئەو ڕۆحی ڕاستییە" لە خۆیەوە هیچ ناڵێ، بەڵکو ئەوەی گوێی لێدەبێ پێتانی ڕادەگەیەنێ" بێگومان لە خۆیەوە نییە.

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٢/٤٩-٥٠).

(٢) سورەتی (النجم).

(٣) قسە ناکات. - وەرگێڕی کوردی-.

(٤) (هەژار/٥٢٦).

ئایا خوا سێیەمی سێیانە ؟

هاوڕایی هەیە لە جیهانی مەسیحی رۆژئاوا و کلێسای ئەرسۆزۆکسی رۆژهەڵاتی، کە باوەڕیان بەو زاراوەیە هەیە کە بە سیانەی پیرۆز (الثالوث المقدس) ناودەبرێت، بەوەی (باوك خوایە و کوڕیش خوایە و رۆحی پیرۆزیش خوایە) بەڵام سێ خوا نینە، بەڵکو تەنها یەك خوایە(؟!)، با لێگەڕێین زانایێکی لاهوتی ئەدیبی وەك قەشە دومیللۆ قسەمان بۆ بکات دەربارەی ئەو خوا سیانییەی مەسیحی، کە جێی بەشبەش کردن نییە، ئەو قسەیەشی لەو کاتەدا دەکات، کە قسە لەسەر رستەی (دوایی دێت)دەکات کە لە ئینجیلی یۆحەننا ٢٣/١٤. هاتووە جا ئەو دەڵێت:

(کوڕ لە هەر شوێنێك بێت، دەبێ باوکیش هەروەها ئامادە بێت وەکو رۆحی پیرۆز، چونکە هەر سێکیان یەکن، سێ شێوەی جیاواز بۆ هەستان و دیارخستن و پیشاندانی هەمان بوونی خودایی، ئەو گواستنەوەیەش لە وێنەیێکەوە بۆ وێنەیەکی دیکە، ئەوە روون دەکاتەوە کە کەسانی (سیانەی پیرۆز) لێك جیا نابنەوە، هەر یێکیان ئەوەی دیکە لە خۆی دەگرێت).

هیوادارم تووشی شپرزەیی و وەڕەسی نەبیت، لە راستیدا شتێکی چاوەڕواننەکراوە لەو شتە زیاد و بێ مانایە تێبگەیت، بە کورتی مەسیحییەکان باوەڕیان وایە کە، ئەو سێیانە (داوای لێبوردن دەکەم، چونکە مەسیحییەکان دەڵێن یەك)، هەرسێکیان گریمانە بەوەی ئەوانە پێکەوە هەن و، پێکەوەش زانراون، ئەوەش بۆ ئەنجامێکی گاڵتەجاڕی و پێکەنیناویمان دەبات، جا عیسا سەلامی خوای لەسەر بێت بە پێی باوەڕی مەسیحییەکان لەسەر خاچ و لە سەرووی کێبڵی جەلجوسە خەریکی گیاندان و رووح کێشان بوو، جا بەو پێیەی عیسا لە باوك و رۆحی پیرۆز جیا نابیتەوە، دەبێ ئەوانیش لەگەڵ کوڕەکەدا وەکو ئەو خەریکی گیاندان بووبن، کاتێك عیساش مرد، ئەوانیش بە هەمان شێوە لەگەڵ ئەودا مردن، پێت سەیر نەبێت، ئەگەر کەسێك ئێستا لە رۆژئاوا بڵێت (خوا مردووە)، بەو قسەیە پێ مەکەنە، بەڵکو ئەوە بەرپرسیارێتییەکی گەورە دەخاتە سەرمان بۆ رزگارکردنی برا مەسیحییەکانمان لەو زەلکاوە رۆحییەی کەوتوونەتە ناوی.

بەشی پێنجەم

پێشبینیگەلێك هاتوونەتەدی [١]

"لەوەی لە دوایيدا روو دەدات پێتانی دەڵێ" [٢].

تا ماوەیەك كۆچی كرد

مەسیحییەكان قورسایێكی گەورە و بایەخێكی زۆر بە هاتنەدی پێشبینییەكان دەدەن. موحەمەدیش درودی خوای لەسەر بێت زۆر لە پێشبینییەكانی پەیمانی كۆن و نوێی هێنانەدی[٣]، بۆ مەسیحییەكان پێشبینیكردنی رووداوەكان كاری پێغەمبەری راستەقینە و نیشانەی پێغەمبەرایەتی راستە، پێغەمبەری ئیسلامیش زۆر پێشبینی هێناوەتەدی، كە لە قورئاندا بۆ هەموو نەوەكانی داهاتوو تۆمار كراون، لێرەدا كەمێكیان بۆ نموونە پێشكەش دەكەین.

﴿إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾ [٤]. [٥]

---

(١) مەبەست لە پێشبینییەكانی پێغەمبەری ئیسلامن، دیدات لێرەدا دەیەوێت ئەوە روون بكاتەوە، كە عیسا پێغەمبەر سەلامی خوای لەسەر بێت لەو كاتەی دەڵێت، ئەو یارمەتیدەرەی دوایی دێت، هەواڵی هەندێك شتی دواییتان دەداتێ. ئەوە دەسەلمێنێت، كە راست دەكات، پێغەمبەری ئیسلامیش هەواڵی كۆمەڵێك شتی دوایی دا، كە هاتنەدی. -وەرگێڕی كوردی-.

(٢) ئینجیلی (یۆحەننا ١٦/١٣).

(٣) هەندێك لەو پێشبینیانەت بەدرێژی لە كتێبی (ئینجیل لە بارەی موحەمەدەوە چی دەڵێت؟) دەست دەكەون، نوسخەی خۆت راستەوخۆ لە مەڵبەندی ئیسلامی لە باشووری ئەفریقیا (IPCI) وەرگرە.

(٤) سورەتی (القصص/٨٥).

(٥) كتێبی (موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت لە ئینجیلدا) بخوێنەوە، لە دانانی عەبدولئەحەد داوود.

واتە: (ئەو کەسەی کە ئەم قورئانەی کردە ئەرکی سەر شانی تۆ، خاتر جەم بە دەتباتەوە ئەو شوێنەی بەڵێنی پێدای)[1].

(دەتباتەوە ئەو شوێنەی بەڵێنی پێدای)، واتە دەتگێڕێتەوە بۆ هەمان شوێن، کە ئەو مەککە پیرۆزەیە کە لێیەوە دەرچوو، کۆچی پێغەمبەری ڕێزداریش لە مەککەوە بۆ مەدینە بوو، چونکە بارەکە لە مەککەدا جێی نائومێدی بوو، زۆربەی شوێنکەوتووانی لە مەککەوە کۆچیان کرد، لە پێناوی ئایینەکەیان تا لە چنگ چەوساندنەوەی هاوبەشپەیاکەرەکان رزگاریان ببێت، ئێستەش نۆرەی خۆی هاتووە، لەگەڵ ئەبوبەکری سەدیق هاتە دەر، کاتێك گەییشتنە شوێنێك بەناوی (الجحفە) ئەو تەئکید و دووپاتکردنەوەیەی لەلایەن خواوە بۆ هات، پێغەمبەر لە پێناوی ئایینەکەی هەڵدێت، لە یاخیێتی دڵەکانی خەڵکی مەککە بێئومێد بووە، ئا لێرەدا خوا بۆی دووپات دەکاتەوە، بەوەی بە حەز و پشتیوانی خوا دەگەڕێتەوە مەککەی شوێنی لە دایکبوونت.

ئەویش وەکو پەنابەرێك کۆچی کرد، دواییش خوای گەورە گێڕایەوە
بە سەرکەوتوویی و، هێنانەدی پێشبینییەکی دیکە[2].

"And he (Moses) said, the lord came from seir unto them, he shined forth from morunt pran (that in Arabia)

---

(١) (هەژار/٣٩٦).

(٢) مەبەستی مامۆستا ئەحمەد دیدات، ئەوەیە: کە عیسا پێغەمبەر سەلامی خوای لەسەر بێت کاتێك دەڵێت، ئەو رۆحی راستییە دێت، هەندێك شتتان پێ دەڵێت کە دوایی دێنەجێ، جا لێرەدا ئەو چەند شتێك باس دەکات، کە پێشتر پێغەمبەری خوا موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت پێشتر باسی کردوونە، دواتریش هاتوونەتەدی، یەکێك لەوانە گەڕانەوەی بوو بۆ مەککە، کە لە بێ ئومێدترین کاتی کۆچکردن بۆ مەدینە ئەو قسەیەی کرد، دواییش وەك عیسا پێغەمبەر باسی کرد، قسەکەی پێغەمبەری ئیسلام هاتەجێ و، گەڕاوە شاری مەککە، نموونەکانی دیکەش بە هەمان شێوە، بەم پێیە بێت ئەو پێشبینییەش لە موحەمەد پێغەمبەر دێتەجێ، کەواتە بابای مەسیحی هیچ پاساو و بەڵگەیەکی بەدەستەوە نەماوە لەوەی نەهێتە سەر دینی ئەو پەیامبەرەی ئیسلام، کە پێشتر عیسای مەسیح مژدەی پێداوە و، داوای لە مەسیحیەکان کردووە بە دوای بکەون و، هەموو پێشبینییەکانیشی لە ئەو دێنەجێ. -وەرگێڕی کوردی-.

and he (Muhammad) came with ten thousand saints. From his right hand went a fiery law for them[1].

(موسا) گووتی: خوا لە سینا هات، لە سەعیریش تیشکی بۆدان، لە کێوی فاران یش (دەکەوێتە دوورگەی عەرەبی) درەوشایەوە، ئەویش (موحەمەد) هات لەگەڵ دە هەزار قدیس و[2]، لەلای راستیشی شەریعەت و یاسایەکی درەوشاوەی بۆیان پێبوو"[3].

(1) (Deuteronomy ٣٣:٢)

(٢) پێغەمبەر لە کاتی رزگارکردنی شاری مەککە بە خۆیی و دە هەزار لە هاوەڵانی هاتە ناو شار.

(٣) سیفری (التثنیة ٢/٣٣).

زلهێزەکان لە رکابەرایەتیدان

﴿غُلِبَتِ ٱلرُّومُ ۝٢ فِىٓ أَدْنَى ٱلْأَرْضِ وَهُم مِّنۢ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ۝٣ فِى بِضْعِ سِنِينَ ۗ لِلَّهِ ٱلْأَمْرُ مِن قَبْلُ وَمِنۢ بَعْدُ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ ٱلْمُؤْمِنُونَ ۝٤ بِنَصْرِ ٱللَّهِ﴾[1].

واتە: (رۆمی شکان* لە نزیکتر کەوشەنی ئەم سەرزەمینە، لە دوای ئەم ژێرکەوتنەیان جارێ تر سەردەکەونەوە* لە ماوەی کەمتر لە دە ساڵ، پێش ئەو شکانە و لە دوایەش، هەموو کار کاری خودایە و ئەوێ رۆژێ باوەڕداران کەیفێ دەکەن* بە یاریدە لە خواوە)[2].

ئەو پێشبینییەی پێغەمبەر درودی خوای لەسەر بێت بەپێی رۆژژمێری مەسیحی لە ساڵی ٦١٥ بوو، کاتێك ئیمپراتۆرییەتی مەسیحی لە رۆما، شاری قودسیان لە دەستدا و، کەوتە بندەستی فارسەکان، مەسیحییەت لە نێو زلهێزەکانی ئەو سەردەمەدا روخا، هاوبەش پەیاکەرەکانی مەککەش خۆشحاڵییەکی زۆریان دەربڕی بەرامبەر بە رووخانی رۆمانییەکان لەسەر دەستی موشریکەکانی فارس. "موشریکەکانی مەککە بە سروشتی حاڵیان لەگەڵ فارسەکان راوەستان بۆ دەربڕینی هاوسۆزیان، کە بڕوایان وابوو رووخاندنی هێزی مەسیحی رۆمانی بە واتای پاشەکشێکردنە لە پەیامی پێغەمبەر درودی خوای لەسەربێت کە جێنشینی راستەقینەی مەسیحە، جا لەو کاتەی کە هەموو جیهان واتێدەگەییشت ئیمپراتۆرییەتی رۆمانی لەسەر دەستی فارسەکان کۆتایی پێهات، ئا لەو کاتەدا پێشبینی پێغەمبەرایەتی —موحەمەد- هاتەدی بەوەی سەرکەوتنی فارسەکان ماوەکەی کورتە، لە ماوەی چەند ساڵێکی دیکەی کەم رۆمانییەکان جارێکی دیکە سەردەکەونەوە و، گورزێکی بکوژیش لە فارسەکان دەدەن"[3]، لە ماوەی دە ساڵدا ئەو پێشبینییە هاتەجێ.

---

(١) (سورەتی رۆم).

(٢) (هەژار/٤٠٤).

(٣) (عبدالله یوسف علی).

تەحەددای قورئان

پێغەمبەر رایگەیاند کە قورئان لە لایەن خواوەیە، کە بە رێگای وەحی بۆی ناردووە، بەڵگەش لەسەر ئەوەی کە لە لایەن خواوەیە، بوونی ئەو ئیعجازە قورئانییەیە، کە لە هەموو لایەنەکانی رەوانبێژی و بەیانی و زانستی و ئەو راستەقینانەی کە بڵاوی دەکاتەوە هەیە، بۆ سەلماندنی راستی ئەو بانگەشەشی، زۆر سوورەتت لە پێش دادەنێت، ئایا کەسی بێباوەڕ دەتوانێت وێنەیان بهێنێت؟ ئەوە گرەوێکە هەیە، پێشبینییێکی پێغەمبەرایەتی هەتا هەتاییە، بەوەی رەگەزی مرۆیی توانای ئەوەی نییە وێنەی ئەو قورئانە بهێنێت، نە بە یەکسانی و نە بە بەربەرەکانی، ئەوەش چ بۆ سوورەتێك و بەشێکی کەمی سوورەتێکیش وایە. بیانووهێنانەوەی جەنابیشت بەوەی زمانی عەرەبی نازانیت، بیانووێکی بێکەڵکە، چونکە بە هەزاران مەسیحی عەرەب ئەمڕۆکە هەنە، ئەگەر مەسەلەکە زمانە خۆ ئەوان عارەبن، با ئەوان وێنەی قورئان بێننەوە.

لێرەدا ئەو تەحەدا خواییە دێنینەوە، کە بە وتەکانی خوا دابەزیوە.

﴿ وَمَا كَانَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٧﴾ ﴾[1].

واتە: (ناگونجێ ئەم قورئانە هی خودا نەبێ و هەڵبەسترابێ، ئەم قورئانە باوەڕ دەکا بەو کتێبەی کەوا لە پێشدا هاتووە و ئێستا لەبەر دەستێ دایە و رۆشنیشی دەکاتەوە، هیچ گومانی تێدا نییە لەلایەن پەروەرێنی گشت جیهان رایە)[2].

﴿ قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ ﴾[3].

---

(١) (سورەتی یونس).

(٢) (هەژار/٢١٣).

(٣) (سورەتی ئیسرا).

واتە: (بێژە: ئەگەر مرۆ و جن، گش وەکۆبن، وێنەی ئەم قورئانە بێنن، لەشبی ئەو دادەمێنن[1]، با هەمووشیان پشتیوانی یەکتری بکەن)[2].

ج) ﴿ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾ ﴾[3].

واتە: (یا ئێژن: خۆی هەڵی بەستووە. بێژە گەر بەڕاستیتانە خۆتان و هەرکەسێکی تر -کە دەتوانن غەیرەز خودا گازی بکەن- تاقە سورەتێکی وەك ئەم وەدی بێنن)[4].

﴿ وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَن تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾ ﴾[5].

واتە: (ئەگەر لەمەی کە ئێمە بۆ عەبدی خۆمان ناردۆتە خوار بە گوومانن و پێشتان وایە راستی بۆچوون، دەسا ئێوە وێڕای هاوباوەڕەکانتان بە گەلەکۆمەکی یەکتر -جگە لە خوا- سورەتێکی وەك ئەو بێژن* ئەگەر نەوکرد -کە هەرگیز بۆشتان ناکرێ- سا بترسن لەو ئاگرەی دەستە چیلکەی تەوەن و لەشی مرۆیە و هەر بۆ خودانەناسەکان هەڵکراوە)[6].

(١) ناتوانن وێنەی ئەم قورئانە بێنن. -وەرگێڕی کوردی-.
(٢) (هەژار/٢٩١).
(٣) (سورەتی یونس).
(٤) (هەژار/٢١٣).
(٥) (سورەتی بەقەرە).
(٦) (هەژار/٤).

مەسیحییە عەرەبەکان هەوڵیانداوە

مەسیحییە عەرەبەکان لە رۆژهەڵاتی ناوین بۆ ئەوەی دەلیڤەکەیان لە چنگ نەچێت، لە ماوەی شازدە ساڵ نەخشەیان بۆ پرۆژەیەك کێشا، تا بتوانن هەندێك لەوانەی لە پەیمانی نوێیان هەڵبرۆقاندییە بە زمانی عەرەبی پێشکەش بکەن، لەگەڵ خوازتنێکی تەواوی پیت بە پیت لە رستە و وشەکانی قورئان، ئەوە هەوڵێکی گرنگە بۆ ئەو ئینتیحالە[1] ئابڕوبەرە بۆ هەر بڕگەیێك لە پەیمانی نوێی عەرەبی نوێ، کە هەر لەسەرتاوەی هێناوە لە ئایەتی یەکەمی قورئانی پیرۆز (بسم الله الرحمن الرحیم) بەو هەولە ویستیان هەموو ئایەتەکانی قورئان بدزن، ئیدی نەك هەرنەیانتوانی بگرە ئابرووی خۆشیان برد.
ئایا ئەوە بە کارێکی مەقبول و وەرگیراو دەزانیت.
بەهەمان شێوە چەندان تەحەددیات و پێشبینی دیکەی پێغەمبەرایەتی لە قورئانی پیرۆز و فەرموودە پیرۆزەکانی پێغەمبەردا هەن، دەکرێ پێشکەشیان بکەین، بەشێوەیەکن جێگای بەلاوازدانان نینە، دەشکرێ چەندەها بەرگی کتێب لەو بارەوە بنووسرێنەوە، من دڵنیام نوسەرە موسڵمانەکان ئەو ئەرکە وە ئەستۆی خۆیانەوە دەگرن، وەلێ لێگەڕێ با ئەو کۆمەڵە پێشبینیانەی پێغەمبەرایەتی لە کەلامی خوا بەو پێشبینییە تەواو بکەین.

---

(١) ئینتیحال لێرەدا واتە: نووسینی کەسانی دیکە بکەیتە هی خۆت، وەك ئەوەی ئەو ئایەتانەی قورئان بکەیتە هی خۆت. - وەرگێڕی کوردی-.

سەرکەوتنی ئیسلام

﴿ هُوَ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلۡهُدَىٰ وَدِينِ ٱلۡحَقِّ لِيُظۡهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُشۡرِكُونَ ٩ ﴾[١].

واتە: (ئەو خودایە پێغەمبەری خۆی بەرێ کرد، بۆ رێبەری و راگەیاندنی دینی راست، تا سەری بخا بەسەر هەموو دینەکاندا، جا با بت پەرستەکانیش خۆشیان نەیە)[٢].

لە ماوەی چەند دەیەیێکی کەمدا، ئەو بەڵێنەی پێشەوە بووە راستەقینە، ئیسلام سەرکەوت، ئیمپراتۆرییەتی فارسی و رۆمانی کەوتنە دەستی موسڵمانان، لە ماوەی چەند سەدەیەکدا هێزی ئیسلام بووە سەروەر لە نێوان ئۆقیانووسی ئەتلەنتی تاکو دەگاتە ئۆقیانووسی باسیگیکی.

بەداخەوە ئیسلامی ئەمرۆکە لە حاڵەتی کزبووندایە، بەڵام ترست نەبێت جیهانی ئیسلامی لە بەرزبوونەوەدایە، شتانێك هەن ئومێد و گەشبینی پیشان دەدەن، تا ئەگەر خەیاڵی ناموسڵمانانی رۆژئاوا وایان تێبگەیەنێت کە ئەوان بۆ کۆتاییهێنان بە ئیسلامدا سەردەکەون.

"ئەفریقیا جێی کراوەیە بۆ هەموو ئایینەکان، بەڵام ئەو دینەی لە دواییدا ئەفریقییەکان وەریدەگرن، ئەو دینەیە بەپیر خواستەکانیانەوە بچێت، ئەو دینەی رێ بە هەر کەسێك دەدات قسە لەسەر هەر شتێکی پەیوەست بە دینەوە بکەن، ئەوەش دینی ئیسلامە"[٣].

"ئەگەر هیچ دینێك هەبێت دەرفەتی رووخاندنی ئینگلتەرا بگرە هەموو ئەوروپای هەبێت، لە ماوەی سەد ساڵی داهاتوودا ئەوە ئیسلامە"[٤].

---

(١) (سورەتی سەف).

(٢) (هەژار/٥٥٢).

(٣) (کتێبی صوره المستقبل هـ . ح . هلز).

(٤) (جۆرج بەرنادشۆ).

بەبێ هیچ هەوڵێکی راستەقینە لە لایەن موسڵمانانەوە، رۆژئاواییەکان خۆیان هەواڵمان پێدەدەن، بەوەی خێراترین دینێك کە ئەمڕۆکە لە گەشەکردندا بێت لە جیهاندا، ئەوە ئیسلامە، وەلێ خۆزیخوازم ئەو هەواڵە خۆشانە نەبنە مایەی تەمبەڵبوون و کەمتەرخەمیمان بۆ هەڵستان بە ئەرکەکانی بانگەوازی بۆلای خودا، ئێمە لە بەرامبەر خودا بەرپرسین لەوەدا. بەڵێنی خوا راستە، قەدەریش نووسراوە، تەنها لە لای خۆمانەوە کەمێك هەوڵ بدەین، خوای گەورە دەتوانێت هەموو نەتەوەکان و مرۆڤایەتی بەرەو ئیسلام بێنێت بەبێ پێویستی ئێمە، وەلێ خوای گەورە دەیەوێت ئێمە لەوەدا شەرەفێکمان بەرکەوێت لە خزمەتکردنی ئەو دینەدا، با ئێمە سەربازی وەفادار بین لە جەنگی حەق و باتڵدا، بە چەندین زمان خۆت چەکدار بکە بەو ئایەتەی ئینجیلی (یۆحەننا ۷/۱٦)، دوایی بۆت دەردەکەوێت، کە چۆن خوای گەورە پڕت دەکات لە مەعریفەت و توانات دەداتێ لەسەر روونکردنەوەی راستەقینە بۆ هەموو ئەوانەی رایان لەگەڵ تۆدا جودایە، سەرکەوتن و پووچکردنەوە و لابردنی هەموو گوناهێك قەدەری ئێمەیە، بەو قینەش دڵتەنگ مەبە کە دوژمنانی ئیسلام هەڵیدەگرن.

شكۆداركردنی مەسیح - سەلامی خوای لێبێت -

مەسیح لە ئینجیلدا دەڵێت: "ئەو (رۆحی راستەقینە) شكۆدارم دەكات چونكە هەموو ئەوەی بۆتانی باس دەكات لە منەوە دەرچووە"[1].
هەروەها دەڵێت: "جا كاتێ یارمەتیدەر دێ، ئەوەی من لەلایەن باوكەوە بۆتانی دەنێرم، ئەو رۆحی راستییەی كە لە باوكەوە هەڵدەقوڵێ، ئەو شایەتیم بۆ دەدات"[2].
ئەو یارمەتیدەرەی بەڵێن پێدراو، یان ئەو رۆحە راستەی كە راستی لە كەسایەتیدا بەرجەستە دەبێت، كاتێك دێت گەواهی بۆ مەسیح دەدات، بە چاك وەسفی دەكات و، سەریشی دەخات لەو تۆمەتانەی دوژمنانی بەسەریان كردوون.
ئا ئەو یارمەتیدەرە موحەممەدی ئەمینە درودی خوای لەسەر بێت، پێغەمبەری راستەقینە، خاوەنی سەركەوتنی دیار لە گەیاندنی پەیامی خودا، ئەوەی ئەمڕۆ وای لە ملیۆنەها موسڵمان كردوە باوەڕ بە عیسا بهێنن وەك یەكێك لە پێغەمبەرە پایەدارەكانی ئولولعەزم، ئەوان باوەڕ دەهێنن كە ئەوە مەسیحە و باوەڕیان بە لەدایكبوونە موعجیزە ئاساكەی هەیە، كە زۆر لە مەسیحییەكان باوەڕیان پێی نییە، هەندێك كەشیشەشی لەگەڵ دابێت، موسڵمانان باوەڕیان بە موعجیزە زۆرەكـانی هەیە، ئەوەشی لەگەڵدابێت، كە بە پشتیوانی و ئیزنی خودا مردووی زیندوو دەكردەوە و بە فەرمانی خوا گوڕی و كوێری چاك دەكردنەوە.
ئای چ گەواهیدانێكی مەزنە لە هەقی عیسادا، گوێ بۆ ئەو ئایەتە سەرنج راكێشانەی قورئان بگرە، كە موژدەی بۆ مەریەم تێدایە بە هاتنی عیسا سەلامی خوای لەسەر بێت.
﴿وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَرۡيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتۡ مِنۡ أَهۡلِهَا مَكَانٗا شَرۡقِيّٗا ١٦ فَٱتَّخَذَتۡ

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٤/١٦).
(٢) ئینجیلی (یۆحەننا ٢٦/١٥).

مِن دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ إِنِّيٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحْمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُۥٓ ءَايَةً لِّلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِّنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾ ۞ فَحَمَلَتْهُ فَٱنتَبَذَتْ بِهِۦ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾ فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ قَالَتْ يَٰلَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾ فَنَادَىٰهَا مِن تَحْتِهَآ أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهُزِّيٓ إِلَيْكِ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ تُسَٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾ فَكُلِي وَٱشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِيٓ إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ ٱلْيَوْمَ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾ ﴾[1].

واتە: (لەم کتێبە باسی مەریەمیش بێنەگۆڕ، کاتێ دوور لە کەس و کاری، شوێنێکی خۆرەڵاتی بۆخۆی هەڵبژارد* لە نێوان خۆیی و ئەماندا پەردەیەکی ڕاهەنگاوت، ئێمە ڕۆحی خۆمان بۆ نارد، بنیادەمێکی تەواوی هاتە بەرچاو* وێ (مەریەمێ) گووت: ئەمن پەنا دەبەمە بەر خودا لە دەستی تۆ (سا) ئەگەر تۆ خۆپارێزی (لێم مەیە پێش)* ئەو گووتی: ئەمن لە پەروەرندەی تۆوە ڕاسپێراوم فرزندەیەکی پاك و خاوێنت پێ ببەخشم* وێ گووت: چۆن منالم دەبێ، کە هیچ مرۆیەك لە پێشدا منی بەدەست نەگرتووە و هەرگیز داوێن تەڕیش نەبووم* گووتی: فەرمان هەر ئەمەیە و پەروەرندەی تۆ وتوویە. ئەوە لەلای من هاسانە و دەمانەوێ چاکەیەك بێ لە ئێمەوە و نیشانەیەك بێ بۆ مەردم. ئەم فەرمانەش هەر دێتەجێ* دەناوتۆلی وێدا گووراو بەو زگەوە خۆی گەیاندە شوێنێنێکی دوور)[2].

ئێستاکە پتر لە ملیارێك موسڵمان لە هەموو قوژبنێکی جیهان هەیە، باوەڕیان بە

---

(١) (سورەتی مەریەم).
(٢) (هەژار/٣٠٦).

وەزگکەوتنی پاکی عیسا هەیە، ئەو باوەڕەشیان تەنها لە ڕێگای موحەمەدەوەیە درودی خوای لەسەر بێت، بەبێ هیچ سەلماندنێکی دیکە. بە بێگومانی بە عیسا و مەریەمی دایکی و هەموو مەسیحییەکانی جیهان ناتوانن وەفاداربن بەرامبەر بە موحەمەد (ڕۆحی پیرۆز) درودی خوای لەسەر بێت، بۆ ئەو سوپاسگوزارییەی شیاویەتی لەسەر ئەوەدا.

گوێ پێدانی
یەهوودییەکان بۆ مەسیح

"ئەی قودس، ئەی قودس، بکوژی پێغەمبەران و بەردبارانکەری ئەوانەی نێرران بۆ لات! چەند جار ویستم منداڵەکانت کۆبکەمەوە، هەروەك چۆن مریشك جوجەڵەکانی لە ژێر باڵی کۆدەکاتەوە، بەڵام نەتانویست"[1].

عیسای کوڕی مەریەمی پێغەمبەری بەڕێزی خوا بەدوای جولەکەکاندا دەڕۆییشت، هەروەك ئەو مریشکەی دەیەوێت جوجەڵەکانی بپارێزێت، بەڵام جولەکەکان وەك ئەو سیسارکە کەچەڵە لێیهەڵگەڕانەوە، کە دەیەوێت نێچیرەکەی بکاتە چەندین پارچەی بچووك، ئەوان وازیان لێنەهێنا بە هێرشی بێ بەزەیی لاهوتی و، ئەو وشانەی بۆ تۆمارکردنی بەو تۆمەتانەی دوژمنانی مەسیح بانگەشەیان بۆ دەکرد.

"یارانی تلموود گووتیان: کوڕی ئافرەتە زیناکەرەکە (واتە مەریەمی کچ) ئەو جادووگەرییەی بڵاودەکاتەوە کە لە میسر هێناوییەتی، عیسا کاری جادووگەری و فێڵبازی دەکات و، ئیسرایلیش بەرەو بتپەرستی دەبات، جێی سەرنجدانە کە دەبینین موحەمەد زۆر بە تووڕەییەوە بەربەرچی هەموو ئەو بوختانانەی یەهوودییەکان دەداتەوە"[2].

---

(١) ئینجیلی (مەتتا ٢٣/٣٧).

(٢) (تەفسیری ئینجیلی، قەشە دومیلو لاپەڕە ٦٦٨).

مۆژدەدەرانیش هەمان تۆمەتەکانی جولەکە دووبارە دەکەنەوە

جۆش دویل، یەکێکە لە دەرچووانی پەیمانگای لاهووتی بەرز، وە ماجنا کوم، زانایێکی لاهووتییە، بەوە وەسفی دەکەن کە لە ٥٥٠ زانکۆی ٥٣ وڵات وتار بۆ زیاتر لە پەنجا ملیۆن قوتابی دەداتەوە، دیارە ئەوان لێکۆڵینەوەی زیاتریان ئەنجامداوە، لەو لێکۆڵەرە ئینجیلییە دیارانەی لە بڕگەی پێشتر گووتران، بەتایبەتی لەوەی تایبەتە بە باسی تێڕوانینی تلمودی جولەکە بۆ مەسیح.
لە کتێبەکەی بەناوی (گەواهییێك پێویستی بە حوکم هەیە)، بۆ ئەوەی بەڵگە بێنێتەوە لەسەر ئەوەی کە عیسا ئەفسانە و پڕوپووچێك نەبووە، بەڵکو کەسایەتییەکی مێژووییە، هەڵستاوە بەبێ هیچ ڕێکسختن و سازکردنێك بە شێوازێکی زۆر فراوان لە تلموودی یەهوودییەکانی وەرگرتووە، ئێستاش بۆ ئێوە هەندێکی کەم لە وەرگیراوەکانی لاپەڕە (٨٥-٨٦)ی ئەو کتێبەکەیتان بۆ پێشکەش دەکەین.

"یەسوع کوڕی باندێرایە[١] "

(Tol doth yeshu)

"قەشە شێمونی کوڕی ئەزیا لە بارەی ئەوەی پەیوەندی بە عیساوە هەیە دەڵێت: لە قودس چەند دەستنووسێکمان دەربارەی رەچەڵەك و نەسەبی عیسا دەستکەوتوون، تێیاندا تۆمارکراوە، کە نموونەی عیسا، دەبێتە کوڕێکی زۆڵی[٢] ئافرەتێکی زیناکار"[٣].

جۆزێف کلاوسنر درێژەی دەداتێ

لە چاپی بەردەستی مەشنا[٤] درێژەی پێدەدات و دەڵێت: بۆ دووپاتکردنەوەی قسەکانی یوهوشا (لە هەمان مەشنا دەڵێت: کێیە کوڕی زینا؟ کەسێکە دایك و باوکی تا ئاستی مردن ئامانجی مەسئولییەتی یاسایی بن)، یەسووع لێرەدا وادیارە لە سەرووی گومانەوەیە.

---

(١) ئەوە سەربازێکی رۆمانی بوو، جولەکەکان (بە درۆ) بانگەشەی ئەوە دەکەن، کە دەستدرێژی کردبێتە سەر مەریەم. قسەیێکی زۆر گەورەیە لە زاریان دێتەدەر و، جگە لە درۆ چیدیکە نییە دەیلێن.

(٢) زۆڵ واتە: بیژی. - وەرگێڕی کوردی-.

(٣)(Yeb. Iv ٤٩a،٣).

(٤) کۆمەڵێك یاسای نەنووسراون، کە ساڵی ٢٠٠ دوای میلاد کۆکراونەتەوە و، بناغەی تلموود پێکدەهێنن.

نزیکبوونەوەی
زمانی مژدەدەران

جۆش دویل، موژدەدەری ئینجیلی مەسیحی بەناوبانگ، یەکێکە لەوانەی ناویان لە خۆیان ناوە، "لەدایکبووانی دووەم جار" عابیدی مەسیح پڕ لە رۆحی پیرۆز، لە زمانەکەیدا ئەوەندە دێتە پێشەوە کاتێك هەمان تۆمەتەکانی دوژمنانی دژی عیسای گەورە و خوای، بەکاردەهێنێت، ئەو تۆمەتانە دووبارە دەکاتەوە، جیهانی مەسیحیش ئەو شتانە دەڵێنەوە و لێی وەردەگرن، کتێبەکانیشی زۆرترین رەواجیان لە جیهانی مەسیحیدا هەیە، زمانی جنێوپێدان و سووکایەتی پێکردن، داهێنراوێکی تازەی کاهینەکانی مەسیحە، کە نەمتوانی لەو نووسینەم درێژە بەو چیرۆکە پڕ لە سووکایەتییانە بدەم. جا ئەگەر ئەوانە دۆستی عیسا بن، چ پێویستی بە دوژمنان هەیە؟

هەر موحەمەدە بەڕاستی دۆستی ڕاستەقینە و هاوکار و یارمەتیدەر و پارێزگار و شکۆدارکار و ئەو شاهیدەی مەبەستی ئەو پێشبینییانەی ئینجیلی یۆحەننایە لە هەموو ئیسحاحەکانی ١٤، ١٥، ١٦ لێمگەڕێ با ئەو سووپاسگووزارییە دادپەروەرییە دووبارە بکەمەوە، لە بەرامبەر چاکەکاری و پارێزگاریکردنی موحەمەد لە عیسا و دایکی و، بگرە هەموو مرۆڤایەتی کردووە، کاتێك قەشە دومیللو و هاوڕێکانی (لە سوپاسکردنەکەدا) دەڵێن: (جێی سەرنجدانە کە دەبینین موحەمەد زۆر بە توورەییەوە بەربەرچی هەموو ئەو بوختانانەی یەهوودییەکان دەداتەوە) کە دەرهەق عیسا دەیڵێن و هەڵی دەبەستن.

بەشی شەشەم

ئیدانەکردنی هەڵەڕۆیی لە دیندا

دوایی ڕێ دەدەینە ڕۆحی ڕاستەقینە، تا پەردە لەسەر گومانەکانی هەڵەڕۆیی (الغلو) لە ئایینەکانی مەسیحی و جولەکە هەڵبداتەوە و، بڕیاری دروست لەسەر دەعواکانی مەسیحییەکان و یەهوودییەکان لە بارەی مەسیحەوە تۆمار بکات.
یەهودییەکان گووتیان: عیسا (سەلامی خوای لەسەر بێت) کوڕێکی زۆڵە لە مەریەمی کچ (سەلامی لەسەر بێت)، چونکە باوکێکی دیاریکراوی نییە.
مەسیحییەکانیش لەبەر هەمان هۆ وەپاڵ خوایانداوە و، گووتیان عیسا کوڕی خوایە، کەچی لە یەك ئایەتی قورئاندا خوای گەورە هەموو ئەو بیانوو و پەڵپانە بەتاڵ دەکاتەوە، کە دەفەرمووێت:

﴿يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا تَغْلُواْ فِى دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ ۚ إِنَّمَا ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ أَلْقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ ۖ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۖ وَلَا تَقُولُواْ ثَلَٰثَةٌ ۚ ٱنتَهُواْ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ إِنَّمَا ٱللَّهُ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ سُبْحَٰنَهُۥٓ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٌ ۘ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾﴾[1].

واتە: (ئەی کەسانی ئەهلی کتێب، هەڵەڕۆیی لە دینی خۆتان مەکەن، جگە لە ڕاست لە بارەی خودا مەبێژن. ئاشکرایە کە مەسیحی کوڕی مەریەم پێغەمبەری خودا بووە. خودا بە فەرمانی خۆی هاوێتییە ناو تۆڵی مەریەم. دەسا ئێوە باوەڕتان بە خودا هەبێ و بە پێغەمبەرانی ئەویش بڕوا بێنن و مەبێژن

---

(١) (سورەتی نیساء).

سێن. واز لەم قسانە بهێنن، کە بۆ ئێوە وا چاکترە. دیارە هەر خوایەکتان هەیە و ئەویش لەو تۆمەتە دوورە کە هیچ فرزندەێکی[1] هەبێ. هەرچی لە ئاسمانان و زەمیندایە، هەر بۆ ئەوە. بۆ پێکهێنانی کاروبار هەر خۆی بەسە)[2].
ئەوە رێك وەك خزمەتگوزاری گەوج وایە، کە هەوڵ دەدات خزمەتەکانی بۆ گەورەکەی بەرەو پێش بەرێت، بە هەمان شێوە زێدەییە مرۆییەکان[3] لەوانەیە سەربکێشێت بۆ تەحریفکردنی دین[4]، یان بۆ پێچەوانەی مەبەستە رۆحییەکەی ئایین، ببات.
ئایینی پیرۆزی ئیسلام لە زۆر شوێنی قورئانی پیرۆزدا، ئیدانەی ئەو زیادەییە دەکات، کە یەهوودییەکان بۆ دینی یەهوودیان کرد، لەو لایەنەی کە ئەوان زۆر توندی پەیوەستبوون بە رواڵەتەکان و جیاوازی رەگەزپەرستی و مافە دەمارگیریی و قبوڵنەکردنی مەسیح.
ئا لێرەشدا ئیدانەی هەڵوێستی مەسیحی یەکان دەکات، لە بەرزکردنەوەی عیسا بۆ پایەی خودای گەورە. هەندێك جاریش ئەوەندە رێزی مەریەم دەگرن، دەگاتە پلەی عیبادەت و پەرستش، کوڕە مرۆڤەکەشی ئەوەندە گەورە دەکەن، تا دەیکەنە خوا و عەقیدەی سیانەیان (التثلیث) هێناوەتەدەر، کە پێچەوانەی لۆژیکە و، لە ئایینەکانی ئیغریقی وەرگیراوە، جا ئەگەر مرۆڤیش باوەڕی بەوە نەبێت، بە یەکجاری جێگای دۆزەخ دەبێت.

---

(١) فرزندە، واتە: منداڵ، رۆڵە، بچووك. - وەرگێڕی کوردی-.
(٢) (هەژار/١٠٥).
(٣) واتە: ئەو شتانەی مرۆڤ تێیاندا زیادی دەکات. - وەرگێڕی کوردی-.
(٤) لێرەدا مامۆستا دیدات دەڵێت: کە ئەو کارەی مەسیحیەکان دەیکەن، بەوەی دەیانەوێت بەوە خزمەتی عیسا بکەن، کە کوڕی خوایە، ئەوان پێیان وایە ئەوە خزمەتە، بەڵام خزمەت نییە، ئەوە وەکو خزمەتکاری گەوج و ئەحمەق وایە، کە گوایە هەوڵا بۆ پێشخستنی کارەکانی گەورەکەی دەدات، بەڵام هیچ خزمەتیشی ناکات، لە بەشی دووەمیشی دەڵێت: ئەو شتانەی مرۆ لە ئاییندا زیادی دەکات، زۆر جاران دەگاتە ئەوەی ببێتە تەحریفکردن و شێواندنی دین، یان لەوانەیە ببێتە مایەی ئەوەی دینەکە بەرەو ئاقارێکی دوور لە مەبەستە رۆحییەکەی ببات. - وەرگێڕی کوردی-.

سیفەتەکانی مەسیح لە قورئاندا

بەڵام ئەو سیفەتانەی مەسیح، کە لەو ئایەتانەی قورئان باسکراون، ئەمانەن:

١- کوڕی ئافرەتێکی مرۆڤە، کە مەریەمە سەلامی خوای لەسەر بێت، لە سەرووی ئەوەشەوە پیاوێکە لە مرۆڤەکاندا.

٢- بەڵام پێغەمبەرێکی پیاوە، پەیامی خوایی هەڵگرتووە و، بۆیە وەکو رێز وەپاڵ خوا دەدرێت[١].

٣- بە ئەمری خوا کەوتۆتە ناو تۆڵی مەریەم، دروستکراوێکە بە وشەی خوا، کە فەرمان دەدا (ببە، دەبێ)، (کن فیکون).

٤- عیسا فەرمانێکە لە خواوەیە، بەڵام خودا نییە، تا ئەوەی ژیان و پەیامەکەی لە زۆر پێغەمبەرانی دیکە سنوردارتر بوو، لەگەڵ ئەوەشدا وەك ئەوان شیاوی هەمان رێزگرتنە، چونکە یەکێکە لە پێغەمبەرانی خوا، وەلێ عەقیدەی سیانە و یەکسان کردنی لەگەڵ خوا و، کردنی بە کوڕی خوا، ئەوە قورئان وەکو کوفرێك نکۆڵی لێدەکات و، کوفرکردنە بە مافی خودا. خوا بێخەوشە لە هەموو پێویستییەك و، پێویستی بە کوڕێك نییە تا کاروباری گەردوون بەڕێوە ببات[٢].

---

(١) واتە: وەك چۆن هەموو پێغەمبەران وەپاڵ خوا دەدرێن و، دەگوترێت (پێغەمبەری خوا) ئەویش بەهەمان شێوە، نەك وەکو کوڕی خوا. - وەرگێڕی کوردی-.
(٢) (عەبدوڵلا یوسف عەلی).

بە ئارەزووی خۆی نادوێ

دواتر لوتکەی رێز و شانازی دەدەیتە موحەممەدی رۆحی هەق درودی خوای لەسەر بێت، ئەگەر پاگەندەی ئەوە بکەیت، کە ئەو بە خۆی ئەو ئایەتانەی پێشەوە و، زیاتر لە شەش هەزار ئایەتی دیکەی قورئانی پیرۆزی بەخۆی نووسیبنەوە، بێگومان قورئانی پیرۆز جار لە دوای جار ئەوە دووپات دەکاتەوە کە لە خواوەیە:

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۝٤﴾ [١].

واتە: (هەرچی ئێژێ، لە خواوە تێگەیێنراوە)[٢]، ئەوەش رێك وەکو هەواڵە پێشبینییەکەی عیسا وایە سەلامی خوای لەسەر بێت، کە دەڵێت: "چونکە لە خۆیەوە هیچ ناڵێ، بەڵکو ئەوەی گوێی لێدەبێ پێتانی رادەگەیەنێ، ئەوەی لە دواییدا روو دەدات پێتانی دەڵێ"[٣].

---

(١) (سورەتی نەجم).

(٢) (هەژار/ ٥٢٦).

(٣) ئینجیلی (یۆحەننا ١٣/١٦).

گریمانی سیانەی مەسیحیەت

هەموو ئەو شاهێدی و گەواهیدانانە و پیاهەڵدانەی یارمەتیدەرەکەی دیکە دەربارەی مەسیح گووتوویەتی، مەسیحییەکانی رازی نەکرد و، -بە پیرییەوە نەهاتن-، چونکە موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت، هەڵە و کوفرکردنەکەی ئەوانی نەشاردەوە، چونکە ئەگەر مەسیح لە دیدی ئەوانەوە شکۆدار بکات، دەبێ بیکاتە خوا. لە جیاتی ئەوەی کێشەکەیان چارەسەر بکەن بەوەی، ئایا عیسا سەلامی خوای لەسەر بێت لەسەر خاچدا مرد یان نا؟ ئایا خودایە یان نا؟ هەڵستان گریمانی سیانەیان (فرچیە التثلیث) دروست کرد، وشەیێکە لە هیچ فەرهەنگێکی جیهاندا نییە، جۆش دویل مەندوبی کۆچکردوو لە گۆڕەپانی کێبڕکێی سەلیبی جیهانی، لە کتێبەکەی بەناوی (گەواهیدانێك پێویستی بە بڕیارێکە) ئیلهامە نوێیەکەی بەهۆی (رۆحی پیرۆزەوە!) بەکاردەهێنێت، لە چارەسەرکردنی کێشەی سیانە (التثلیث)، جا دەڵێت: (مەسیح یان دەبێ خوا بێت، یان دەبێ درۆزن و شێت بێت) ئای لەو بلیمەتییە.. مەگەر وانییە!...

موسڵمانێکت دەستناکەوێت، بڵێت یەسوع درۆزنە یان شێت، پاشان چییە؟ لە راستیدا ئەوە لە کێشەیەك زیاترە، ئەوە کوفرکردنە لە جۆرێکی مەترسیدار، بەڵام بەهۆی بیرە تاریکەکەی پێشەوەی چاوەکانی لا قووچاندووە.
رۆجەر بایکۆن، فەیلەسوفی ئینگلیزی بەراستی دەڵێت: (روخاندنی خانووەکەت بەلاتەوە ئاسانترە، لەوەی لەدەست لایەنگیری هەواو ئارەزووەکانت رزگارت ببێت).

حیکمەتی منداڵێك

ئەگەر بەهەر پیاوێك بڵێیت: كە ئەو خوایە، یان كوڕی خوایە، یان باوكی ئەو خوایە، ئەوە سووكایەتیپێكردنە، نەك ڕێزگرتن. جوتیارێكی فەرەنسی باشتر تێگەییشتووە، لەو ملیۆنەها لێكۆڵەرە مەسیحییانەی ئەمڕۆ لەسەر زەویدان، لویسی نۆیەم، مەلیكی فەرەنسا، كەسێكی خراپەكار و داوێن پیس بوو، یەك ئافرەت لە فەرەنسا لەدەست بێزاركردن و تەنگ پێهەڵچنینی دەرنەچوو، دوای مردنی و دانیشتنی كوڕەكەی لەسەر تەختی پاشایەتی، لە نێو پاریس بڵاوبووەوە، كە كوڕێكی تەواو وەكو پاشای بچووك لەسەر شەقامەكانی پایتەخت دەسووڕێتەوە، زیاد لە پێویست هەستی پاشای گچكە وروژا بۆ ئەوەی هاوڕێنەكەی ببینێت، ماوەیەكی زۆری نەبرد پیاوانی پاشا، كوڕە جوتیارە زیرەكەیان هێنا پێش پاشا. پاشا سەری سووڕما لەو وێكچوونە سەیرەی لەلاییێكەوە لە نێوان ئەو و ئەو گەنجە هەیە، لەلاییێكی دیكەش وێكچوونی نێوان ئەو گەنجە و باوكی كۆچكردووی. پاشا ویستی بە شێوازێكی هەست بریندارکار گاڵتە بە جوتیارە هەژارەكە بكات، پێی گووت: ئایا لە سەردەمی دەسەڵاتی باوكم، دایكت قەت سەردانی پایتەختی كردووە؟ جوتیارەكە لە وەڵامدا گووتی: نەخێر، بەڵام باوكم لەو ماوە سەردانی پایتەختی كردووە.. ئەوە زەنگێكی جەرگبڕ بوو بۆ پاشا، بەڵام خۆی بە دوای جوتیارەكەی ناردووە.

مەچۆ جێگای هەڵەڕۆیی

قینی توندی یەهوودییەکان بوو، کە بەرەو لای شێواندنی ناوبانگی مەسیح و دایکی و بوختان پێکردنیانی بردن، ئەو لادانەی مەسیحییەکانیش، کە سنووری مەسیحیان بەزاند سەلامی خوای لەسەر بێت، لەلایێکی دیکەی هەمان ئەو بوختانانەی جولەکە رادەوەستێت، ئەوە شتێکی خراپە لە هەردوو لاوە.
بەڵام موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت، ئەو هەڵەڕۆییەی هەردووك لای بەتاڵکردەوە و، مەسیحیشی بۆ پایەی راستەقینەی خۆی بەرز کردەوە، مەسیح نێردراوی خوایە و، یەکێکە لە پێغەمبەرانی ئولولعەزم، دەبێ خۆشت بوێت و رێزی بگری و گوێڕایەڵی بکەی، بەڵام نەك بیپەرستی، چونکە پەرستن تەنها بۆ خوای گەورەیە.
ئەوە ئەو شکۆدارکردنە راستەقینەیە، کە مەسیح دەیەوێت،

" He shall gorify me" (John ١٦ L١٤)

واتە: " ئەو (رۆحی راستەقینە) شکۆدارم دەکات"[1].

دوای هەموو ئەو لێکۆڵینەوە و شیکردنەوەیە بۆمان دەرکەوت، کە بە پێی مێژوو، بە پێی لۆژیك، بە پێی پێغەمبەرێتی، موحەمەد درودی خوای لەسەر بێت دواهەمین و تەواوکەری پێغەمبەرانە (رۆحی راستەقینە) تاکە کەسێکە کە مرۆڤایەتی بەرەو راستەقینە بەرێت، موحەمەد بە هەموو پێوەرێك و زۆر بە روونی جێنشینی سرووشتی مەسیحە، جا ئەگەر هیچ وتەیەك و شیکردنەوە و پەراوێز و پرسیار و رەخنەیەکت هەیە، ئێمە بەوپەڕییەوە پێشوازی لێدەکەین.
تۆش تەنها گوێگر مەبە، بۆ رەزامەندی خوا لە ئێستاوە کارمان لەگەڵدا بکە.

ئەحمەد دیدات
خزمەتکاری ئیسلام

---

(١) ئینجیلی (یۆحەننا ١٤/١٦).

ئەنجــــام

خوێنەری خۆشەویست، لەوانەیە هەندێك لە بانگخوزانی مەسیحی چەواشەت بکەن لەبەرامبەر ئەوەی لە لاپەڕەکانی رابردوو پێشکەشمان کرد، بەوەی بە گەرم و گوڕی لە دەورت بسووڕێنەوە، ئەویش بەهۆی ئەوەی ناویان ناوە (ئەزموونی جەژنی دروێنە).
جەژنی دروێنە، یان جەژنی پەنجاهەمین، یان عونسورە، ئەو جەژنەیە کە جولەکەکان ئاهەنگی بۆ دەگێڕن، دوای پەنجا رۆژ لەسەر دروێنەی گەنم ئاهەنگی بۆ دەگێڕن، کە یەهوودییەکانی هەموو پاناتی و درێژایی وڵات لە ئۆرشەلیم (قودس) کۆدەبنەوە، بۆ ئاهەنگی جەژن.
پترۆس کە یازدە حەوارییەکەی لەگەڵدا بوون، لەگەڵ کەسانی دیکە لە یەك شوێن بوون، لەناکاو لە سەرووی خۆیانەوە لە ئاسماندا گوێیان لە نەڕەی گەردەلوولێکی بەهێز بوو، ئەوەش خەڵکەکەی ورووژاند وەك ئەوەی کارەبا لێیدابن، ئینجا دەستیان بە قسەکردن کرد، بە زمان و شێوەزاری جۆراوجۆر کە نامۆبوون بە خەڵکەکە، هەندێکیان واقیان وڕما و، سەرسام بوون، هەندێکیشیان گاڵتەیان پێدەکردن و، بە گاڵتەوە دەیانگووت: ئەوانە سەرخۆشن، جگە لەوە شتێکی دیکە نییە. (بەمەش زۆر بلێکانی خەڵکی بابلیان هاتەوە یاد)[1].
موژدەدەرانی مەسیحی لەلای خۆیانەوە متمانەیان بۆ خۆیان دروستکردووە، کە ئەو رووداوە هاتنەدی پێشبینییەکەی مەسیح بووە، کە لە ئینجیلی یۆحەننا ئیسحاحی (١٤،١٥،١٦)دا هەیە.
جێگای سەرسامییە، کە پیتەر تاکە کەسێکە، مەسیح دەستنیشانی کردووە بەوەی "بەرخەکانم بلەوەڕێنە... شوانی مەڕەکانم بە"[2]. لە کاتی جەژنەکەدا

(١) سیفری (التکوین ١١/٩).
(٢) ئینجیلی (یۆحەننا ٢١/١٥-١٦).

راوەستا و پارێزگاری لە حەوارییەکان کرد و، گووتی: "ئەو پیاوانە سەرخۆش نین، چونکە ئێمە هێشتا هەر لە بەرەبەیان داین، خەڵکی لە بەرەبەیاندا مەی ناخواتەوە".

"بەڵکو ئەوە هەمان شتە کە بیوئیل پێغەمبەر گووتی"[١].

ئەزموونی جەژنی درەوێنە هاتنەدی پێشبینی یوئیل پێغەمبەر بوو، نەك پێشبینی عیسا پێغەمبەر سەلامی خوای لەسەر بێت، بەگوێرەی گوتەی پترۆس، مەسیحیەکانیش بڕوایان وایە، کە پترۆس ئیلهامی بۆ کرا تا ئەو قسەیە بکات. شتێکی روونیشە کە رۆحی پیرۆز گاڵتەی لەگەڵ هەمووان کردووە، لەگەڵ ئەوەشدا تاکە وشەیەك لە هیچ شوێنێك تۆمار نەکراوە، ئەوە روون بکاتەوە لە دەنگەدەنگ و زۆر بلێیی حەوارییەکان لە جەژنی دروێنەدا، تا بلێین ئەوە ئەو یارمەتیدەرەیە کە مرۆڤایەتی بەرەو "هەموو راستەقینەیەك" دەبات[٢]، ئەوە جارێکی دیکەش ئەوە دووپات دەکاتەوە، کە ئەو یارمەتیدەرەرە رۆحی پیرۆز نییە.

دروودی خوا لەسەر ئەو پێغەمبەرەی خوا بە رەحمەت بۆ مرۆڤایەتی رەوانەکرد

ئەحمەد دیدات

---

(١) کرداری پێغەمبەران ٢/١٦).

(٢) مەبەستی نووسەر ئەوەیە، کە ئەو یارمەتیدەرەی عیسا مژدەی پێداوە، مرۆڤایەتی بەرەو راستەقینە دەبات و، هەموو شتێکیان بۆ شیدەکاتەوە و، هەروەها زۆر شت کە عیسا نەیگووتووە بۆیان باس دەکات، ئەوانەش ئەگەر راست بێت، یارمەتیدەر بن لەبەر ئەوەی لەو جەژنە ئەو قسانەیان بۆ هاتبێت، کەواتە دەبێت بەو قسانە زۆر شتیان روونکردبێتەوە، کەچی تاکو ئێستا لە هیچ شوێنێك شتێك تۆمار نەکراوە، کە مانای ئەو وشانە بێت، کە گوایە دەنگە دەنگ بووە، یان زۆر بلێیی بووە، کەواتە ئەوانە ئەو یارمەتیدەرە نینە، کە عیسا مژدەی پێداوە، تاکە کەسێك کە هەموو مەرجەکانی پێشبینی عیسا پێغەمبەری لێبێتەدی سەلامی خوای لێبێتەدی، موحەممەدە دروودی خوای لەسەر بێت، ئەوانەش کە گوێیان لەو هەقیقەتانە دەبێت و چاوەکانیشی لە بەرامبەر دەقوچێنن ئەوا لە پێش خەڵکی خۆیان چەواشە دەکەن. هەروەها پترۆس تاکە کەسێك بووە، کە عیسا سەرپەرشتی پێراسپاردووە، کەچی ئەو خۆی دەڵێت: ئەو رووداوە هاتنەدی پێشبینی بیوئیل پێغەمبەرە، نەك هی عیسا پێغەمبەر سەلامی خوا لە هەموویان بێت. - وەرگێڕی کوردی-.

پاشکۆ

ئەمە دەقی نووسینەکەی وەرگێڕی کوردی ئەم کتێبەیە، کە لە ژمارە (٢٤١) ی هەفتەنامەی میدیا لە لاپەڕە (٩) لە (٢٠٠٦/٥/٢٣) بڵاو بووەوە، ئەم نووسینە وەڵامدانەوەی قەشە هەیسەم بوو، کە پێی وابوو، کورد لەدەست ئیسلام زیانمەند بووە، بۆیە خەڵك لە ئیسلام هەڵدەگەڕێتەوە.
ئەمەش دەقی نووسینەکەیە:

بۆ نابمە مەسیحی؟

مەلا جەعفەر گوانی

ماوەیەکە، بەتایبەتیش لە دوای کردنەوەی کڵێسای کورد زمان لە هەولێر، بەمەسیحیبوون بووەتە یەکێك لە باسە گەرم و گوڕەکانی رۆژنامەکانی کوردستان، لە بڵاوکردنەوەی ئەو هەواڵانەش، دەتوانم هەفتەنامەی میدیا بە باشترینیان دەستنیشان بکەم، چونکە وەك ئەوەی خۆمان لەوێ بین، بەم شێوەیە شتەکانی پیشان داین.
لێرەدا من دەمەوێت بە کورتی تیشکێك بخەمە سەر ئەو نووسینانە و بەدواداچوونێکی لەسەر بکەم، لێشتان ناشارمەوە، من هیچ کات بۆ دژایەتیکردن ئەو شتانە نانووسم، بەڵام پێشم ناماقوڵیە، کەسێك تۆمەت بداتە پاڵ ئایینی من و، هیچ هەڵوێستی قەڵەمسازانەشم نەبێت.
لە قسەکانی قەشە (هەیسەم ئەکرەم جەزراوی)[1] دەست پێدەکەم، وەك دیارە قەشەی کڵێسای کەرکوکە، لە وەڵامی یەکەم پرسیاری میدیادا قەشە کەوتۆتە

(١) هەفتەنامەی میدیا، ژمارە (٢٤٠)، ٢٠٠٦/٥/١٦، لاپەڕە ٦.

بەر هەڵەیەکی گەورە و، دوو قسەی پێچەوانەی یەکدی کردوونە، چونکە سەرەتا خۆی وەك کەسێکی ئەکادیمی پیشان دەدات، کەواتە لە کاتی هەڵسەنگاندندا نابێت هیچ رق و قینەیەکی لە دڵ بێت و، شتەکان لە سەرچاوە دروستەکانی خۆیان وەربگرێت، کەچی لە دواقسەی وەڵامەکەی دەڵێت (مەسیحیەت بە فشاری شمشێر داوا لە خەڵك ناکات ببنە مەسیحی)، هەموو کەسێك دەزانێت، ئەو قسەی قەشە پەلارگرتنە لە ئایینی ئیسلام، بەڵام بە چاوی نەیاران و دوژمنانی، کە ئیسلامبوون بۆ شمشێر دەبەنەوە، نەك لە سەرچاوە ئیسلامیەکان وەریگرتبێت.

هەر لەو پەرەگرافەدا مرۆ لە قسەکانی قەشە دەکەوێتە گومان، ئەو قسانە ئەگەر وەکو قەشەیەك بیکات جێیی خۆیەتی و، مافی خۆیەتی وەکو قەشەیەکی بانگخواز بۆ مەسیحیەت ئاوا بدوێت، کە مەبەستی تەنها جوانکردنی مەسیحیەت و ناشیرینکردنی ئیسلام بێت، بەڵام وەکو ئەکادیمیەك، ئەو قسانە پتر جێی پێکەنینن، نەك جێگای قسە لەسەر کردن، یان دەبێ مانای ئەکادیمیەت و خوێندنەوەی مەعریفیانەی نەزانیبێت.

قسە لەسەر هەموو قسەکانی قەشە ناکەم، چونکە پتر عاتیفە جوڵاندنە، نەك خوێندنەوەی زانستی، بەڵام یەك خاڵ هەیە، دەمەوێت باسی بکەم، ئەویش دیارە قەشە پێی وایە، کورد بۆیە دەبنە فەلە، چونکە کورد زیانمەند بووە، یەکەمجار دەڵێت: کورد تەنیا لە کاتی سەدام حسێن زۆردارییان لەسەر نەبووە، بەڵکو لە کۆنگرەی سایکس بیکۆ زۆرداریان لێکراوە و مافیان نەدرا. پاشان دەڵێت: کورد بە هاوڵاتی پلە دوو لە ئیسلامدا داندراون، ئەنفال و کیمیابارانیان لێکراوە، ئەوەش کاردانەوەی لەلا دروست کردوون.

لە دەشتی رەواندوز لە پەندێکی کوردیدا دەڵێن: هەتا ساحیب مار، دزی گرت، دز مارخۆی گرت. قەشە پێی وایە کورد بۆیە واز لە ئیسلام دەهێنن و دەبنە فەلە، چونکە زوڵمیان لێکراوە، زوڵمەکەش لە کۆنگرەی (سایکس بیکۆ) دەست پێدەکات، کە لەوێوە مافیان پێنەدراوە و زۆرداریان لێکراوە.

کەسێکی نەشارەزا ئەوە بخوێنێتەوە واتێدەگات، ئەو پەیماننامەیە لە نێوان موحەمەدی پەیامبەری ئیسلام و ئەبوبەکری سەدیق بووە و، بە شاهیدی هەریێك لە عومەر و عوسمان مۆرکراوە. قەشە گیان ئەگەر بۆ ئەو پەیمانە

بگەڕێینەوە، بە پێچەوانەوە ئەوانەی ئەو پەیمانەیان مۆرکرد و هەموو مافێکیان لە کورد زەوت کرد، دەوڵەتانێکی سەر بە ئایینی تۆ بوون، (هەرچەندە من ئەوە بۆ ئایین نابەمەوە)، ئەوەنییە (ڕۆژی ٩ی مارتی ساڵی ١٩١٦ گفتوگۆ لە نێوان بەریتانیا و فەرەنسەدا دەستی پێکرد، نوێنەری یەکەمیان مارك سایکس و نوێنەری دووەمیان جۆرج بیکۆ بوو، هەموو ئەنجامەکانی گفتوگۆی ئەم دوو لایەنە دوایی خرانە بەردەم رووسیا)[1]. ئاخر قەشەگیان، لە تۆی ئەکادیمی دەپرسم: کە فەرەنسا و بەریتانیا مافی کورد پێشێل بکەن، پاشانیش رووسیا، چ پەیوەندیەکی بە ئیسلامەوە هەیە، تا ئەمڕۆ لەبەر ئەوە خەڵك لێی هەڵگەڕێتەوە؟!، ئایا ئایینی خەڵکی فەرەنسا ئیسلامە یان مەسیحی؟.

دووەمین شت کە قەشە بە هۆکاری بوونە فەلەی کوردی کوردی دەزانێت، ئەوەیە (کورد لە ئیسلامدا پلە دوو بووە)، دواییش وەك هۆکارێك ئەنفال و کیمیاباران بۆ ئەو پلە دوویە دەهێنێتەوە.

وەلێ ڕاستی ئەوەیە، ئەو حزبە بەعسیەی ئەو هەموو بەڵایانەی بەسەر کورد هێنان و کوردی کردە پلە سفر، بەرنامەکەی (سۆسیالیستی) بوو، ئایا ئەوە دروشم و بەرنامەی ئیسلامە؟. کەوایە بۆ سۆڤیەت کاتی خۆی ئەو قەسابخانەی بۆ موسڵمانان دانا؟، دەبوو قەشە بۆ پێشتر بڕۆییشتبا، ئایا دامەزرێنەری بەعسی ئەنفالچی، موشیر عەفلەقی مەسیحی نەبوو؟، خۆ ئەو مامۆستایەی سەدام و داروودەستەکەی لە بن دەستی فێری ئەنفال و ئەو هەموو تاوانە بوون لە قاڵبی سۆسیالیستی، مەسیحی بوو، ئەگەر بە پێی قسەی کاك قەشە، تەنها لەبەر ئەوەی سەددام بە تەسکەرە موسڵمان بوو، ئێمە کارەکانی لەسەر ئیسلام حسێب بکەین، ئەوە دەبێت خودی سەددامیش لەسەر مەسیحیەت بژمێرین، چونکە ئەویش بەشێکە لە کارەکانی عەفلەق، مەگەر ئەوەش بڕیارێکی ناعادیلانە نییە، چ ئەوەی کاك قەشە و، چ ئەو گریمانەی ئێمە باسی لێوە دەکەین. دیارە مەسیحیە ئاشوریەکانیش پێشبینی ئەو نەزانانەیان دەکرد، بۆیە دژی ئەو هەڵمەتەی بە مەسیحیکردنی کورد وەستانەوە، ئەگەر قسەکانی کاك قەشە

---

(١) دکتۆر کەمال مەزهەر ئەحمەد، کوردستان لە ساڵەکانی شەڕی یەکەمی جیهاندا، لاپەڕە ١٥٩.

کاریان پێبکرێت، دەبێت چ کارەساتێك بخولقێت، بە کاری تەنها عەفلەق هەموو شوێنکەوتووانی ئایینی مەسیح دەبنە بەشێك لە ئەنفالچییەکان.
پاشان قەشە لە بیری چووە، لەو ئەنفال و کیمیابارانە، شان بە شانی خەڵکەکە، قورئان و مزگەوت و شوێنە پیرۆزەکانی ئیسلامیش ئەنفال و کیمیاباران دەکران، لەوانەیە قەشە نە ئازاری زیندانەکانی سەدامی دیتبێ و نەبیستبێتی، کە چ سووکایەتیەکیان بە ئیسلام و قورئان و ناوی پێغەمبەر دەکرد، کێ دەیوێرا بڵێت(خاطر الله، خاطر محمد)، تەنانەت میزیان لەسەر قورئان دەکرد، خۆ ئەوەش لوتکەی دوژمنداری بەعسە بۆ ئیسلام، بە قسەی کاك قەشە بێت، دەبێت کورد لە هەموو کەسێك زیاتر پابەندی ئیسلام بێت، چونکە تاکە هاورێی کورد لەو هەموو ئازار و زیانە، خودی ئایینی ئیسلام بووە، دەمەوێت ئەوەش بڵێم: خۆ ئەگەر گەلی کورد لەسەر دینەکەی قەشە بوایە، نەدەبوو راپەڕین بکات و، بچێتە شاخ و ببێتە پێشمەرگە، بەڵکو دەبێت سەدام و عەلی کیمیاوی و موشیر عەفلەق و ئەوانەمان خۆشویستبانە، چونکە دوژمنی ئێمەنە، بەپێی ئایینی قەشەش دەبێت (دوژمنی خۆت خۆش بوێت)، بەمەش نە راپەڕین و نە ئازادی و نە دیموکراسی و نە زیندانیکردنی سەدامبان نەدەدیت.
ئیجا قەشە دێتە سەر باسی وشەی تەبشیر و، زۆر گرنگی پێدەدات، بەوەی مەسیحیەت تەنها بە تەبشیر و موژدەدان بڵاوبۆتەوە، هەرچەندە ئەوانەی جەنگی سەلیبییەکان و، مێژووی ئەندەلوس و، مەسەلەی هۆلۆکۆست و.. خوێندۆتەوە، دەزانن تەبشیر هەموو شتێك نەبووە، وەلێ زۆریش بە وشەی تەبشیر دڵخۆش بووم، چونکە هەمان ئەو وشەیە کە لە قورئاندا پاڵ دراوەتە پاڵ مەسیح و، کە موژدە و بەشارەت بە هاتنی پەیامبەری ئیسلام دەدات، کەواتە قەشە گیان راستە مەسیحیەت تەبشیرە، بەڵام لەبیریشت نەچێت، یێك لەو تەبشیرانەی حەزرەتی عیسا، هاتنی پەیامبەری ئیسلامە، کەواتە شوێنکەوتنی موحەمەد بەشێکە لە گوێڕایەڵی عیسا پێغەمبەر.
(تۆبە بکەن، چونکە هاتنی مەلەکوت و فرستادەی خوا نزیك بۆتەوە)[1]، (ئەو

---

(١) انجيل متى، الاصحاح (٤) الفقرة (١٧).

دڵنەواکەر و فرستادەی -المعزی- خوا[١] دوایی دەینێرێت، هەموو شتێکتان فێر دەکات و، ئەو قسانەی بۆ ئێوەشم کردوون، بە بیرتان دێنێتەوە)[٢]، (بۆ ئێوە باشترە من بڕۆم، ئەگەر من نەڕۆم فرستادە -المعزی-تان ناهێتە لا، بەڵام کە من رۆیشتم بۆتان دەنێرم، هەرکاتێك هات، بەبەڵگەوە جیهان بەرەو چاکە و چاکەکاری دەبات)[٣]، (ئەگەر ئەو -روح الحق-ە هات، بۆ هەموو هەقیقەتێکتان رێنمایی دەکات، چونکە لە خۆیەوە قسە ناکات، بەڵکو هەرچی بیستی قسەی پێدەکات و، هەواڵی شتگەلێکی دواییشتان دەداتێ)[٤]، ئەمانە قسەی عیسا پێغەمبەرن لە ئینجیل هاتوون، دەتوانین بەبەڵگەی هەموو ئینجیلەکان ئەو موژدە و بەشارەتە بسلەمێنین، بەڵام دیارە لێرە ئەو دەرفەتە نییە.

بۆیە هەر ئەوە دەڵێم: کاك قەشە راست دەکەی مەسیحیەت تەبشیرە، بەڵام ئێمە گوێڕایەڵی ئەو تەبشیرەمان کردووە، کە بەدوای موحەمەد کەوتووینە.

دوا قسەشم ئەوەیە کاك قەشەی ئەکادیمی پێی وایە، ئەمریکا و وڵاتانی مەسیحی هیچ هاوکاری ئەو تازە مەسیحیانەی کوردستان ناکەن، چونکە ئەمریکا ئەوەندەی بە سیاسەت سەرقاڵە کەی ئاگای لەوەیە داخۆ کڵێسایەك لە هەولێر دەکرێتەوە، یان نا، ئەو قسەی قەشەش لەوە سەرچاوەی گرتووە، ئەگەر بەدیار بکەوێت کە ئەو دەوڵەتانەی لە پشتیانن، دەزانین مەسەلەکە ئەوەندەی پارە و پولە، ئەوەندە ئیمان و بڕواهێنان نییە. کەچی قەشە (دێڤید گێبرسۆن) کە لە ئەمریکاوە بۆ بەشداریکردنی کۆنگرەی فەلە کوردەکان هاتووە، بە راشکاوی دەڵێت (ئێمە ٥٠ خێزان، لەلایەن سەرۆکی ئەمریکاوە داوەتکراین بۆ ئەوەی نانی ئێوارەی لەگەڵ بخۆین، هەموو ئەو کاتانەش کە لێرە بەسەرم بردبوون، لە شریتێکی ڤیدیۆدا وێنەم گرتبوو و، لەگەڵ خۆم برد بوو، بە سەرۆك بۆشم نیشاندا، ئەویش رێز و خۆشەویستییەکی زۆری نیشاندا بەرامبەر خەڵکی عێراق و کوردستان)، بەوەش ناوەستێت دەڵێت (لە دوای سەفەری یەکەمیشم

---

(١) ئینجیل لێرەدا وشەی باوکی بەکارهێناوە.
(٢) انجيل يوحنا، الاصحاح (١٤) الفقرات (٢٤-٢٦).
(٣) انجيل يوحنا، الاصحاح (١٦) الفقرتان (٧-٨).
(٤) انجيل يوحنا، الاصحاح (١٦) الفقره (١٣).

من و خێزانەکەم لەگەڵ سەرۆك بۆش و خێزانەکەی دانیشتین و باسی عێراق و کوردستانمان کرد)[1]، باشە ئەگەر بۆ پارە پێدان و پشتگیریکردن نەبێت، بۆ دەبێت هەموو جارێك داوەتی بکات و، پاشان گوێ لە هەموو چالاکیەکانی بگرێت، ئایا لەبەر ئەوەیە قەشە بۆ کورد باشە و، بۆشیش دەیەوێت ئەحواڵی کوردی لێ بپرسێت، (دەکرێ قەشە لە سەرۆك بارزانی و سەرۆك تاڵەبانی دڵسۆزتر بێت، کە بۆ ئەوان تەنها بۆ ماوەیەکی یەکجار کەم، مەجالی بینینی هەبوو، کەچی بۆ ئەوانە، ماوەیەکی ئەوها زۆر)[2]. بۆیە منیش بڕوای ١٠٠٪م هەیە، ئەو باسە ئەوەندەی پەیوەندی بە پارە و شتی هاوشێوەی هەیە، کەمتر پەیوەندی بە بڕواهێنانەوە هەیە، بەتایبەتی ئەوانەی پێشوو موسڵمان بووینە، هەموو ئەوانەی میدیا دواندوویەتی هیچ رابردووێکی ئیسلامانەیان نییە، تا قەناعەتی باشتریان بۆ مەسیحیەت بۆ دروست بووبێت. ئەوانەش کە دەڵێن هیچ پارەمان بۆنایێت و پێمان نادرێت، یان ئەوەتە درۆ دەکەن، لەگەڵ خەڵکی کوردستان، یان لە گوێی گا نووستوونە و، خەڵکێکی دیکە پێیانەوە دەخوات.

(١) میدیا ژمارە (٢٣٩)، ل٨، ستوونی دووەم، پەڕەگرافی کۆتایی.

(٢) هەفتەنامەی میدیا ئەو نووسینەی ناو کەوانەکانی لابردبوو.

بۆ نابمە مەسیحی

مەلا جەعفەر گوانی

ناوەڕۆك